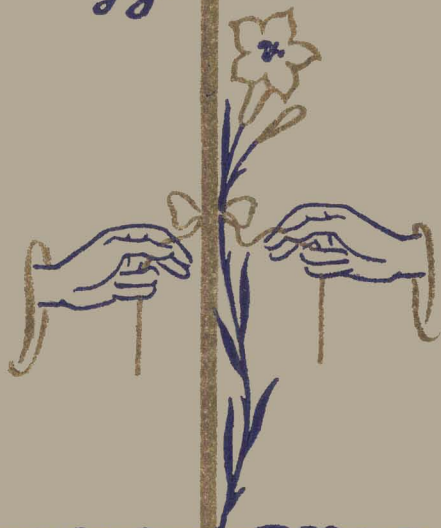

Dr. Gálos László:

ISTEN MAGÁNYÁBAN

Lelkigyakorlatok

KORDA R.T. KIADÁSA BPEST

ISTEN MAGÁNYÁBAN

LELKIGYAKORLATOK

IRTA:

DR. GÁLOS LÁSZLÓ

KORDA R. T. KIADÁSA, BUDAPEST.

Nihil obstat. Dr. Julius Czapik censor dioecesanus. Nr. 508/1938. Imprimatur.
Strigonii, die 4. Februarii 1938. Dr. Joannes Drahos vicarius generalis.

Nyomatott: Korda R. T. nyomdájában, Budapest, VIII., Csepregy-utca 2.

Lelkigyakorlatok.

I.

A lelkigyakorlatok célja és eszközei.

Ez a lelkigyakorlat úgy kezdődik, mint a szentmise: *Introibo ad altare Dei, — ad Deum, qui laetificat iuventutem meam: odamegyek az Úr oltárához, — az Istenhez, aki megvidámítja, visszaadja az én ifjúságomat. Honnan? A bűn homályos, sötét sekrestyéjéből. Hová? Az életszentség, a Krisztus-közelség gyertyafényben úszó oltárához. Hogyan? Lelkemen a bűnbánat lila ruhájában, kezemben az öröm aranykelyhével, amely megtöltésre vár. — Végül miért? — Hogy Isten megvidámítsa, visszaadja ártatlanságomat, ifjúságomat. Most körülölel a csendnek orgonája, előtttem állnak a tökéletesség lépcsőfokai, — a lelkigyakorlatok minden napján följebb kell eggyel lépnem, hogy a befejező szentáldozásban odaboruljak a szentségház tiszta Királyának kitárt, ölelő karjai közé.*

A lelkigyakorlat újjászületés, újjáéledés, az Isten Szentlelkével való töltekezés. Elizeus próféta úgy támasztotta föl a szegény özvegy elhunyt gyermekét, hogy arccal ráfeküdt a kis halottra, kezét annak kezére, lábát lábára, ajkát ajkára, szívét szívére helyezte és lassan beledobogta, belelehelte és belemelegítette az életet. Most velem is ez történik: kezemet fogja Jézus áldott keze, szemembe mélyed tekintete, most egybedobban szívem az övével és újjáteremt, mert belém —

lelkileg halottba lehelí Szentlelkét, az élet lehelletét. — Az ószövetség legdrámaibb víziója, mikor Ezekiel próféta megáll a csontvázakkal telt völgynek szélén és elkiáltja Isten szavát: „A négy világtáj felől jöjj elő, Lélek! Lehelj e megöltekre és elevenedjenek föl.”¹ Erre a mezőn csodálatos zörgés támad, a csontok egymáshoz ugranak, izmok feszülnek, inak és idegek fonódnak rájuk és lábra állva, csatasorba rendeződik egy élő hadsereg. Így, ami engem halottat most feltámaszt, az a hozzám szóló Isten Szentlelke, aki Vivificans Spiritus: életet adó, teremő, minket újjászülő személyes ereje Istennek, ki az Egyházat betölti és annak hozzám intézett szavait kíséri, eredményessé teszi.

Volt a Szentföldön az Üdvözítő idejében egy Bethezda nevű csodálatos tó, amelynek vizét időnkint az Úr angyala mozgásba hozta és aki ilyenkor elsőnek bocsátkozott le a tóba, — volt legyen bárminő betegsége is — meggyógyult. De ha ezt elszalasztotta, gyógyulása is elmaradt. Most a lelkigyakorlat az a pillanat, amikor Isten jótékony angyala mozgásba hozza a lelkiismeret vizét, bele kell bocsátkoznom elsőnek, vagyis mindjárt most az első elmélkedésben, mert ha elszalasztom, — lehet, hogy minden hiába.

Az Úr Jézus kedves példabeszéde az elgurult garasról szintén idekívánczik a lelkigyakorlatok kezdetére. Az elgurult garasért mennyit fáradsz a szegény özvegyasszony, mennyit takarít és mennyire örül, mikor megtalálja! Én vagyok Istennek ez az elgurult értéke, keresztelésem óta rajtam van az ő neve, rám van ütve eltörölhetetlenül az ő képe, hasonlatossága. Kiestem szentséges Szívének erszényéből. Most öregedő édesanyám, az Anyaszentegyház keres: ez a lelkigyakorlat a nagytakarítás, mikor elmozdít régen helyükön álló bútorokat, megrögzött rossz szokásokat és a bánat seprűjével mindenüvé odahatol, nem nyugodva, míg meg nem talál. Akkor végtelen örömmel tesz vissza Jézus Szívébe az ő többi aranyai közé.

¹ Ezek. 37, 9.

Mi a jelen lelkigyakorlat célja?

Ugyanaz, ami a kánai csodáé, ami az utolsó vacsoráé, ami a szentmiséé, egyetlen szó: átváltozás. Átváltozás a rosszról a jóra, — vagy ha nincs halálos bűn a lelkemen, a jóról a jobbra. Át kell változnom itt a lelkigyakorlatokban Jézus közelségétől, amint átváltozott az ő közelében a szamaritánus asszony bűnösből szentre, a harmincnyolc év óta beteg egészségesre, a víz borrá, a bor vérré. Át kell változnom, új emberré lennem, másmilyenné, mint amilyen eddig voltam. Az evangélium első és utolsó csodája, a keresztény katolikus hit állandó misztériuma: az átváltozás most bennem kell, hogy végbemenjen.

A természet ismer ilyen csodálatos átváltozásokat. A búza a barázdába eltemetve kihajt és kalásszá érve megsokszorozza önmagát. A szén hosszú évszázadok után a föld alatt megtisztul és gyémánttá válik, ami nem egyéb, mint tiszta szén. A hernyó a gubó koporsójába zárva egy idő múlva előlép, mint hímes, könnyed pillangó.

A lelkigyakorlat most az a Krisztus keresztségével megszántott barázda, ahol százszoros termést hozó kalásszá kell átalakulnom. A lelkigyakorlat az a földalatti barlang, ahol belőlem — a piszkos, égetnivaló szénből ragyogó gyémántkristály válik. A lelkigyakorlat az az élettelennek látszó selyemgubó, ahol én eddig földön csúszó-mászó hernyóból szárnyaló pillangóvá változhatom át, ki a magasságokat keresi és a földön csak virágokon pihen meg.

Ez az átváltozás történjék két irányban: egy nagy bűnnel, nagy hibával legyen kevesebb és egy nagyon szükséges erénnyel, vagy áhítatgyakorlattal legyen több. Csak ennyi, — semmi más. Feleljek őszintén magamnak: melyik az a bűn, amelyikbe legtöbbször beleesem? Melyik az, amelyik, ha most meg kellene halnom, legnagyobb gondot okozna nekem, melyik az, amelyiket legkönnyebben követem el és legnehezebben gyónom meg? Melyik az, amelyikre azt mondhatom: Istenem, csak ez ne volna! Ha ez nem volna, én szent lehet-

nek! És ha erre megvan a felelet, felelni kell a másodikra: melyik erény lenne nálam a legkívánatosabb? Melyik áhítatgyakorlat, vagy erénygyakorlat lenne leginkább helyénvaló? Mivel akarok gazdagodni? Hol kellene valamit javamra igazítani? Talán napirendet kellene csinálnom? Talán életem elveit összeállítanom, talán imádságos életemet rendeznem, lelkiatyát keresnem, talán tanulmányaimban, társalgásaimban új irányt találnom? A lelkigyakorlatnak tehát két része, két iránya, két célja van: a legnagyobb bűn kioperálása az első részben és a legszükségesebb erény beplántálása a második részben. Egy bűnnel szegényebbnek és egy erénnyel gazdagabbnak kell lennem.

Azért csak eggyel — mert nem lehet egyszerre több felé dolgoznunk. Jól mondja Kempis Tamás, ha évente csak egy bűnt véglegesen ki tudnánk irtani magunkból, hamarosan szentek lehetnénk. Hiszen majd mindegyikünknek csak egy-két igazi hibája, szenvedélye van, melynek leküzdésében fárad egész életén keresztül.

Ezt a célt fanatikusan kell akarni és minden gondolatot, lelkesedést erre az egy nagy bűnre kell vonatkoztatni. Ha ezt elmulasztom, minden más törekvésem hiábavaló.

Átmulatott éjtszaka után akart átkelni a Dunán két matróz csónakon. Több órán át kitartóan eveztek és mire kihült fejükből a mámor és felszállt a víz tük-réről a reggeli köd — látták, hogy sok erőfeszítésük teljesen hiába volt, mert elfelejtették eloldani a csónakot parthoz rögzítő kötelet. — Engem is valami bűn köteléke ideköt és nem enged az erény partjaira áteveznem, ha ezt elszántan el nem oldom, minden igyekvésem — legyen bármily tiszteletreméltó egyébként — kárba vész. — Úgy kell tennem, mint ahogyan a nemes spanyol conquistador: Fernando Cortez, Mexico meghódítója cselekedett — ki, mikor a felfedezett tartomány gazdagságát látta, felrobbantotta hajóit, hogy sem neki, sem legénységének eszébe se juthasson hazatérni. Ilyen elszánt lélekkel kell nekem

is leszámolnom multammal, bűneimmal, önmagammal: a visszaesés lehetőségét is ki kell zárnom, itt kell maradnom Isten közelségében, az erények, a hősök, szentek országában, ez számomra az ígéretföldje, ahonnet nem szabad visszatérnem a bűn Egyiptomába.

Ez tehát a cél. Melyek az eszközök?

1. Becsületes őszinteség önmagammal szemben, Istennel szemben és az őszinteség szentségében lelki-
atyámmal szemben. Ez a legfontosabb. A farizeusokon ezért nem tudott még Jézus Krisztus sem segíteni, mert mindig jobbnak hazudták magukat még önmaguk előtt is, mint amilyenek voltak.

2. Folytonos, állandó imádság a lelkigyakorlat ideje alatt, vagyis Jézus közelségének keresése, mert nélküle nincs átváltozás sem Kánában, sem Jákob kútjánál, sem az utolsó vacsora termében, sem az én lelkemben.

„Senki sem jöhet hozzám, hacsak az Atya nem vonzza őt”¹ — mondja az Úr Jézus. Ezt az atyai vonzást — a minket megelőző, kísérő, megvilágosító és megerősítő kegyelmet kérni kell. Úgy kell imádkoznom, mint az evangéliumbeli bélpoklos: „Uram, — ha akarod — tehát elsősorban tőled függ — megtisztíthatsz engem.”² Ebben az imádságban a hit, az alázatosság beszélnek, ebben az a tudat szólal meg, mely mindig világosan emlékezik Jézus szavaira: „Nálam nélkül semmit sem tehettek.”³

3. Ami természetesen szükséges mindehhez: a külső és belső csend. Időmből, erőmből, magános gondolataimból többet kell most magamnak, lelkemnek és az olvasottaknak szentelnem, mint bármi másnak.

Most lelkem cellája a magány legyen, fölírata a régi karthauzi kolostornak jelmondata: Oh beata solitudo, oh sola beatitudo! Minden világi gondolatot, profán képzetet, gondot száműznöm kell magamból,

¹ Ján. 6, 44.

² Mt. 8, 2.

³ Ján. 15, 5.

környezetemből. A zsidóságot babiloni fogságából hazavezető Ezdrás mikor újjáépítette a szent város falait és templomát, annyira ennek a földatnak élt, hogy minden embernek — ki őt a falaktól elszólította — azt felelte: nagy művet építetek — nincs időm, erőm most másra is gondolni. — A lelkigyakorlat is ilyen nagy mű: opus grande, — újjáépítése lelki életünknek a hosszú megalázó bűn-fogság után — ez a munka osztatlan figyelmet, föltétlen odaadást kíván.

4. Az utolsó eszköz pedig: rendíthetetlen bizalom a mindent megbocsátó Jézusban. Sokszor el kell magam biztatására ismételnem önmagam előtt: most még mindent rendbe lehet hoznom. Már a szigorú ószövetség is felbátorít erre a bizalomra. Istennek legkedvesebb áldozat a megtört szív, a penitenciás lélek, a töredelmet tartó ember. Izaiás — az ószövetség evangélistája biztat: „Ha olyan is lelketek, mint a karmazsin — olyan lesz mint a hó.”¹ — Az újszövetség pedig — a kegyelem, szeretet és szabadság testaméntuma — még jobban megalapozza e bizalmat. A feltámadott Úr Jézus megtartotta megdicsőült testén sebeit. Feltámadása előtt ezek szent testének csúfságára voltak, de mikor kilépett a sírból, akkor rajta, mint drága ékszerek ragyogtak. Így a bűnök lelkünk sebeit, melyek lelkünk halálát okozhatják, de a meggyónt bűnök a megbocsátott, jóvátett, levezekelt vétkek lelkünknek csak díszére válnak és e forradásokból fény sugárzik elő, mely az üdvösség ragyogásával vonja be egész lelkünket. — Legnagyobb bizalomra pedig az a tény hangolhat bennünket, hogy Isten legnagyobb ügye, földi országa: az Anyaszentegyház sem ártatlanságon épül, hanem a bűnbánaton. A bűnbánat az a köszikla, melyen az Isten városa alapítása óta áll. Szent Péter nagyot vétett — hamis esküvel megtagadta nyilvánosság előtt isteni Mesterét. Átkozódni kezdett — hogy sohasem ismerte „azt az embert”. Vakon bízott önmagában, csöcselék közé keveredve nem kerülte a

¹ Iz. 1, 18.

bűnalkalmakat, nem hitt Jézus figyelmeztető jövődőlésének és a Getszemáni kertben kardot rántó Péter itt egy szolgáló szavára gyáva hittagadó lett. A keresztben vergődő Úr Jézus megváltoztathatta volna testamentumát és elvéve Szent Pétertől a neki megígért egyházfői hatalmat, a mellette mindvégig kitartó ártatlan tanítványra, a fájdalmas Anya támogatójára: Szent Jánosra bízhatta volna. De nem tette — ellenkezőleg, föltámadása után háromszoros tagadását háromszoros szeretetvallomással tétette jóvá és megerősítette a neki megígért méltóságban, mikor így szólott hozzá: „Legeltesd bárányaimat, legeltesd juhaimat.”¹ Aki tehát a kulcsok hatalmát kapta, az szorult legelőszőr feloldozásra: az ő megtérése, bűnbánata az a szikla, melyen Isten üdvösségre vezető intézménye: az Anyaszentegyház épült.

Az én újjáépülő életem is — mely eddig földi ideálok homokján állt és azért nagy volt a romlása, most nagy bizalommal nézhet jövője elé, mely erős alapra: a bűnbánat sziklájára fog épülni Isten végtelen jóságából és irgalmasságából. Oly biztatón szól hozzám is Szalézi Szent Ferenc kedves mondása: „Igaz, hogy minden fa, mely jó gyümölcsöt nem terem, kivágatik és tűzre vettetik. De itt is nagy különbség van fa és fa között: az egyiken azért nincs gyümölcs, mert nem tud teremni, a másikon meg azért nincs, mert volt ugyan, de a szél lefújta.” Nálam is minden megvolna az erényes élethez, az érdemek gyűjtéséhez: Isten kegyelme, tiszta értelmem, szabadakaratom, a szentek példái, csak az élet, ez a szeszélyes, viharos szél letépi rólam. Tehát nem kétségbeesnem kell, hanem most, azonnal nagy bizalommal munkához látnom.

Céлом lesz tehát: átváltozás. Megszabadulok legnagyobb bűnömtől és elsajátítom a legjobban hiányzó erényt. Ehhez eszközeim lesznek: az őszinteség, az imádság, a külső-belső csend és Isten jóságába vetett bízalom.

¹ Ján. 21, 17.

Firenze — a gazdag kalmárváros fénykorát élte, mikor Savonarola Jeromos a San Marco-kolostor világ-hírű szónok-priorja nagyhatású szentbeszéd-ciklusba kezdett. Prédikációit éjtszakánkint tartotta a Santa Maria del Fiore-templomban csodálatos hatással: a nők lemondtak fényűzésükről, a férfiak tűzbe vetették a kártyát és a rossz könyvekből máglyát raktak. Egyik ilyen éjjeli szentbeszédének eredménye márványba vésve ma is olvasható a Palazzo Vecchio bejárata fölött: a templomból kijövő városi tanács letette az elnöki szék-ből a priort és a podestát és alkotmányt változtatva, megválasztotta Firenze köztársaság elnökévé a meg-feszített Jézust.

Lelkem birodalmában is egészen át kell adnom az uralmat az igazi királynak: Jézus Krisztusnak. Most Ő beszél hozzám. Idegen isteneket, hamis ideálokat, szenvedélyeket, bűnöket — melyek eddig bennem uralkodtak — le kell taszítanom szívem trónjáról és maradéktalanul meg kell hódolnom a béke fejedelmének: Krisztusnak.

Mikor a tanítványok késő este elzárkóztak és féltek, megjelent köztük Jézus a zárt ajtókon belül és megmutatta nekik sebeit és oldalát és rájuk köszöntött: Békesség nektek!

Itt vagyok most zárt ajtók mögött. El vagyok zárva magányom börtönébe. Félek, hogy késő van. Jelenj meg, Uram Jézus — várlak. Sebeid világítsanak rá az én sebeimre, szent oldalad isteni titka: izzó szíved legyen az én szívem menedéke, köszöntésed békességem. Hívj magadhoz, mint a húzódozó Tamást, ints, mint a késedelmes szívű emmauszi tanítványokat, oldozz fel és úgy küldj a nyájhoz vissza, mint Szent Pétert.

Bízom benned, Uram, hogy örökös átalakulásban levő lelkemet te vezeted, hogy te vagy igazgatója annak az iskolának, melynek neve: élet. Segíts egészen egyszerűen, nem magamnak imádkozni, elmélkedni, hanem egyedül neked, előtted, veled. Behódolok neked, félreteszek minden önszeretetet, lustaságot, magammal-

törődést, hiúságot, kevélységet, hazuglelkűséget — most egyszerűen, tisztán akarlak szeretni téged.

II.

Van halhatatlan lelkünk.

A lelkigyakorlatok voltaképpen azzal kezdődnek, amivel a Hiszekegy imádság végződik: az örök élettel. Lelki, jellembeli átváltozásunk főként azért szükséges, mert hacsak nem leszünk ismét olyanok, mint a kisdedek — nem megyünk be a mennyek országába. Az örök üdvösség tehát az a kincs, melyet most meg kell találnunk — ha el is kell adnunk érte mindent.

Katolikus hitünk sarkalatos tanítása, minden temetői sírkereszt hangos prédikációja: hiszem az örök életet. Van halhatatlan lelkünk, mely túléli a testnek pusztulását, mely igazi énünket teszi, mely üdvözül vagy elkárhozik. Örök életre vagyunk hivatva, nem az emlékezet fodraiban élünk tovább csupán, nem is az utódok tiszteletében — mint panteisták, hitetlen humanisták szeretnék, hanem valóságban: az utolsó ítéletig test nélkül, azután pedig a feltámadott testtel újra egyesülve. A katolikus igazság fenséges komolysága kizár minden materialista sivárságot, mely a lélekről nem vesz tudomást, de minden buddhista lélekvándorlást is, mely a túlvilági életet, a földi élet újrakezdésével azonosítja. Szemébe kell néznünk tehát a sír sötétségének az ész és a hit világa mellett — mert ha van örök élet, ha van folytatás a síron túl, ha van halhatatlan lelkünk, akkor legfontosabb ügyünk, leghelyesebben felfogott érdekünk, életünket ennek biztosítására beállítani.

I. a) A halál nem más, mint részekre bomlás. A feloszlás kémiai folyamata elemeire bontja szét a test szervezetét, — hogy e szörnyű látványt elkerüljük — a holttestet koporsóba zárjuk és föld alá temetjük. Az

ember lelkét azonban nem éri el a halál, mert a lélek egyszerű, nincs sejtekből, elemekből összetéve — tehát nem is bomolhat részeire, mint a test. Az értelem, érzelem, akarat, emlékezet, képzelet, lelkiismeret a léleknek nem részei, hanem tehetségei, melyek mind egyidejűleg vannak foglalkoztatva a lélek működéseinél: az igazságot, az eszmét felfogja az értelem, színezi az érzelemvilág, tetté valósítja az akarat, földézi az emlékezet, más igazságokkal kombinálja a képzelet, bírálatot mond róla a lelkiismeret. A lélek egyszerű, ezért a bomlás: a halál nem tudja uralma alá vetni.

A lélek egyszerűségét szemléletesen igazolja a tudat egysége. Amíg a test egyszerre sok funkciót végez, mert sok részből, szervből van összetéve, addig a lélek egyszerre csak egy működésre képes. A tudat, az egyidejűleg világos képzetek szűk köre: egyszerre csak egy dolog lehet a tudat világos fókuszában. Egyszerre csak egy dologra lehet figyelni — azért nem lehet valakinek túl gyorsan diktálni, mert a lélek egyszerű és míg a test ugyanabban a pillanatban lélekliz, emészt, dolgozik, vért küld ide-oda, addig a lélek csak egy igazsággal, egy gondolattal lehet elfoglalva, mert nem áll részekből, hanem egyszerű.

A tapasztalat szerint azok a gyermekjátékok tartósak, hosszú életűek, melyek egészen egyszerűek. Minél több elemből, szerkezeti részből van a játék összetéve, annál közelebb várható romlása. Az élet nagy játékrontója: az idő a testet megrontja, felőrli, sírba dönti, mert az összetett. A lélekkel nem bír, mert az egyszerű; azért túléli a test halálát: halhatatlan.

b) A lélek halhatatlanságának második bölcséleti érve a lélek tápláléka.

A táplálkozás nem más, mint a lét folytatása, az élet, a munka által elhasznált energiák pótlása. Tehát minden organizmus olyasmivel táplálkozik, ami vele arányos. A táplálékról tehát lehet következtetni a létre. Mármint a lélek tápláléka észére nézve az igazság, szívére nézve a boldogság. Ezek pedig időfeletti javak. Az igazságnak nincsenek időviszonyai, nem lehet föl-

tenni a kérdést: 2×2 mikor 4? Az igazi örömök lényegéhez még szintén hozzátartozik, hogy ne legyenek mulékonyak, ne kelljen folytonos elvesztésüktől félnünk. Ha tehát a lélek táplálékában anyagtalan és időfeletti javakkal él — akkor mivoltában is anyagtalannak, időfelettinak: halhatatlannak kell lennie. A test mulandó növényi vagy állati anyagokkal: tehát testekkel táplálkozik — ezért maga is mulandó; a lélek nem, mert az igazság és a boldogság halhatatlan javak és azért csak egy, velük azonos természetű alanyak: ugyancsak halhatatlan léleknek lehetnek tápláléka.

Különben a lélek már most: a testtel egybekötött állapotában sincs teljesen úgy alávétve az időnek, mint a test. A multat, — legyen a legtávolabbi — az emlékezet keze — a jövőt pedig a képzelet keze teszik egy pillanat alatt jelenné. Annál alkalmasabb a lélek a testtől különvált állapotában az örök életre, mely valójában nem hosszú idő, hanem a mult és jövő tagadása: örök, állandó, kiszélesült jelen.

c) A harmadik bölcséleti érvet a lélek halhatatlansága mellett a természet kezessége szolgáltatja.

A természetben mindenütt feltűnik bizonyos viszonyosság, arányosság abban, hogy ha valahol adva van egy szerv, akkor adva van az annak megfelelő tárgy is. Ha van szemem, kell lennie világosságnak, különben nem volna célja, rendeltetése szememnek, hiszen a földalatti állatok vakok. Ha van fülem, kell lenni hangoknak, ha van ízlelő képességem, kell lenni ízeknek stb. Így ha van bennünk vágy, — márpedig ez minden törekvésünk végső rúgója — végtelen élet, végtelen igazság, kielégítő boldogság felé, — akkor kell lennie ezt a vágyat elcsitító végtelen jónak, igazságnak, boldogságnak is. Természetünkben oltott vágyak cél és tárgy nélkül olyanok, mint a vasúti vágányok állomás, rendeltetési hely nélkül. Márpedig elképzelhetetlen, hogy a minden esztelen teremtményben oly bölcs természet éppen a teremtés koronájában: az emberben lenne következtelen, abszurd, céltalan. Nagy Szent Albert — az első középkori természettudós — mikor körülnéz a

teremtett világban, felkiált: *Intelligentia ubique!* Micsoda értelmesség mindenütt! A történelemben ugyanezt tapasztaljuk: *Providentia ubique!* Gondviselés nyilvánul mindenütt! Csak az emberben lenne tehát disszharmónia *ubique*: aránytalanság, disszonancia mindenütt!? Ezért mondja szépen Goethe, hogy akik az örök életben nem hisznek, már a jelen életre nézve is halottak.

Igaz, hogy boldogságunk a földi életben soha ki nem elégül. A földi élet túlságos szűk keret annak a képnek, melynek neve emberi szív. Ezért a földi életen túl kell ennek a mindent kielégítő jósnak lennie. Herschel — a tudós csillagász — az Uranus bolygót nem távcsővel fedezte fel az égbolton, hanem egy árnyékból, egy homályos foltból következtetett rá igen helyesen, míg következtetését a további kutatás be nem igazolta. Mi is ebből a földi létünkre eső árnyékból, ebből a hiányból, homályból — mely kielégítetlen boldogságvágyunkat jelenti — következtetünk teljes joggal a természet mindenütt nyilvánuló kezességébe kapaszkodva Istenre, a túlvilágra, melyben életünk célhoz jut, megpihen és boldogságának zavartalan birtokára örökre rátalál.

d) Már az ókor legnagyobb bölcse: Pláton hozza a következő gondolatot: a lélek halhatatlan, mert egy teljesen mulandóságot hirdető világban halhatatlanságot gondol. Senki sem tudja elképzelni saját nem-létét. Itt a földön minden mulandó, az idő alkot és felőrli, elpusztítja, amit alkotott oly hatalommal, hogy annak sem piramisok, sem múmiás mesterkedések sem vethetnek gátat. Honnét tehát a mindenestől mulandó világban a halhatatlanság, az örök élet fogalma, eszméje lelkünkben? Itt minden végről, határokról beszél, lelkünk pedig nem akar tudni határokról, korlátokról. Az igazságok és a boldogságok keresésében soha meg nem elégül, folytonos jelszava, még! még! Tovább! tovább! A léleknek van történelme, nem a testnek; a test faji életet él, mint az állat, ezért sincs történelme, a pókok már a piramisokban éppen olyan hálókat fontak, a fecskék 3000 évvel ezelőtt is ugyanolyan fészkeket

raktak — mint ma. A léleknek azonban a végtelen idők számára van programja, munkaköre: tud mit csinálni az örökkévalóságon át, mert természete időfeletti, mulandóságtól mentes, halhatatlan.

Akik földi kategóriák szerint képzelik el az örök életet, ellenvetik, hogy hogyan fog élni a lélek test nélkül; hogyan fogunk látni szemek nélkül, hallani fülek nélkül, élni szervek nélkül?

E dőre aggodalom olyan, mint a börtönben ülő rab beszéde, aki szűk zárkába zárva csak egy kis rácsos ablakon át lát ki a külső világba és azon gondolkodik, hogyan fog látni, ha kiszabadul majd, ha teljes széles-ségében eléje tárul a nagy természet, ha nem lesz előtte már az a kis ablak, amelyen át most kitekinthet. Testünk börtönébe zárt lelkünk most kis ablakon át néz csak ki a világba, ezek az ablakok az érzékszervek. Főlöszleges tehát azon gondolkodnunk, hogy hogyan látunk, hallunk, ha lelkünk vára, a test szétomlik. Sőt a tapasztalat azt mutatja, hogy a test már itt a földi életben sem annyira előny a lélek működéseéhez, mint inkább — különösen zsenik életében — kolonc és teher. Igaza van Madáchnak, mikor Ádám így panaszkodik:

Nézd, ugranám, de testem visszahull,
Szemem, fülem lemond szolgálatáról,
Ha a távolnak kémlem titkait.
S ha képzetem magasb körökbe von,
Az éhség kényszerít hunyászkodottan
Leszállni ismét a tiprott anyaghoz!

Hogy viszont a lélek akkor is életképes, ha az érzékszervek nem szállítanak neki anyagot, ha a test életfunkciói nagyrészt szünetelnek, hogy tehát a test nélkül is képes élni, — arra nagy bizonyosság az álmom jelensége. Álmunkban látunk szemek nélkül, beszélgetünk nyelv és hallás igénybevétele nélkül. Tehát lelkünk él, tevékeny akkor is, mikor a test szerveinek életműködései az alvás állapotában pihennek.

Ezért abszurd a materializmus felfogása, amely bonckéssel, operáció-asztalon keresi a lelket és ezt

nem találva sehol — létezését is tagadóba veszi. Ez a vallástalan orvostudomány úgy cselekszik, mint az olvasni nem tudó primitív ember, aki úgy akarna egy szép könyv tartalmának, eszméinek birtokába jutni, hogy késsel felvakarja a betűket, gondolva, hogy a fekete betűk színe alatt megtalálja a színes gondolatokat. Amint ezen az eljáráson nevet minden ember, éppen így a lelket kereső és azt empiriával nem találó tudományukra büszke tudatlanokon is.

II. Most nyitom ki a Szentírást. Eddig az ész lámpája világított, most a hit világossága mellett tekintek szét. És úgy látom, hogy amit a magára hagyott értellem természetes erői és tapasztalatai megtaláltak, — ugyanazt hirdeti, jóváhagyja, szentesíti Isten kinyilatkoztatása és a túlvilági élet nagy követének, a Legatus divinus-nak, Krisztusnak tanúbizonysága.

Az Úr tanításának gerince, parancsainak állandó sanctioja, egész megváltó kinszenvedésének értelme: az örök élet, a vita aeterna.

Nyíltan hirdeti: „Ne féljete azoktól, akik a testet megölik, a lelket meg nem ölhetik.”¹ Mikor a túlvilági életet tagadó gazdag racionalista zsidók: a szadduceusok kérdezték tőle: él-e a lélek a halál után, — így felelt: „Ti Istent Ábrahám, Izsák, Jákob Istenének mondjátok. Isten nem a holtaknak, hanem az élőknek Istene.”² Tehát Ábrahám, Izsák, Jákob és az összes halottak élnek. Tanításának egyik ajánlólevele: „Aki énbennem hisz, még ha meghal is — élni fog.”³ Az Oltáriszentség az örök élet kenyere, melyet éppen ez a körülmény különböztet meg a mannától, a test eledelétől: „Az én testem élő kenyér, aki eszi az én testemet, halált nem lát mindörökké!”⁴ Az erkölcsi élet igazi jutalma vagy büntetése nem ez a földi élet elsősorban, hanem a túlvilág. A halál után következik bérünk kiosztása,

¹ Mt. 10, 28.

² Mt. 22, 32.

³ Ján. 11, 25.

⁴ Ján. 6, 59.

talentumaink kamatainak elszámolása, sáfárkodásunk számadása. „Ahol én vagyok, ott lesznek az én szolgálaim is”¹ — az örök hazában, melyet számunkra megnyitott és ahol helyet készített nekünk a sok lakás között. Minden szenvedés, kín, gyötrelem elviselhető, mert vigasztalásul szolgál drága ígéje: Ilyeneké a mennyek országa, ott elsők lesznek, kik itt utolsók.

A nagy kérdést pedig, — melyet a tragikus végű Erzsébet királyné is sokszor feltett: ki jött vissza a túlvilágról? — önszemélyében válaszolta meg Jézus. Ő maga igenis jött és visszajött a túlvilágról. A dúsgazdagról és a szegény Lázárról mondott példabeszédében is kitér erre a kérdésre, mert mikor a kínokban égő dúsgazdag arra kéri Ábrahámot, küldje vissza a földre Lázárt, hogy haszontalan életű rokonait figyelmeztesse: ha nem változnak meg erkölcsaikben, ők is pokolra kerülnek, — azt válaszolja Ábrahám: „Van Mózesük, vannak prófétáik, — van Krisztusuk — ha ezeknek nem hisznek, a halottaiból feltámadott túlvilági követnek sem fognak hinni.”² Ha tehát nem Jézus jött volna hozzánk a túlvilágról, hanem valaki más, az sem tudta volna mással igazolni onnétjöttét, mint amivel Jézus igazolta: t. i. csodákkal és jövőndölésekkel. És végeredményben annak is csak hinni kellene, — ha pedig a hit mindenhogyan megkerülhetetlen, akkor sokkal könnyebb magának az Isten Fiának hinnünk, mint más túlvilágról visszatérő embernek.

Akik tehát Krisztusban hisznek, azoknak nem csontvázas rémület a halál, hanem a örök boldogság kezdete. Aki hallotta Krisztust keresztre szegezni, annak nem iszonyat a koporsó leszögezésének sivár, ijesztő zaja. Abba kapaszkodunk, — aki az élet Királya és egyképen ura a halálnak, a szombatnak.

Az üdvösség jelen rendjében a halál a bűn következménye, zsoldja. Az ősbűn szakítás volt: a tiltott fa gyümölcseinek leszakítása, ezért a következmény, a

¹ Ján. 12, 26.

² Luk. 16, 31.

büntetés: a halál is szakítás: a test és lélek különszakadása. A halál romboló munkájában fejt ki a bűn a maga gonoszságát igazában. Ezért, akinek nincs köze a bűnhöz, az valamiképen fölébe kerül a halálnak is. Ezért dacolnak a szentek ereiklyéi az enyészettel: megvan Nepomuki Szent János nyelve Prágában, Szent Januárus vére Nápolyban, Szent István király jobbja Budán stb. A Boldogságos Szent Szűz pedig — ki eredeti bűn nélkül, szeplőtelenül fogantatott — egész testével együtt égbe emelkedett — mert akinek lelkét egy pillanatig sem homályosította el a bűn, annak teste fölött sincs hatalma a bűn következményének: a halálnak. A tisztalelkű embernek tehát még szinte testük is halhatatlanságról, enyészhetetlenségről beszél.

Van tehát örök élet. Van élet, folytatás, bérkiosztás, leszámolás, örök boldogság, örök kárhozat a síron túl. Ha pedig van, akkor nem lehet lelkemnek fontosabb ügye, érdeke, mint ennek az örök életnek biztosítása.

Ezért én is odajárulok Jézus elé és alázatosan megkérdem: „Jó tanító, mit cselekedjem, hogy az örök életre eljussak?”¹ Az Úr Jézus nekem is azt fogja válaszolni, amit a gazdag ifjúnak: „Ha az örök életre be akarsz menni, tartsd meg a parancsolatokat.”

Tehát a földi élet erkölcsi feladatainak teljesítésétől függ az örök élet. Mikor az evangéliumi ember földbe rejtett kincset talált, elment, eladta mindenét és ezért az árért megvette azt a földet. Csak a föld árát fizette meg és így a nagy kincs ingyen jutott birtokába. Nekem is így kell tennem: megtaláltam az égi kincset, az örök életet — ezért el kell most a lelki gyakorlatban adnom mindent, mit eddig bűnösen szerettem. Csak ezért az árért tudom megvenni az égi földet, a mennyek országát, az égbe menő Jézustól nekem készített lakást.

Ez a tisztán értékelő lelkület szólalt meg Szent Bernát legkisebb öccsében: Nivard-ban, mikor bátyjai

¹ Márk 10, 17.

levetve a lovagi páncélt, kolostorba léptek. Szent Bernát így szólt otthon egyedül maradó kis öccséhez, Nivard-hoz: „Édes kis testvérem, mi most mind elmegyünk Isten szolgálatára. Mindenünket itt hagyjuk neked. Ezentúl tied a vár, a birtok, a paripák, a fegyverek. Mi mindenről lemondunk a te javadra.” A kisiú rövid gondolkodás után fölkiáltott: „Nem jó csere! Ti elviszitek az örökkévalókat és nekem itt hagyjátok a mulandókat?! Hadd mehessek én is veletek!” Így mindenüket a szegényeknek hagyva, együtt léptek kolostorba a testvérek és megreformálták a cisztercita rendet.

Micsoda mulandókat kell nekem elhagynom, hogy ezért az árért megnyerhessem az örökkévalókat?

III.

Az élet értelme.

A legfontosabb, legmélyebb kérdés, melynek megoldatlansága miatt a pogány ókor legnagyobb bölcselői lettek öngyilkosokká — a kis katekizmus első kérdése: „Mi végre vagyunk a világon?”

Az élet ezer apróságával törődünk, magának az életnek rendeltetésére alig gondolunk. Sok ember sírfelirata lehetne: „Élt és gondolkodott, csak az életről nem gondolkodott.” — Ezért a lelkigyakorlatokon szemébe kell néznünk ennek a kérdésnek, mert életünk új iránya mindenestre ama cél felé kell hogy haladjon, amely felé rendeltetett.

A tapasztalat azt mutatja, hogy minden, ami eredetében mástól van, rendeltetésében is másért van. Ami tehát nem magától van, az nem is magáért van. Ami a létesülésben másra szorul, az egész élete irányával nem önmagát, hanem a neki kiszabott rendeltetést, célt, eszmét szolgálja. A múlt század végén a darwinizmus azért fáradt annyit azon, hogy az embert élete kezdetén elszakítsa a Teremtőtől és az állattól

eredeztesse, hogy azután rendeltetésében annál könnyebben elszakíthassa tőle. Logikája egészen helyes volt: ha az ember léte kezdetén nem Istentől van, úgy létének célja sem lehet az Isten.

A keresztény lelkület a földi élet értelmét az örök életben keresi. A földi élet Jákob létrája, mely első fekhelyüinktől: a bölcsőtől égbe nyúlik, fokai a napok, hetek, évek, melyek skáláján Istenhez közeledhetünk, vagy távolodhatunk tőle. Keresztény szemmel nézve, a földi élet úgy viszonylik az örök élethez, mint a régi könyvben a díszes, ékes kezdőbetű az utána következő hatalmas szöveghez. A kezdőbetűnek önmagában nincsen értelme, hanem csak hangja. A gazdag ember, tehetséges ember arannyal festett miniatűr, a szegény, tehetségtelen, szenvedő ember egyszerű, nyomtatott kezdőbetű. De mindegyik „mással”-hangzó: önmagában nincs értelme, nem lehet elszakítani az utána következő betűktől, gondolatoktól.

A földi életnek, mint kicsiny résznek, csupán az egész szempontjából van értelme, a kezdőbetűnek csak a rákövetkező gondolatokkal együttolvasva van létjoga. Az egész földi életnek csak az örökkévalósággal egyesítve, csak annak szempontjaiból nézve van értelme, magyarázata.

I. Közelebbről nézve a földi élet rendeltetése, az örök élet helyes munkálása: Isten akaratának teljesítése. Hol van meg mármost Isten akarata? — Két helyen:

- a) a törvényben, kőben, tízparancsolatban és
- b) a lelkiismeretben, a szívben, a betlehemi üzenetben.

Isten akaratának rövid foglalata a tízparancs. Ez nemcsak örök üdvösségünk útja, hanem földi boldogulásunknak is egyetlen lehetősége. A tízparancs két táblája ugyanazt mondja, amit a betlehemi éjszaka angyalai: dicsőség a magasságban Istennek — ez az első tábla; és béke a földön a jóakarátú embereknek — ezt akarja a második. A kettő tehát szét nem szakítható, sőt összetartozik: ami Istennek dicsőségére van,

csak az szolgálja az ember békéjét és fordítva: ami Isten ellen bűn, az az egyén életében és az emberiség együttélésében is boldogtalanság, bomlás, békétlenség.

Rendkívül fontos ennek az igazságnak teljes átértése, lelkünkbe építése, mert minden bűn boldogságot, örömet, gyönyört ígér Isten szolgálatán kívül, sőt annak ellenére. Ezért meg kell magamat győzőm: életem célja boldogulásom, de ezt más úton nem kereshetem, mint csak egyedül Isten dicsőségének szolgálatában, mert csak az, ami Istennek dicsőségére van, lehet nekem boldogításomra és fordítva: ami Isten dicsőségén csorbulás: tehát a bűn, az nekem is békétlenség, nyugtalanság, boldogtalanság. Isten tehát nem önző, mikor teremtményeinek célul önmagát tűzi ki, mikor számukra életfeladatul az ő dicsőségének szolgálatát jelöli meg, mert ezt az utat teszi teremtményei boldogsága útjának egyúttal és így a legteljesebb mértékben önzetlen.

Nézzünk szemébe tehát az ellentétes álláspontnak: valóban szöges, végzetes ellentét volna az ég és föld törvényei között? A természetfölöttiség feláldozza a természetet?

Sokan így gondolják.

Wagner Richard, a modern zenedráma megalkotója vetette a kereszténység szemére a vádat, hogy míg a jó lelkeket az örök élet felé tereli, a föld szépségeit, értékeit prédául hagyja a gonoszoknak. Most is lehetnek sokan, akik népgyűlésektől földi szempontból többet várnak, mint a népmisszióktól; akik bizakodóan néznek a parlament felé, de vállat vonnak a templomok előtt. „A prédikáció nem ad munkát, az imádság nem ad kenyeret!”

Tény, hogy a kereszténység az ég vallása. De míg a lelkeket az ég felé irányítja, számtalan földi bajt hárít el, kultúrát teremt: nem közvetlenül új társadalmi keretek kovácsolása által, hanem közvetve: nemesítve a szíveket, nevelve a gondolkodást, szeretetre, önzetlenségre tanítva, képesítve a lelkeket. A kereszténység olyan mint a folyó, amelynek célja a tengerbe jutni,

de amíg odajut, számtalan szolgálatot teljesít útközben: hajtja a malmokat, lebonyolítja a kereskedelmet, közlekedési út a hajónak, megélhetési forrás a halásznak, — öntözi a mezőket, hajtja a turbinákat stb. A kereszténység is ilyen: célja tényleg az égbe jutni, mint a folyónak a tengerbe, — de amíg odajut, addig számtalan földi, társadalmi, közjóléti, kulturális értéknek lesz produkálója, megmentője, nagyra nevelője. A kereszténység templomainak tornyai elsősorban az égre akarnak mutatni, de másrészt a tűzvészt is meg lehet figyelni belőlük. A kereszténység harangjainak célja az istentisztelet idejét hírüladni, imádságra felhívni, — de azért arra is jók, hogy az árvízveszedelmet, a tűzvészt is jelezzék. Ezért építette a katolikus német középkor mindig a város főterére a Münster-t és a Rathaus-ot, a dómot és a városházát: ezzel azt is jelezte, hogy a földi jólét és az örök üdvösség nem idegenek egymásnak, hanem összetartoznak. Wagner Richard pedig volt olyan nagy lélek, hogy később maga vonta vissza vádját a kereszténység ellen, mikor azt mondta: „Ahhoz, hogy tudjuk a földön merre kell menni, elég Krisztusra és az égre nézni.”

Ezért nekem is, ha egészen befolyásolatlan szemmel nézek önmagamba és multamba, — be kell valanom, hogy lelkemnek, egyéniségemnek, földi életemnek soha igazi haszna, sikere, gyarapodása, zavartalan öröme bűnből nem volt, sőt ellenkezőleg: a bűn nekem földi vonatkozásban, ennek az életnek síkján is legalább igazi következményeiben mint kár, zavar, boldogtalanság, szegény jelentkezett, valahányszor elég szerencsétlen voltam belebotlani. És viszont minden erénygyakorlat, visszavert kísértés, Isten szándéka szerinti állásfoglalás a mellett, hogy örök boldogságomat biztosította, földi boldogulásom, jellemem, egyéniségem szempontjából is legjobban javamra szolgált.

Be kell tehát látnom, hogy Istent — mikor nekem valamit parancsol vagy tilt — nem szeszély, zsarnokság, önzés vezeti, hanem kizárólag az én földi boldogulásom és örök üdvöm. Vele kapcsolatban az önzetlenség a

legokosabb önzés, mert míg az ő dicsőségének való-
sításán fáradozok, ugyanakkor saját boldogulásomat is
legjobban mozdítom elő.

a) Isten dicsősége a kizárólagos imádás (I. parancs),
az ő szent nevének tisztelete (II. parancs) és az ő külön
napjának megszentelésében valósul (III. parancs). Isten
teljes hódolatot kíván: imádást az ő személyének,
tiszteletet az ő nevének és pihenést, munkából való
kikapcsolódást az ő napjának.

Isten dicsőségét elsőrangúan tehát az imádság
valósítja meg. Ez bekapcsolódás Istenbe a gondolatok
kezelésével, a vágyak, érzések ölelésével, mint az igaz-
ságok tárházába, mint az erők kifogyhatatlan közép-
pontjába. Az imában ott remeg a hit, az alázat, az
Istenre-szorultság tudata, a bizalom, az áhítat, a szeretet.
Szentek sohasem voltak, lehettek imádság nélkül.

A második az ő szent neve, melyre égiek, föld-
iek és földalattiak térde meghajlik, mely üdvös jel-
szó, bájos köszöntés, csodát művelő varázsigé az azt
kiejtőknek ajkán. És viszont átok azokra, akik káro-
molják, megvetik, gyalázatos dolgokkal összefüggésben
emlegetik. Isten neve logikai mása, helyettese az ő
lényének, ezért az ő személyét megillető tiszteletben
részesítendő. Tehát dicsértessék az Úr Jézus Krisztus,
szenteltessék meg az ő neve és ne káromoltassék.

A harmadik Istennek napja, ünnepe. Oly jó, hogy
vannak szent helyek, szent idők! Az élet két nagy
egyetemes kategóriája: a tér és az idő is Istené. Mi
teszi szentté az időt? Ünnepi tartalom, a keresztény
katolikus hit eseményeinek történetisége, emlékei,
hangulatai, harangszó, orgonabúgás, ünneplő ruha,
pihenő műhely, családiasabb, emberi élet!

Ez volna az első rész: a Gloria Dei.

A második fele a tízparancsnak mesteri kézzel
szedi össze, állítja sorrendbe a földi élet, az egyéni
és társadalmi boldogulás alapjait, a haladás, a kultúra
legfőbb tényezőit, a közjó és közrend legnagyobb érté-
keit. Ez a „Béke a földön az embernek”. Már ez az
áttekintés is azt mutatja, hogy Mózes törvényalkotása,

a Szentírás följegyzése nem lehet emberi mű. Mert az élet sokágú, bonyodalmas, kuszált szálait, irányait ennyire végső alapjaira visszaterelni nem volt képes sem a Hammurabbi Codex, sem a Solon-i törvényhozás, sem a római jog.

A negyedik parancs azt mondja: tiszteld az élet multját, forrását, eredetét: a családot. Szeresd szüleidet, a legtermészetesebb subordinatio értelmében rendeld magadat alája az ő akaratuknak. Ez az egyetlen vár, mely mindig véd téged; az egyetlen fészek, ahol téged hibáid ellenére ingyen szeretnek.

Az ötödik parancs azt mondja: tiszteld az élet jelenét! Tekintsd benne az érdemszerzés idejét, a nappalt, míg nálad van az élet világossága: a lumen vitae. Ha hosszú fogságból szabadulnál, ha kínos betegségből épülnél fel, ha a halálos ágyról jönnél ismét az életbe vissza, — hogyan örülnél az élet egészen jelentéktelen apróságainak is. Szeresd az életet, ne éjtszakázz, ne gyűlölj, ne tivornyázz, ne párbajozzál, óvd az életet: kölcsön kaptad, nem a tiéd: az Istené.

A hatodik parancs azt mondja: tiszteld az élet jövőjét: a gyermekeket. A nemi erőkből, a nő hivatásában láss isteni titkot: a mindenhatóság részét, a teremő erő mását, az idővel, a mulandósággal dacoló megörökítését önmagadnak! Az életet, amit a szülőktől kapsz (IV. parancs), amit megőriztél (V. parancs), add tovább, alapíts családot, legyenek gyermekeid (VI. parancs). De éppen ennek érdekében őrizd meg magadat tisztán, érintetlenül, ne pazarold el idő előtt erőidet, mert magad, jövőd és gyermeked ellen vétkezel.

Az élet többi értékeit védik a többi parancsok. A hetedik a vagyont, a nyolcadik a becsületet, a kilencedik az élettársat. A vagyon anyagi támasz, a becsület lelki, szellemi bázis, az élettárs pedig mindkettő egyszerre: testi és lelki kiegészülés, égmegfelelés, megosztott és mégis megkészszerzett élet.

Kell az élethez valamelyes vagyon, paupertas magna meretrix: a szegénység nagy bűnalkalom. Kell becsület, lelki értékeink elismerése a köztudatban, jó-

hírnevünk, lelki vagyonunk. És kell élettárs: szentségi rangra emelt, örökre megpecsételt szerelmi élet, mely megsokszorozza, összeolvasztja, megtoldja életünket: gyermeket ad.

A tizedik parancs az Evangélium előhíre: mindez: becsület, vagyon, feleség annyira a tied, hogy azt senki el nem tulajdoníthatja tőled még vágyban, még gondolatban sem.¹

Ez volna a második rész: a Pax hominibus.

Nemde földi értékek is ezek? A család, a szülők, az élet, a gyermek, a vagyon, a becsület, a feleség? S aki a tíz parancsolatot megtartja, nemcsak az égbe néz, de a földre is; nemcsak örök boldogságán dolgozik, hanem a földi jólétnek is legnagyobb, leghasznosabb előmozdítója.

Van-e élet, erkölcsi kapcsolat, gondolat, érzés, tett, — ami kívülesnék a tízparancson? Nincs. Ez az örök emberi természet alapjainak legmélyebb ismeretét árulja el és ezért legyen egy kor, egy életsors még oly kuszált, a tízparancson nem jut túl: új értékeket kitalálni, új bűnöket elkövetni nem lehet. Ne lopj! éppoly biztos fönsséggel hangzik a cserekereskedés idején, a nomád életben, mint a mai komplikált börtörvilágban. Ne ölj! Nemcsak a rablóvilág betyárjaira, hanem a mai kokainistákra, abortőrökre, morfinistákra stb. is áll.

A tízparancs az erkölcsi élet metafizikája. Rajta nyugszik az emberiség lelke és teste: az Egyház és az állam, a Münster és a Rathaus, amit a középkor mélyen érző lelke joggal épített csodás művészettel városának főterére egymasmellé testvérekül és nem ellenségekül. Tanúságául annak, hogy amint egybeesik a Gloria Dei és a Pax hominibus, úgy a lélek és a test érdekei és értékei legfelsőbb fokon azonosak, összeesnek, ha lát-szatra ellenkezőknek tűnnek is fel.

Az Evangélium nem felbontotta a törvényt, hanem tökéletesítette, kiterjesztette a lélekre is és a farizeusi elemberiesítéstől megóvta.

¹ Lásd: Gálos: Szent az év 257 skk.

b) Isten akaratának teljesítése annyira fontos, hogy kétszeresen vannak kinyilatkoztatva az erkölcsi rend legfőbb pillérei: a törvényben: a kőben — ezt láttuk — ezenkívül a lelkiismeretben, a szívben is, hogy senki se mentegethesse magát azzal, hogy nem jutott tudatára annak: mi az Isten szándéka vele.

A paradicsomból kiűzött ember magával hozta az édenkert tiltott fáját, melynek megsértése volt az ősbűn. A lelkiismeret nem más, mint a lelkünkbe ültetett jó és gonosz tudás fája. Erről tudjuk meg: mi a jó, mi a rossz. A törvény szava elvont és általános: pl. ne lopj — a lelkiismeret konkrét és egyéni: neked itt most nem szabad lopnod. A lelkiismeret teszi tehát tudatossá a törvényt és akkor jó, ha a törvény szavát hűen, kellő időben, alkalomkor, kísértésben azonnal, megvesztegethetetlenül és pontosan idézi eltiltva attól, amit a törvény tilt és követelve azt, amit a törvény parancsol. A külső törvény mellett tehát ott van a belső törvény: a lelkiismeret és ennek követése a pogányok üdvözülésének útja, akiknek Szent Pál szerint bár külső törvényük, tízparancsuk nincsen, természetüknél fogva mégis azt teszik, amit a törvény tart és ezáltal megmutatják, hogy szívükbe van írva a törvény rendelése.¹ A lelkiismeret lelkünk veleszületett vezére, szerepe ugyanaz, ami a hajón a kis iránytűé, ami az égitestekben a gravitációé: mindent egyensúlyban tartani, helyes irányba vezetni. Ez a lángpallosú kerub, akinek csodálatos fegyverét nem lehet átlépniünk lelkünk szárnyainak, tehetségeinek súlyos sérelme nélkül.

A leggyakorlat az igazi lelkiismeretvizsgálat: jó-e az én lelkiismeretem? Nem kopott-e el bizonyos szokásos bűnnel szemben? Nincs-e megvesztegetve legjobban dédelgetett szenvedélyemtől? Helyesen és azonnal idézi-e a törvényt? Nem tág-e, nem aggályos-e? És követem-e hűségesen szavát? Nem tekintem-e belső ellenségnek, nem küzdök-e ellene önámítással, elhallgattatva szavát éppen ott, ahol legjobban szükségem

¹ Róm. 2, 14.

lenne rá: leggyakoribb bűnömmel, lelkembe csontosodott gyengeségemmel szemben? Végül melyik az a bűn, amelyik ellen legtöbbször emeli föl tiltakozó szavát, amelyik miatt legtöbbször illet belső szemrehányással, idézve már nem is a törvényt, hanem Isten büntetését?

Az életem célja tehát Isten dicsősége és ami ezzel egyenlő: saját boldogságom. Ennek valóstítása pedig Isten akaratának teljesítése, mely kétszeresen van tudtomra adva: a törvényben és a lelkiismeretben.

II. De ha körülnézek — azonnal látom, hogy nem vagyok egyedül. Körülöttem ezer és ezerféle más lény él, ezeknek közös neve: teremtmények. Minden, ami Istenen kívül és rajtam kívül van: teremtmény. Embertársak, természet, idő, tudomány, művészet, a föld, a kultúra ezer java. Mi ezeknek rendeltetése, hozzám való vonatkozása?

Mivel ugyanaz az Isten, aki engem teremtett, alkotta a teremtményeket is, nem tűzhetett ki számukra más célt, csak olyat, mely az én céloommal megegyező. A teremtmények Istentől kijelölt célja az, hogy engem főnti célom elérésében segítsenek, támogassanak. Ha valamely teremtmény engem Istenhez közelebb segít, úgy használnom kell, élnem kell vele, ha pedig az örök célom elérésében gátol, — kerüljön bármily áldozatba is — elvetendő. A teremtmények értékmértéke Szent Alajos jelszava: Quid hoc ad aeternitatem? Mit használ ez — vagy az — az örök életre?

A teremtményeket tehát nem önmagukért, hanem Istenért kell szeretnem. Ilyen értelemben mondja Kempis Tamás: „Mihelyt a teremtményekre fordítod tekintetedet, azonnal elfordul tőled a Teremtő.” Már az Úr Jézus megmondta egészen világosan: „Senki két úrnak nem szolgálhat.”¹ Ami különbség a világosság és sötétség között, a jó és a romlás között, Krisztus és Béliál között — ugyanaz Isten szeretete és a világ bűnös szeretete között. Semmi címen sem szabad, hogy teremtmények vétkes szeretete töltse el, foglalja le

¹ Mt. 6, 24.

szívemet Isten szeretete helyett. Ha a világosság meg akarja tapasztalni a sötétséget, azt csak úgy teheti, hogy megszűnik világosság maradni. Ha a jó a romlást meg akarja látni — semmire sem való többé, mint kivettetésre, hogy eltapossák az emberek.

És a teremtmények nem is engedik magukat Isten helyett szeretni. Hányszor halljuk: csalódtam ebben az emberben, abban az ideálban, ilyen vagy olyan földi törekvésemben. Az ember tragédiájának színei folyton egy gondolatot ismételnék. Az ember mindenben csalódik, míg boldogságát Istenen kívül keresi. Mi ez a csalódás? A teremtmények Istentől nekik adott feladatukat teljesítik, mikor megcsalnak, mikor kiábrándítanak minket magukból, mikor saját ideiglenes, üres voltukat előttünk leleplezik — amivel mintegy azt mondják: ne minket, semmiségeket keresetek, hanem a szeretetre valóban érdemes dolgokat szeressétek!

A teremtmények között úgy kell élnem, mint ahogyan az Úr Jézus élt itt a földön, aki próféta, pap és király volt és az ma is és mindörökké. Nekem is a teremtmények között prófétának, papnak és királynak kell lennem.

Mit tesz a próféta?

Azokból, amik láthatók, előre mondja a láthatatlant, az eljövendőt, az ígért Megváltót. Számomra a teremtmények között prófétának lenni tehát azt jelenti, hogy nem szabad elmaradoznom mellettük, hanem belőlük, róluk, általuk a láthatatlanra, az igazi jóra, az Alkotóra kell következtetnem. A Bölcsesség könyve eszteleneknek mondja azokat, akik a művekbe, az alkotásokba temetkeznek és nem gondolnak az Alkotóra. Mindent Istenre kell tehát vonatkoztatnom, visszavinnem, mert ha szép, vonzó, szeretetreméltó a teremtmény, még sokkalta inkább az a Teremtő. Ez a prófétai tiszt az, amit a karácsonyi prefáció is említ: „. . . Ut dum visibiliter Deum cognoscimus per hunc in invisibilium amorem rapiamur: a megtestesült Isten Fiának láttán a láthatatlanok szeretetére ragadtassunk.”

Mi a pap legfőbb teendője?

Az áldozatbemutatás. Áldozatot bemutatni, valamit áldozatul hozni annyit jelent, mint valamiről Isten javára, Isten kedvéért lemondani, magunktól elvenni és Isten oltárára tenni. A teremtmények között tehát akkor vagyok Krisztus mintájára pap, ha ezeket Istennek áldozom, ha lemondok róluk, mint Ábel legszebb bárányáról, ha időmet, munkaerőmet, életemet és mindene-met Istennek adom. Kain lelkülete szól azokból, akik életük roncsait: öreg napjaikat akarják csak Istennek adni, ami az élet derűs napjaiból megmaradt és mint már mindenkitől visszautasított, hasznavehetetlen, értéktelen maradék, senkinek sem kell. Nekem nem szabad így cselekednem, hanem éppen azt a teremtményt, mely engem Istennek, a Teremtőnek szolgálatában akadályoz — mint papnak áldozatul kell hoznom Isten oltárára.

Végül mi a királyok tisztje?

Az uralkodás. Bizonyos cél szerinti föltétlen intézkedés alattvalók felett. Tehát nekem kell uralkodnom a teremtmények felett és nem azoknak én rajtam. Királyi hitleveletem összeüleitől örökölttem, ők viszont magától Istentől kapták a „növekedjetek” (öfenne tartás ösztöne), „sokasodjatok” (fajfenne tartás ösztöne) mellé az „uralkodjatok” királyi jogosítványát. A teremtmények tehát nekem alá vannak rendelve, nem szabad, hogy fölibém kerekedjenek. Ennek a teremtmények feletti uralkodásnak pedig csak egy módja van: Isten szolgálata. Deo servire regnare est: Istennek szolgálni annyi, mint — a teremtmények fölött uralkodni. Ha tehát Isten szolgálatát vállalom — uralkodom a többi lény felett, — míg ha Isten édes és könnyű igáját levetem, uralomvágyból Isten helyére törekszem — az a büntetésem, hogy azonnal szolgálja leszek a teremtményeknek, melyeknek igája súlyos, terhes és elviselhetetlen.

Melyik mármost az a teremtmény, mely Isten és én közém áll, melyik bitorolja azt a helyet, melyet Istennek kellene betöltenie, elfoglalnia lelkemben? És viszont, melyik az a teremtmény, mely ha birtokomban

lenne, ha becsülném, szeretném, bizonynal elvezetne engem Istenhez?

Életem célja tehát Isten dicsősége és ettől elválaszthatatlanul saját boldogságom. Ennek elérése a parancsolatoknak és a lelkiismeret szavának betartása. Ez jelöli meg teendőimet a többi teremtmény irányában, melyeknek profétájává, papjává és királyává kellennem.

A kereszténység életszemléletétől tehát távol van minden könnyelmű felelőtlenség, de minden pesszimista életgondolat is. Hitből fakadó, kegyelemre is hagyatkozó, bizakodó optimizmussal tekint a keresztény katolikus szem a világba. Helyes önvizsgálat ez a kérdés: boldog vagy-e? Ha nem — úgy vagy hited kevés, vagy valami mulandó teremtményt Istennél jobban szerettél — innen van boldogtalanságod.

A tengeren egy vitorlást elért a szélcsend, a személyzetnek már minden élelme, vize elfogyott és még mindig petyhüdten, mozdulatlanul függtek a vitorlák. A szomjúságtól végsőkéig elcsigázott emberek kétségbeestek már egészen, mikor füst tűnt fel a látóhatáron: egy gőzhajó. Mikor nagy integetésre hozzájuk ért a gőzös, a vitorlás legénysége átkiáltott: adjatok vizet. Erre fura válasz jött: Merítsetek a tengerből és igyatok! Ti örültek — felelték innét vissza — éppúgy tudjátok, mint mi, hogy a tenger keserű és ihatatlan! A gőzös emberei újra átkiáltottak: Ti vagytok az örültek, mert nem tudjátok, hogy hol vagytok! Ti a világ legnagyobb folyójának, az Amazonnak torkolatában álltok, mely ott, ahol a tengerbe ömlik, kilométerekre megédesíti a tengert! A vitorlás matrózai tehát édes vízben álltak és majdnem szomjan veszték.

Az étellel is úgy vagyunk, mint a tengerrel. Sokakra illik: nem tudjátok, hogy hol vagytok!

Az élet ugyan keserű, de Jézus keresztjének tövéből az evangélium, szentségek, malasztok, a megváltó vér oly hatalmas, édes folyama árad bele, hogy mi mind voltaképpen édes vízben állunk.

Csak az alázatosság lehajlása kell, hogy ihassunk belőle.

IV.

A bűn.

Ha életem Istentől kitűzött céljától eltérek, ha tudatosan és szándékosan Isten törvénye, lelkiismeretem szava ellen cselekszem — az bűn. Ha teremtményt szeretek, keresek, szolgálok a Teremtő helyett, ha földi boldogságomat Isten dicsőségének megkerülésével vagy mellőzésével akarom elérni — az bűn.

Itt és az alábbiakban csak a halálos bűnt értem, mikor bűnről beszélek.

Minden bűnnek három előfeltétele van: tárgyi oldalról Isten parancsa, alanyi oldalról pedig ennek áthágásában tudatosság és szándékosság. Mivel pedig Isten parancsát a lelkiismeret teszi számunkra tudatossá, a bűn legrövidebb meghatározása: a helyes lelkiismeret megsértése. Minden bűn megegyezik ebben a paradicsomi ősbűnnel: valamennyi a jó és gonosz tudás fájának: a lelkiismeretnek megsértése. A tiltott rossz cselekvése és a parancsolt jó elmulasztása.

Az Egyház legelső és legnagyobb hittérítőjének: Xavéri Szent Ferencnek életében olvasható az alábbi példa, melyet Mikes Kelemen is leveleinek egyikében kedvesen elbeszél.

A Szent egy bennszülöttet megtanított a keresztény hit elemeire, alapfogalmaira, többek közt imádságra is. A keresztény hitben még egészen járatlan ember azonban mindig összezavarta az imádságot és az átkot, mert így imádkozott: „Átkozott legyen az Isten!” A Szent többször kijavította: Helyesen mondd: „Áldott legyen az Isten!” A bennszülött megtanulta, de rövidesen megint a régi imaformáját használta. Mikor Xavéri Szent Ferenc útra kelt, hogy hajója más országba is elvigye a szent kereszt hitét, e szerencsétlen híve utána úszott a lassan távolodó hajónak és felkiáltott: „Atyám, hogyan is kell helyesen imádkozni? Már megint elfelejtettem!” A Szent lekiáltott a hajó

födélzetről: „Imádkozz csak ahogyan tudsz.” Meghagyta a rossz, sőt hangzása szerint bűnös imádság gyakorlatában, mert e szegény, primitív léleknél a szándék az imádás volt.

E példa azt igazolja, hogy a bűn kérdését elsősorban nem a külső törvény, hanem a belső bíró: a lelkiismeret dönti el. Mint ahogyan az Apostol mondja: „Ami nincs lelkiismeretből, az bűn.”¹

Végig kell tekintenünk a bűn eredetén, lélektanán, teológiáján — hogy tőle való elfordulásunk teljes és végleges legyen.

I. A bűn eredete a sátán, a gonoszlélek. Nézzük az ő személyét, műveit és országát.

a) A gonoszlélek azért igazi eredete a bűnnek, mert ő az, akiben kísértés nélkül fogamzott meg az első bűn: a kevélység bűne. Ez a bűn nem maradt meg egyedül őbenne, hanem másokra is kiáradt, ezért mondja a Szentírás, hogy mikor lezuhant Lucifer az égből, nem egyedül esett le, hanem magával rántotta az ég csillagainak, Isten kiváltságos angyalainak egy-harmadát. Ezzel elárulja programját, ami nem más, mint Isten országának kisebbitése, Isten terveinek meg-
hiúsítása. Félelmes nagy erejéről maga az Úr Jézus tanúskodik, mikor azt mondja: „Ne féljete azoktól, akik a testet megölik, mert a lelket meg nem ölhetik. De féljete attól, akinek hatalma van mind a testet, mind a lelket a gyehennába vethetni.”² Van kulcsa minden ajtóhoz, nincs előtte zárva a kolostorok és szívek klauzurája, nincs oly szent hely, hogy ott meg ne jelenhetnék. Van bűn az égben, van a paradicsomi ősállapotban, van — mint Júdás, Péter esete mutatják — Krisztus közvetlen közelében. Mint a Szentléleknél, úgy a gonoszléleknél is megvan a nyelvek csodája: ért minden nyelven: a gyermekekhez dadog, az ifjakhoz lelkesítőleg beszél, a komolyaknak érvel, az öregeknek hazudik. Megszállja a szónokot és megigézi a

¹ Róm. 14, 23.

² Luk. 12, 5.

hallgatókat. Minden bűnt örömért kínál: övéi a nemi élvezetek, az ital, a pénz, amit Jézus sohasem fogott kezébe. Ő minden eretnecség, szakadárság atyja; az Egyháznak: Krisztus varratlan köntösének elszaggtatója. Hatalma csodálatos. Csak annyi van neki megengedve, hogy a Szűzanyának és az ő ivadékának sarkai után leselkedjék és ez Jézusra a megostoroztatás kínjait, a kereszthalál borzalmait, Máriára pedig szívét átszűrő hét tört jelent. Miatta kell félelemmel és rettegéssel munkálnunk üdvösségünket.

b) A sátán művei megejtő hazugságok és bámulatos átváltozások.

Az Úr Jézus adja neki e nevet: „hazugság atyja”.¹ És méltán, mert ő mondta ki itt a földön az első szándékos hazugságot, mikor ősszüleinkhez így szólt: „Olyanok lesztek, mint az Isten” — pedig önmagához hasonló szerencsétlenné akart tenni bennünket. Hazugságai nemcsak szóban, hanem cselekedetekben, magatartásban, elcserélt szerepekben is nyilvánulnak. Az igazság, szépség, jóság mezébe öltözik, a vallásosság címén gyalázatos bűnökbe keveri az ókort, poétikusnak mutatja a fajtalanságot, hősiességné a kevélységet, hasznosnak a lopást, ostobaságnak mutatja az alázatot, lefokozott, terméketlen életnek a szüzességet, szolgálásnak az engedelmisséget. Segíteni látszik a jót, pedig káros a szándéka. Jóbarát színében jön, pedig örökös ellenség. Az ősszüلőknek azt mondja: olyanok lesztek, mint az Isten. És nem ez-e a lelkiélet igazi alapja: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok is tökéletes?”² Első kísértése Jézushoz egy átváltoztatásra szóló ajánlat. És nem volt-e Krisztus legelső, legutolsó és legfőbb csodája az átváltoztatás? Második ajánlata egy leszállás, nem szállt-e le Jézus is a mennyből az istállóba, amikor megtestesült? És azóta is hány lelket változtat át szentből bűnösre, hányat szállít le a templom magasából a föld porába, hány lélekkel imád-

¹ Ján. 8, 44.

² Mt. 5, 48.

tatja magát nevetséges ígéretekért? Első eszköze: a kígyó azóta is az állatvilág réme és a halál eszköze. Azóta ő az okkult jelenségek színfaltologatója, a spirítizmus bolondító és idegölő izgalmainak szerzője. Ő kígyó: alattomos és síkos, hacsak egy kis rést talál a szív kapuján, biztosan becsúszik; amit gyűrűivel össze tud törni, azt megfojtja; amivel így nem bír, azt megmarja. Ha nem tud egyenesen bűnre venni, megelégszik azzal, hogy becsap, hogy valami drága kegyelemtől elűt, mint a balga szüzeket, mint Ézsaut. Ő kiált fel a megszállott ember ajkaival: „Mi közöm hozzád, Krisztus?”¹ Minden farizeizmus atyja, ő jön bárányok ruhájában, de belül ragadozó farkas, ő jön a jó pásztor szerepében, pedig haszontalan béres, országának levegője a sötétség, a zenéje sírás és fogak csikorgatása. Ő az az ellenséges ember, aki az égi Magvető tiszta búzája fölé az alattomoság éjszakájában konkolyt szór. Ő a régi kígyó, ivadéakai: a viperák fajtái, akik nyolcszoros jajt hallanak Krisztus ajkairól és akikre a Legszentebb ostort fonni és ostort fogni kényszerül, mert latrok barlangjává változtatják át Atyja házát.

Műveinek másik része: átváltozások. Láttuk, hogy a lelkigyakorlatok célja is átváltozás a rosszról a jóra, a jóról a jobbra. A gonoszlélek célja is átváltoztatás, de a jóról a rosszra, a rosszról a még rosszabbra. És ezen a területen Istennek jó célra adott képességeit változtatja át különös törekvéssel romboló erőkké. Az öffenntartás ösztönéből, mely a testet fenntartani volna hivatva Isten szándéka szerint — testi életet emésztő mértéktelenséget csinál. A fajfenntartás ösztönét, Istennek az élet folytatására adott csodálatos ajándékát — a fajtalanság, a szemérmertlenség gazdag skálájára változtatja át, a nyugalmi ösztönből pedig lustaságot, tétlenséget alakít. Isten a nőt segítőtársul teremti a férfi mellé; — a sátán épp ezt teszi rontása eszközévé: lásd Éva, Mirjam, Putifár neje, Beetsabee, Dalila,

¹ Luk. 4, 34.

Lót felesége, leányai, Heródiás, Salome, a Szent Pétert csábító szolgáló és még sokan. Isten a zsidóságot választott néppé teszi, — a sátán épp ezt teszi Krisztus megfeszítőjévé, a ki nyilatkoztatás hordozóit annak megtagadóivá. Ő a nagy átváltoztató: Lucifer, a fényhozó a sötétség fejedelmévé vált, lakása a mennyország helyett a pokol lett, a paradicsomból siralomvölgyet csinált, amelybe három bűtört hozott: az ásót, a jármot, a koporsót. (Munka, szenvedés, halál.) Az ő átváltoztató keze teszi azt, hogy a szemérem fala közüle és a bűnös közül eltűnt és Isten és az ember közé került, aminek következtében elkövetni a bűnt nem szégyeljük, de megvallani nagyon is resteljük. (Bossuet.) Holott fordítva kellene lennie: a bűnt elkövetni szégyen, megvallani dicsőség. De az ördög műve, hogy a bűn elkövetésekor a szégyenérzet hallgat, a penitenciás beismerés alkalmával viszont elemi erővel lép fel és útját szegi megtérésünknek, javulásunknak.

Ez az átváltoztató munkája sohasem pihen: aki rossz, azt még rosszabbá teszi, csodálatos démoni crescendójának soha sincs vége. A Délamerikát meghódító spanyolok az ottani derék, jellemes őslakókat mindenáron ki akarták irtani, hogy ércekben, terményekben gazdag országukat magukévá tegyék. Ezért közéjük vitték a pálinkát, generációkat tettek tönkre, de a nép még mindig erős volt és élt. Ekkor ópiumot hoztak be és azzal rontották a bennszülöttek testét, lelkét. Mikor ez sem volt rájuk végzetes, akkor kínai pestises járványkórházakból odahozták az elhaltak ruháit, felöltöztették belé a civilizáció nevében a szégyen őslakókat, míg ki nem pusztultak valamennyien. Ilyen a bűn crescendója: mámor, kábulat és ragály váltják fel egymást, igazi pusztító mivoltát csak a végső fokon áruva el — mikor hazánkat: a mennyországot már végképpen eljátszatta velünk.

c) A harmadik a sátán országa, melyről azt mondja az Úr Jézus, hogy széles út, tág kapu vezet oda és sokan járnak arra. Említi, hogy fennáll, terjeszkedik Belzebub országa. Ennek területe oly kicsiny volt,

mint a kígyó feje és később megmutathatja a hegyről Krisztusnak a világ minden országait és gazdagságát, mint a sajátját. Ő az, aki megkívánja Krisztus híveit, aki megrostálja az apostolokat, mint a búzát, aki megszálja a testeket, aki a megtisztult lelkekbe hetedmagával visszatér. A betegség az ő munkája, hisz az Evangélium a sátántól megkötözötteknek nevezi a betegeket. Még a legszentebb helyen: a Kálvárián is, mikor végbemegy a világ megváltása, mikor előmlik a piszkos földön és Ádám szennyos koponyáján Jézus tisztító vérének árja, mikor a gonoszok is mellüket verik és a pogányok is hitvallást tesznek, még akkor is és ott is van egy talpalatnyi helye: a bal lator lelke az övé! Jézus őt mint villámot látta lezuhanni az égből. Tehát gyujt, rombol, éget. Az ő kincse a jó és gonosz tudás fájának gyümölcse, az ő szerszáma Kain dorongja, az ő vára Babel megátkozott tornya, az ő alkotása a zsidó nép aranyborjúja, az ő tava a Holt-tenger, a halottak tengere.

II. A bűnnek megvan a maga pszológiája és theológiája. Minden halálos bűnben és minden halálos bűn következményeiben ott vannak az ősbűn lényeges jegyei és hatásai.

Összüleink egyszerű vétkében valójában háromszoros véték van.

a) Engedetlenség Isten világos, nyílt parancsával szemben; ne egyetek a jó és gonosz tudás fájáról és ők mégis ettek. Benne van ebben az engedetlenségben Isten parancsoló tekintélyének megvetése: nem szolgálok, vagyok a magam ura, azt teszek, ami nekem tetszik. b) Hitetlenség, mert Isten azt mondta: ha esztek, halállal haltok meg; a hazug sátán pedig: dehogy haltok meg, sőt olyanok lesztek, mint az Isten. Tehát több hitelt adtak a sátánnak, mint Istennek. Isten iránt hitetlenekké; a sátán iránt pedig hiszékenyekké váltak. c) Roppant kevélység van vétükben: azért vétkeznek, hogy olyanok lehessenek, mint Isten. Letaszítani Istent a fölség trónusáról és odaültetni a teremtményt: magamat. Itt a bűn igazi súlyossága. És

azóta is minden bűnben benne van ez a három elem: engedetlenség, mert Isten parancsolja, ne tedd és te mégis megcselekszed; hitetlenség, mert inkább hallgatsz a kísértő szavára, mint Istennek a lelkiismeretben megszólaló szavára; végül roppant gőg, mert olyan akarsz lenni, mint Isten, akit semmi sem korlátoz.

A következmények, a lélektani hatások is meg-egyeznek minden bűnnél az első bűn szomorú és végzetes kíséretével.

a) Értelmük elhomályosult, . . . megijedtek és elrejtőztek, mondja a Szentírás.

Az emberi lélek királya az akarat, az történi, amit az ember akar. De ez a király vak; mindentlátó tanácsosra, miniszterre van szüksége és ez az értelem. Mihelyt az értelem valamit jónak mond, ajánl — a vak király: az akarat azonnal kinyújtja feléje kezét. Mármint a bűn esetében az ész világosan tudja, hogy annak elkövetése tilos és káros, a vak király azonban letolja vezéri, tanácsosi szerepéből az ésszt és udvari intrikusokra, megvesztegetett betolakodókra: szénvedélyekre hallgat. Bűn tehát csak az értelem veresége, mellőzése árán lehetséges.

Innen van, hogy minden bűn butít; az akarat az élet lámpását: az ésszt detronizálja és gonosz lidércek után tájékozódik, nem csoda, ha ingoványba jut. Ez az elhomályosult értelem aztán azt hiszi, hogy Isten elől el lehet bújni, rejtőzni, hogy a felelősséget át lehet másra hárítani, mint ezt a paradicsomi bűn esetében oly emberien világosan tárja elénk a Szentírás. Mikor az iskolában a serdülés éveiben hirtelen tanulmányi hanyatlás ér addig egészen szépen haladó gyermekeket, az értelmi tisztalítás homályosságából, az elmék kopásából egészen biztosan következtethetünk titkos bűnökre, melyeknek rabjai lettek. Hány ferde életszemlélet, félrevezetett, elnémított lelkiismeret, elhibázott élet, kátyuba jutott tehetség, boldogtalanság eredete a bűn! Hányszor látjuk, hogy úgynevezett jó emberek szösz szerint egyik parancsolat ellen sem vétnek — mégis egész életük egyetlen nagy mulasztás,

nagy önzés, szeretetlenség — egyszóval bűn. Micsoda alkuk, megalázó engedmények kánpadjára jut a hű tanácsos: az értelem, — a lélekország vértanúja — mert meg merte mondani az igazat, mint Keresztelő Szent János Heródes udvarában, vagy mint Morus Szent Tamás VIII. Henrik előtt, neked ezt nem szabad tenned. Bizony a vak zsarnok sokszor azzal bünteti, hogy megvakítja . . .

b) Akaratuk a rosszra hajló lett, . . . észrevették, hogy meztelenek . . . írja tovább a Szentírás.

A bűn másik lélektani hatása, hogy nemcsak butít, hanem gyengít is. Isten és a lélek harmóniájának megbomlása magával hozza a lélek belső erői, tehetségei közötti egyensúly, rend megzavarodását is. Addig ismeretlen vad vágyak törnek elő, megzavarják a tisztalátást, ösztönök kusza hinárja fonja be a lelket mindenfelől. Bűnalkalom lesz sok minden, ami az ártatlan állapotban, a tiszta szem tükrében nem volt az. És főként gyengül a jellem, az elvek iránti hűség, minden bukásból nehezebb fölkelni, mert az ösztönös nehézkesség következetesen húz lefelé.

A biblia mély pszológiával mutat rá erre a második következményre is: észrevették, hogy meztelenek. A bűn elkövetéséig ruhátlanságuk nem volt kísértések forrása, az ártatlan léleknek szemében tiszta volt Isten legszebb alkotása: az emberi test. A lélek belső összhangja azonban felbomlott, a romlott és szenvedélyektől vezetett akarat bűnös kívánczóságai már kiszabadultak rejtekükből és buja vágyakozással nyújtották ki kezüket új tiltott és bűnös gyönyörök felé.

A bűnös lélek sokszor lát, keres rosszat ott, amiken a tiszta szív nyugodt ítélete és világos szemlélete sértetlenül lép keresztül, sokszor úgy, hogy még ruhája szegélye sem ér a sárba. Mindez a rosszra hajló akarat bizonyossága.

c) Az Úr kitiltja őket a paradicsomból . . . ez a bűn további következménye a Szentírás szerint.

A tisztalelkű ember még itt a siralom völgyé-

ben is békés, mély harmóniában él környezetével. Paradicsomi béke kísérte mindig a szenteket, akik madaraknak, halaknak prédikáltak és testvérnek, nővérnek nevezték a vizet, a tüzet, a napot. (Assisi Szent Ferenc, Páduai Szent Antal, Szent Balázs, Szent Vendel stb.) Az Istennel fönnálló béke kiáradt lelkükből a természetre is, a környezetre is és mindent kedves aranyderűvel vont be körülöttük.

Ezzel szemben a bűnös ember örökös harcban él nemcsak Istennel, hanem környezetével is. Mert boldogságát itt, a földiekben keresi és mert csalódik bennük, pesszimista lesz, gyűlölködő szemmel tekint környezetére, kedélyi sivatagban él: elvesztette a paradicsomot. Bosszankodik játszó gyermekekre, tüskés, sértő, ellenséges lelkületű lesz minden iránt. Nem csoda, ha a környezet, a természet is így tekint vissza rá, mert a világ úgy néz ránk vissza, ahogyan mi gondolkodunk, érzünk felőle.

Az elveszett paradicsomban ott volt az élet fája. A halálos bűnben élő emberre kétszerakkora probléma a halál gondolja, mint az erényes hívő lélekre. Fél tőle, minden gondolata mögött ott lappang, minden törekvését ez vonja árnyékba, minden sikerére ez terít fekete gyásztakarót. Az új életforrás: az Oltáriszentség, mely mostani állapotunkban mulandóságunk orvossága, halhatatlanságunk záloga — el van zárva előtte. Gyűlölet és meghasonlás ássa le magát mindig mélyebbre lelkében.

Ami Istennek nem dicsőség — az nekünk is békétlenség, boldogtalanság.

d) Ábel meghalt, Kain pedig elbujdósott — ez a bűn utolsó következménye.

Szent hitünk szerint a halálos bűn nemcsak a lélek természetfeletti életét veszi el, hanem megfoszt minden addig szerzett érdemeinktől is. Az érdemek a lélek igazi gyermekei, minket a sírontúlra is elkísérő kincseink, melyek a halálos bűn által meghalnak, számunkra elvesznek. Itt állunk legnagyobb értékeinktől

kifosztva, mint Ádám és Éva Ábel sírjának domborulatán.

Ez a bűn psychológiája és theológiája. A bűn valóban Isten templomának megfertőzése, Krisztus újra megfeszítése, a Szentlélek megszorítása.

Senki sem gondolhatja őszintén és okosan önmagáról, hogy számára a bűn kérdése el van egyszer és mindenkorra intézve. Lehet, hogy a bűn — mikor a maga kaszárnyai brutalitásában áll elénk — visszaszító, talán nem is vallási, hanem esztétikai ízlésünk, nevelésünk is visszatart tőle, de halálosan veszedelmes lehet számunkra ugyanaz a bűn, mikor szalonformákat ölt; mikor vonzó, poetikus, nagy élményt ígérő — halálosan veszedelmes mindannyiunk esendő, botladozó lelkületére. Ezért mondja mély igazsággal Szent Jeromos: „Ne bízz magadban! Te sem vagy Dávidnál szentebb, Sámsonnál erősebb, Salamonnál bölcsőbb!” Ha ezek elestek, neked sincs más teendő, mint a krisztusi tanács: *vigilate et orate*: vigyázzatok és imádkozzatok, hogy kísértésbe ne esetek!

Melyik az én legnagyobb bűnöm, mely annyi kárt okoz lelkemnek, életemnek, örökkévalóságomnak? Micsoda állandó keresztshadat kell viselnem ellene, hogy megszabaduljak tőle? Bevezetem a naponkinti lelkiismeretvizsgálatot, gondoskodom bűnalkalmak távollétéről, megszüntetek káros kapcsolatokat személyekkel, szórakozásokkal, olvasmányokkal. És főként imádkozom a belpoklos hitével és alázatosságával: „Uram, ha akarod, megtisztíthatsz engem!”¹

A bűn és megtérés legszebb példabeszéde az evangéliumbeli irgalmas szamaritánus.

Az ember, aki lement Jeruzsálemből Jerikóba, én vagyok. Jeruzsálem: a szent város, a béke városa, az erény világa, Jerikó: holdváros: a hazugság, megtévesztés, bűn városa — nem csoda, ha onnét ide lefelé, lejtőn visz az út.

Rablók kezeibe esett. Ezek a kísértések, bűn-

¹ Mt. 8, 2.

alkalmak, melyeket csak vigyázat, imádság és a keskeny út, a szűk ösvény választásával lehetett volna elkerülni.

Ezek mindenéből kifosztották őt . . . Mit vett el tőlem a bűn? Az ártatlanság fehérenműjét, a megszentelő malaszt menyegzős ruháját, eddig gyűjtött érdemeimnek kincseit, erényeim fegyverzetét és az örök élet belépő jegyét.

És sebekkel borították . . . Ezek a sebek: értelmem eltompulása, akaratom legyengülése, szívem elvakultsága, megátalkodottság a rosszban, közönyösség a lélek, az üdvösség, az erény világával szemben.

Félholtan otthagyták. Egy kis élet még maradt bennem a halálos bűn után is és ez: a hit pislákoló mécsese, a megtérés kegyelmének lehetősége.

Elment mellette egy zsidó pap és egy zsidó levita. Ezek a nem igaz vallások, a hamis világnézetek, melyek szenvedésre nem képesítenek, bajról lábraállítani, erőt és kegyelmet közölni nem tudnak. Ezek csak az élet derűs napjaira valók, mikor önerejében tetszeleg az ember és ilyen fogalmakat, mint bűn, erény, üdvösség, kárhozat gyerekesnek tart és lenéz. Mikor azonban sajátmagán érzi ezeknek az igazságoknak súlyát — éppúgy otthagyják a hamis világnézeteknek papjai is, mint a kísértések rablói.

Jött az irgalmas szamaritánus, olajat és bort töltött sebeibe és föltette barmára. Ez az Úr Jézus maga, akit eddig idegennek, lenézett szamaritánusnak tekintettünk, de akiben egyedül van a bűnös iránt könyörület, jóllehet ő a megsértett. De ő keresni és üdvözíteni jött azt, ami elveszett. Az ő jósága, szeretete, bennünk a megtérés gyógyulását elősegítő kegyelme az olaj és a bor, amit sebeinkbe önt és elhomályosult értelmünk lassan látni kezdi a gonoszlélek taktikáját, saját nyomorult voltát, inaszakadt akarata lassan támo-lyogva, Krisztusra támaszkodva összeszedi magát.

És bevitte a szállásra. Ez a szálló, fogadó az Anyaszentegyház, ennek egyik szobája ez a lelkigyakorlat. A fogadós a lelkipásztor, az én gyóntatóatyám, aki

engem fölapol. Amit rám fordít, nem a magáéból adja, hanem az irgalmas szamaritánusnak dénárjából. Ha azonfelül költ rám valamit, megadja neki Jézus bőségesen.

Találj rám irgalmas Szamaritánus, hívlak, várlak és bízom benned!

V.

A bűn forrásai.

Ismeretünk annál tökéletesebb, helyesebb, minél inkább átfogja az ismereti tárgy okait, gyökereit és forrásait is. Így a bűn ismeretében is; védekezésünk akkor lesz egészen helyes és eredményes, ha a bűnt forrásaiban el tudjuk kerülni, el tudjuk nyomni, még mielőtt káros hatását lelkünkre kifejtene tudná.

A bűnnek a gonoszlelken kívül három forrása van: a) a kísértés, b) a bűnalkalom és c) a korszellem.

a) A kísértés belső unszolás a bűn elkövetésére. Még nem bűn, hiszen más neve is van, — csak lehet belőle, ha befogadjuk, ha beleegyezőnk, mint ahogyan a mag sem kalász még, csak azzá lehet, ha engedjük gyökeret verni. Még ha a kísértés érzéki természetünknek első pillanatra tetszik is, még akkor sem bűn, mert ez a tetszés nem tudatos és szándékos, hanem önkénytelen. Minden kísértés, mielőtt a lelkiismeret cenzúráján átment volna — kísértés marad és még nem bűn.

A kísértés magában véve nem rossz, hiszen ha az volna, az Úr Jézus nem engedte volna magát megkísértetni. Ez próba, vihar, mely gyenge fákat, jellemeket kitördel, erőseket azonban még erősebbé tesz és megszilárdít a földhöz kapaszkodásban, az Isten iránti hűségben. Oly tökéletességre eljutni, hogy soha kísértésünk ne legyen — földi életünkben nem lehet. Luther egyéni tragikuma ott kezdődött, mikor az ágostonrendi kolostorban igen szigorú aszkézist kezdett gyakorolni

azt gondolva, hogy akkor nem lesznek többé kísértései. Mikor pedig látta, tapasztalta, hogy ez elérhetetlen ábránd, akkor vert benne gyökeret tévtana, mely szerint emberi természetünk az eredeti bűn folytán teljesen megromlott, semmi érdemszerző cselekedetre nem képes; egyetlen, amit tehet: az Úr Jézus érdemeibe vetett bizakodó hit.

A kísértés tehát egyenesen jó jel: azt jelenti, hogy még nem vagyunk a gonoszlélek birtokában. Új alkalmat jelent érdemszerzésre, Isten iránti hűségünk, szeretetünk kimutatására. Nem szabad vele sokáig törődnünk, határozottan, gyorsan ellen kell neki állnunk, — mint az Úr Jézus tette; fölismerve, akármilyen alakban közelít is felénk.

b) A bűn második forrása a bűnalkalom, mely lehet személy, könyv, játék, környezet, társaság, élethelyzet, melynek kapcsán a legnagyobb valószínűség szerint bűnbe esünk. Általános bűnalkalom is van, mely mindig mindenkiire bűnveszélyt jelent és ez a tétlenség, a lustaság, mely a régi közmondás szerint az ördög párnája. Általában a bűnalkalmakra az áll, amit a teremtményekről mondtunk: ha valami — legyen egyébként bármi — örök üdvösségünket veszélyezteti, közém és Isten közé áll, kerüljön bármibe is, le kell róla mondanom. Igen sok lélek kerül ugyanis a kárhózat örvényébe azért, mert nem kerülte a bűnalkalmakat. Dávid házasságtörő és gyilkos lett a tétlenség bűne folytán. Szent Péter a Kaifás udvarán tűz körül melegedő csöcselék közé vegyült és — megtagadta Jézust. Szent János viszont hű maradt Mesteréhez, mert gondosan kitért a bűn alkalmának ragálya elől.

Tehát el kell kerülnöm az engem bűnbe vivő alkalmakat. Viszont keresnem kell a jó emberek társaságát, az erény gyakorlásának alkalmait.

c) A bűn harmadik forrása — mellyel bővebben kell foglalkoznunk — a korszellem.

Bár nem vagyunk Hippolit Taine milieu-elméletének föltétlen hívei, mégis való, hogy legnagyobb és legészrevehetetlenebb befolyással a korszellem van

ránk. Ez szellem: benne élünk, mozgunk, vagyunk, áthatja gondolkodásunkat, ízlésünket, vágyainkat. Azért az egyéni lelkiismeretvizsgálat mellett szükséges most egy társadalmi lelkiismeretvizsgálat: hadd lássuk, mit ront, mit veszélyeztet bennünk a korszellem és viszont keresztény hitünk — mely minden idők, korok erjesztő kovásza — mily orvosságokkal szolgál eme kor fiainak, a korszellemmel szemben hogyan adja, árasztja lelkünkre a Szentlélek üdvös szellemét.

Korunk lelkének legnagyobb hibái ezek:

1. Az alanyiség túltengése. Mindenki önmagának és életének mértéke, szabálya akar lenni. A gondolkodás és cselekvés autonómiájának korát éljük. Hitelét veszti minden régi, mások által kipróbált tradíció és túlteng a kritika, az előzetes gyanakvás minden konzervatív felfogással szemben. E túlzó szubjektívizmus dogmája ez: nem az a fontos, ami igaz, hanem ami tetszik. Tehát az objektív, adott, tárgyi valóság helyett az egyéni tetszés az igazság mértéke. Ezért érthetetlenek a mai modern alanyi költők, a futurista festők, — mert szerintük a művészetnek nincs semmi vonatkozása a tárgyi világgal, a fontos az, hogy ők így látják, nekik ez tetszik, nem adnak semmit a közönség ítéletére.

Vallási téren ez a túltengő alanyiség két vonatkozásban is káros: a hit helyébe teszi a babonát, az erkölcsi világ főparancsának: a szeretetnek helyébe pedig a szimpátiát. Válogat a hit tételei, igazságai között, egyéni tetszésének ítélőszéke elé von mindent és a higgadt, befolyásolatlan értelem megszűnik náluk az élet vezére lenni. Hányan vannak, akik az örök életben nem hisznek, de szellemeket azért idéznek, a keresztény erényeket lenézik, de „altruista, szociális érzékük” birtokára büszkék. Hazug álhumanizmus tölti el a lelkeket, emberpusztítással megfér az állatvédelem. Hányan pusztulnak el gázoktól, éhségtől, háborútól — a korai ősz miatt ittrekedt fecskéket viszont repülőgépen viszik le délre.

Az erkölcs világában a mai ember előtt teljesen érthetetlen, hogy a szívnek is mer parancsolni a keresz-

ténység! Hogy ellenszenves, ostoba, rosszakaratú, hozzám ellenséges embert, iszákos szülőt, elzüllött gyermeket is kell szeretni! Ez a két szó: kell szeretni — hogyan fér meg egymásmellett?! A szerelem témáját agyonkoptató írók, színdarabok, annyira beleásták a köztudatba az érzelmi élet ösztönösségét, hogy egyenesen lázadoznak széles körökben minden észszerű szeretet, vagy egyenesen természetfeletti parancsból eredő szeretet ellen.

A keresztény katolikus hit a korszellem eme hibájával szemben megalkuvástalan, fönséges következetességgel képviseli és hirdeti a kinyilatkoztatott igazság és a megparancsolt szeretet objektív világnézetét. Elénk diktálja hitigazságait, melyekben nem ismer alkut és erkölcsi parancsolatait, melyekből egy jottányit sem enged. Van Szentháromság, eredeti bűn, megváltás, örök élet stb. — ezek adva vannak, Istentől kinyilatkoztatva vannak, ezeket fenntartás nélkül tudomásul kell venned, ezek közt nem válogathatsz, mert ez az isteni tekintély szava. A hit motívumai lehetnek egyéniek, de hit tárgya soha, az adva van. Hogy miért vagyok hívő, ennek lehetnek egyéni, multamban, lelkületemben adott okai, de hogy mit higgyek, azt Isten írja elő számomra.

Ugyanígy az erkölcs terén: Isten mer a szívnek is parancsolni. Nem arról van szó, hogy neked ki rokonszenves, ki nem, szeresd, mint tenmagadat. Az érzelmvilágot se ösztön, szeszély, pillanatnyi tetszés, egyéni hajlam vezesse tehát, hanem isteni parancs, természetfeletti erkölcsi rend.

Igy segít korunk túlzó alanyiségével szemben a mi szent hitünk komoly tárgyilagosságra, segít és tanít belehelyezkedni mások világába és kiemelkedni a mindig önzően látó „én”-ből.

2. Korunk második baja a szenvedésre való képtelenség. Élvezeteket hajhászó, elpuhult korban élünk, mely a testkultúra jelszavát követi és vitázva fordul el mindentől, ami önmegtagadás, önlegyőzés, keresztordozás, áldozat. Ez az oka, hogy a három nemzetrontó

bűn: az egyke, a házassági elválás és az öngyilkosság oly hihetetlenül általános és gyakori lett. Hány diák lesz kis dolgokért öngyilkossá, hány házasság borul fel a legkisebb alkalmazkodó készség hiánya miatt, hányan irtóznak pusztán kényelemből a gyermekáldástól! Ehhez a szenvedésekre képtelen korhoz bizonyos vonatkozásban maga az Egyház is alkalmazkodni kénytelen: hol van a régi középkor bőjtői fegyelme, vagy az ókor bűnbánati fegyelme a maitól! Ma szenvedéseket legfőlegbb hiúságból vállalnak az emberek, szenvednek szűk cipők miatt, bőjtölnek a divat szeszélyei kedvéért, de szenvedést, vagy üldöztetést viselni az igazságért, áldozatosságból Isten országáért — azt nem.

Ezzel szemben a keresztény katolikus hit megalkuvás nélkül hirdeti, amit Jézus mondott: „Aki utánam akar jönni, tagadja meg magát, vegye föl keresztjét és kövessen engem.”¹ A kereszt nemcsak teher és íga, hanem nyomorúságunk mankója, üdvösségünk zászlaja és örök hazánk ajtajának kulcsa is egyúttal. A mi szent hitünk azonban erőforrás is a szenvedésben, nemcsak kívánja az áldozatokat, hanem képesít is áldozatokra. „Jöjjetek hozzám mind, akik fáradotok és terhelve vagytok és én megennyhítlek titeket.”² Roppant erőforrás a gyóntatószék, ahol egy hősi önfeljelentéssel megszabadulunk a legnagyobb tehertől: a multtól; az Eucharisztia, mely vértanúkat nevelő kenyér és szűzeket ihlető bor, mely gyermekeket tesz hősöké az élet arénájának küzdelmeire. És végül általában a kereszténység túlvilági szemlélete, mely az élet súlypontját: a boldogságot nem ezen a világon keresi, mely penitenciás lélekkel jár itt a földön, ahol tudja, hogy nincs maradandó lakása, hol küzdés és szolgálat, gyűjtés és érdemszerzés az élethivatása.

3. Következő baja korunknak a hazugság szelleme. Amint lépten-nyomon látjuk, ma a hazugság nemcsak a nyelv bűne, nemcsak szóban él, hanem cselekedetté,

¹ Mt. 16, 24.

² Mt. 11, 28.

magatartássá, hamis életfelfogássá lett közöttünk. Ma a regényeket nem írják, hanem élik. A tisztességes élet túl prózai, a valóság költőietlen, tehát mindenki egy képzeletbeli drámának tekinti az életet, ahol hazug helyzetekben, mint főhős, az egész világot közönségének nézheti. Ruha, mely nem fedi be a testet, hamis ékszer, nívón felüli költsékes élet, meg nem szolgált, megfizetett cím, befolyásosság vagy beavatottság látszatának keltése másokban — mind hazugságok. Mennyien élnek csak kifelé: az utcának, a vendégeknek, a társaságnak, a látszatoknak és ha e hazug lepel lehullik róluk — erkölcsi halálnak érzik, mely elől öngyilkosságba illik menekülni. Hogy annyira irigyelt státus lett a színészek, színésznők, sztárok világa — kiknek egész élete más egyéniségébe való behelyettesítés, Schauspielerei: látszat szerinti játék — ez is hazugságra hajlamos korunk egyik tünete.

Ezzel a bajjal is szembeszáll katolikus hitünk és a belőle táplálkozó igaz lelkiület, mely annak nyomába lép, aki azt mondta magáról, hogy ő az út, az igazság, az élet. Aki a képmutatókra mondta legsúlyosabb ítéleteit, aki festett koporsókhoz, fehérített sírokhoz hasonlította a cselekedetben, magatartásban hazugokat. Ő tanított minket szóval és példával lélekben és igazságban imádni az Istent. Első oltalmazójáról, nevelőatyjáról: Szent Józsefről keveset szól a Szentírás, de azt kiemeli, hogy igaz férfi volt. Őt pedig igaznak kénytelen nevezni éppen akkor, mikor súlyos bűnősként a hazugok elítélik — az ellenséges Júdás és a közönyös Pilátus felesége.

Az Egyházban él ez az igaz szellem, mely a Szentlélekből: az igazság Lelkéből árad. Az Egyház tiltja a művirágot az oltáron, az arany helyett a csiszolt rezei — mert ezek hazugságok és nem méltók az eucharisztikus igaz Isten közelségére. A gyóntatószékben pedig az őszinteség akadémiáját állítja fel, ahol minden hazugság, elhallgatás, hamis kerteles szentségtörés, viszont minden bánatból fakadó alázatos őszinteség feloldozás, kegyelemforrás.

4. Korunk arcán még van egy súlyos seb: és ez

a pietástalan lelkiület. Valami általános dekadencia, lecsúszás, szellemi csőd fogott el széles néprétegeket. A mai ember érzi, tudja ezt, de mégcsak nem is restelli. A szellemi világ legnagyobb teljesítménye sem tud ma akkora tömegeket megmozgatni, mint egy nemzetközi futballmérkőzés. Általánossá lett a tiszteletlenség az élet titkai: a születés, a halál iránt: gúnyt, reklámot, ostoba szellemeskedést szokás ma ezekről kegyeletlen beszédstílusban mondogatni. Az ifjúság ideáljai fiúknál az atléta, lányoknál a színésznő. Hányan tudják a világbajnokok nevét, rekordjait, de Dantét és munkásságát nem tartják érdemesnek megjegyezni. Soffőrskultúra korát éljük: a félműveltség valuta-filozófiája, a moderneskedő elvtelen művészet, az atonális néger muzsika, a strandok ruhátlansága, a bálók előkelő nyomora jellemzik két sarkán bolsevista lánggal felgyújtott korunkat.

A katolikus hit szelleme ellenkezője ennek a lelkiületnek, mert a pietás, a kegyelet, a szellemvilág, az igazság, az eszme, az elv, a lélek elévülhetetlen értékeit hirdeti, hangsúlyozza — forduljon bármerre is a világ divatja. A kereszténység a gyárkéményekkel szemben templomtornyokat emel, a bányákkal szemben katakombákat épít. Nem az evilági haszon a fontos előtte, mert ez füstöl és rongál, hanem a lélek érdeke és túlvilági üdvössége. Ezért első helyet kíván a szellem szavának, követeli a jóság, az áhitat nyilvánosságát, keresztet tesz az asztalra, szentképet a falra, szentolvasót a zsebbe, imakönyvet a kézbe. Szervez jámbor, lelki célt szolgáló társulatokat, jóváhagy és támogat önmegtagadásban élő szerzetesrendeket, együttélést sürget az Egyházzal, a liturgiával. Roppant harcot folytat az erény, a tisztesség polgárjogáért sajtóban, közéletben, politikában, gazdasági rendszerekben. Kémény büntetések kilátásba helyezésével óv a rossztól és egészen új szellemű nemzedéket akar nevelni a romlottság közepette — akár az ókorban.

Minél jobban él bennem a tiszta keresztény jellem, minél inkább a Szentlélek tiszta szellemében élek, annál

kevesebb van felfogásomban, érzésemben, ítéleteimben e világ kárhozatos levegőjéből. Ha tehát bűneim e világ, e kor lelkéből fakadnak, nincs más mit tennem, mint visszatérni a gyermekkor alázatos, ártatlan, Istenre néző lelkületéhez, melyet még nem fertőzött meg e világ túlzóan egyénieskedő, szenvedésekre képtelen, hazug, pietástalan szelleme.

Szent János, a legtisztább lelkű apostol a bűn forrásait így összegezi: a test kívánsága, a szemek kívánsága és az élet kevélysége. Ezek hárman osztozkodnak életünk három korszakán: az ifjúkorban a test kívánsága, az érzékiség a legtöbb bűn forrása. A felnőtt korban az élet kevélysége, az önhittség, a természetfeletti világrend lenézése és megvetése. Az öregkorban viszont a szemek kívánsága, a pénzvágy, a fogynakozó életnek a múltó élet javaiba való kapaszkodása a főbűn, melyre vonatkozólag igen találóan mondja Nagy Szent Gergely, hogy az öregedő emberrel minden együtt gyengül, együtt öregszik, csak a kapzsiság növekszik, fiatalodik, erősödik.

Alaposan körül kell tehát néznem lelkem háztáját, mint gondos sekrestyés élettem templomát és meg kell tudnom, honnét származik az én szokásos bűnöm? Mely kísértés veszélyes rám nézve, melyik bűnalkalom visz romlásba, mennyi van bennem korunk nyavalyájából, a test, a szemek kívánságából és az élet kevélységéből? És mit akarok, tudok, fogok tenni mindezek ellen?

Az egész keresztény tudományos világnak hatalmas eseménye volt, amikor egy öreg kolostorban a Szentírás egyik legrégibb kéziratát a XV. században megtalálták. Fölfedezésének körülményei az esemény jelentőségét mégcsak emelték. Egy öreg, a pergamennel takarékoskodó szerzetes a Szentírás egyik legrégibb szövegét lemosta és fölébe írta a syr Szent Efrém prédikációit; de sok száz év múltán a régi, eredeti írás betűi mégis előütöttek, földeregték a syr betűk alól. Mikor azután bizonyos kémiai eljárással sikerült a régi írást teljesen előhívni, olvashatóvá tenni — kezünkben volt

a Szentírásnak egyik legrégibb kézírata, mely ma az egész kat. világnak legértékesebb kincsei közé tartozik. (Codex Parisiensis.)

Igy vagyunk mi is. Az élet, akárhogy vegyük is — mégiscsak az Isten kolostora. Ennek a kolostornak cellái az évszázadok, a bennük lévő könyvek pedig a lelkek. E lelkek tiszta fehér lapjaira maga az Isten eredeti kezevonása írta meg nemesi oklevelünket, mennyországra való jogunkat, az ő keze vonalazta meg lelkünk tehetségének irányát, vágyaink szövődését. De bűnbeesésünk óta e kolostor minden cellájának ajtajához van a kísértőnek kulcsa. Amelyik lélek megnyitja neki könyvét — azt irgalmatlanul telefirkálja, elrontja, megmásítja, meghamisítja benne Istennek kezevonásait. A lelkigyakorlatok célja mármost ezt a ráfirkált, sok téves írást eltüntetni és az itt-ott előderengő eredeti, hiteles isteni kézvonásokat egyre biztosabban földeríteni, hogy jövőendő egész életünknek örök irányítója lehessen.

VI.

A bűn következményei.

Isten végtelen jósága és mindenható szeretete a rosszat is jóra változtatja, a bűnből is éppen annak következményei által gyógyít ki. Mert a bűn igazi arca, valósága csak következményeiben lép eléink leplezetlenül, így ezeknek szemlélete a legalkalmasabb arra, hogy a bűntől visszatartson, Istenhez visszavezessen.

A bűn következményei: a szenvedés, a halál, az ítélet és a kárhozat.

1. Az Istennel, környezetével lelki békében élő ember — mint láttuk — boldog, mert Isten dicsőségét szolgálva, saját földi és örök boldogságát is legjobb értelemben biztosítja. Az Isten, a túlvilág irányában a hit, a teremtmények irányában az igazságosság és

a szeretet, önmagával szemben a mértékletesség tart-
ják egyensúlyban a lelkét. Ha szívünk boldogságának
tárgya Isten, akkor — miután ez elveszíthetetlen —
nyugalmunkat, lelki békénket, a bűnt kivéve, nem veszé-
lyeztetni semmi. Viszont, ha Isten helyett valami terem-
ményt szeretünk, ha bűnben élünk — természetes,
hogy első társunk lesz a szenvedés, a törődés, a gond.

Ez nagy szerencse! Szent Ágoston írja Vallomá-
saiban tévelygéseiről: „Nyomon kísért engem akkor
irgalmas haragod és tilos örömeimet igen keserű csa-
pásokkal zavartad, hogy rávezess az ürmtelen öröm
keresésére és megérted velem, hogy ezt kívüled sehol
meg nem találom. Kívüled Uram, ki a fájdalomból
faragsz nekünk törvényt, sujtasz, mert gyógyítani akarsz,
halálra hajszolsz, mert nem akarod, hogy nyomorultan
elpusztuljunk.”¹ Ugyancsak ő mondja mély hálával ver-
gődéseiről: „Magad felé teremtettél bennünket Uram,
és nyughatatlan a mi szívünk, míg benned meg nem
nyugszik.” Tehát a bűn elvezet Istentől, de a bűnből
kisarjadó első következmény: a szenvedés verejtéke,
fájdalma, könnye visszavezet hozzá.

A szenvedések a jó Pásztor kutyái. Ha a bárá-
nyok nagyon messze kerülnek szent lábaitól és az egy
akoltól és vadonban, árokparton mérges buja növények
közt legelnek és már nem hallják hívó szavát, akkor
utánuk küldi kutyáit: a szenvedéseket, ezek vissza-
ugatják, visszamarják, visszakergetik az eltévedteket.
A legtöbb ember tényleg úgy viselkedik a szenvedések-
kel szemben, mint a kutyával szemben: botot fog rá,
kövel dobálja, szitkokat, átkokat, káromlásokat szór
feléje. De amint a kutya csak annál jobban támad,
úgy cselekszik a szenvedés is, nincs más menekvés,
mint visszafutni a jó Pásztorhoz, aki egyedül tud paran-
csolni e kutyáknak.

A lélek Isten harangja, ha a bűn következtében
megrepedt, Isten lesujt rá a szenvedés villámával, attól
újra összeforr. Az emberi lélek Isten húrja, ha meg-

¹ Vallomások könyve II. 2.

lazítja, nyirkossá teszi a bűn, Isten a fájdalom hegedőjére feszíti és kell neki imádkozni, énekelni. A lélek Isten orgonája: a tehetség sípjait, a vágyak regisztereit ő építette. Ha nem telik meg lelkem a Szentlélek levegőjével, — mert az isteni áram: a kegyelem nem hajtja fújtatóját, majd a tisztítóhelyen Isten oda küldi hozzám a szenvedést: e vak, csizmás fújtatót, aki típorja lelkem orgonáját és így énekelni, könnyörögni, imádkozni kényszeríti.

A szenvedés tehát a bűn első következménye, mely éppen azért nagy kiábrándulás, mert a legtöbb lélek örömet és boldogságot keresett a bűnben. Mindjárt itt a kezdetben hiteltvesztett lesz a gonoszlélek minket félrevezető szava. A szenvedés Isten hű szolgája. Nincs előle menekvés. Vádló lelkiismereted mint fata morgana eléled rajzolja bűneid régi városát; hát mi lett belőle: valótlanosság, ostobaság! Mert megvetteted az Isten szívéből áradó, tisztító, edző, nemesítő drága szent tüzet: a szeretetet, elér Isten másik tüze: a szenvedés villáma, mely gyötör, pusztít, kínoz, éget és ezáltal tisztít.

Bizonyára kedves gyerekkori olvasmányunk volt Jancsi és Juliska meséje. A szegény favágó, mikor már nem volt semmi keresete — elvitte gyermekeit: Jancsit és Juliskát az erdőbe és ott magukra hagyta őket. De a kisiú szemfüles volt és kavicsokat tett a zsebébe, elhullatva azokat az úton megjelölte magának az utat. Így a kavicsok nyomán pár nap múlva hazataláltak. A szegény favágó már megbánta, hogy gyermekeit így kitette és nagy örömmel fogadta őket. De mikor újra kopogtatott kunyhója ajtaján a szükség, ismét csak erre vetemedett: messze elvezette gyermekeit az erdő vadonába és ezúttal arra is vigyázott, hogy Jancsika meg ne ismételhesse multkori ügyes kísérletét. A kisiú ezért az útravalóul kapott kenyeret őrlötte zsebében morzsává, ezt szórogatta jelül az útra, de bizony hiába tette, mert hangyák fölették, madarak fölszedték, másnapra nem maradt belőle

semmi. Így jutottak bolyongásukban a vasorrú boszorkány varázsvárához, ahol életveszélybe kerültek.

E kedves Grimm-mese nem történelmi, hanem szimbolikus igazság. Azt mondja: ha Isten életünk útját csak kenyérrel, vagy kaláccsal szórná be, senki sem találna közülünk haza, amint hogy a gazdagok valóban nehezen üdvözülnek. De mert a szenvedések köveivel szórja tele, melyekbe megbotlunk, melyek járásunkat nehezzé teszik ugyan, mégis biztosan haladunk hazafelé: a szenvedők, a sírók, az üldözöttek vannak jó úton a hegyi beszéd szerint.

Isten tehát saját fegyverével veri meg a sátánt, amikor a bűnből a szenvedést engedi kikelni, mely visszahozza azokat őhozzá, akiket elcsábított tőle a gonoszság. A szenvedés éjszakájában újra egyetlen érték lesz a hit csillaga, mely a bűn heródesi udvarában eltűnt. Most újra felkel és biztosan vezet előre.

2. A bűn második következménye a halál.

A katolikus keresztény szemlélet szerint a halál a bűn következménye, zsoldja még a paradicsomi tilalom óta: „Amely napon eszel a tiltott fának gyümölcséből, halálnak halálával halsz.”¹ A bűn kitarja, a halál pedig becsukja mögöttünk a kárhozat kapuját. Jó tehát, ha most rám köszönt a hamvazószerdai intés: *memento mori!* Az utolsó kenettel megkent szem a halotti gyertya fénye mellett tisztán lát és helyesen értékel.

Eljön az idő, amikor Isten elolvassa életem kezdőbetűjét, mikor megszakítja a napok, órák lépcsőfokait és személyesen szembeáll velem. „Amely órában nem véltetek, eljön az Emberfia.”²

Nem véletlen, hogy a föld első halottja nem természetes halállal múlt ki, hanem egy bűnnek, egy gyilkosságnak volt áldozata. A halál a bűn következménye, zsoldja. Isten engedelmes szolgája: életem templomának sekrestyése, ebben a templomban, ha nincs

¹ Gen. 2, 17.

² Mt. 24, 44.

istentisztelet, eljön, eloltja a gyertyákat, letakarja az oltárt és bezárja a kapukat. Isten vincellérje, aki a gyümölcstelen fákat kivágja, hogy ne foglalják hiába a helyet. Isten kaszás aratója, aki a jó Pásztor vetését az aratás napján levágja, nem kerülve el a konkolyt sem. Isten nagy igazolója, a földi értékek próbája, mert semmit nem enged magunkkal vinnünk, amit moly, rozsdá, enyészet megrágnak, tolvajok elérnek.

A halál az érdemszerzés vége. Az Úr Jézus mondom: „Munkálkodjatok nem oly kenyérért, mely veszendő, hanem mely megmarad az örök életre.”¹ És másutt: „Munkálkodjatok, míg világosságtok van, eljön az éjtszaka, mikor senki többé már nem munkálkodhat.”² Addig kell dolgoznunk tehát Isten szőlőjében, míg le nem száll az est, mert az a napszám, a bér kiosztásának ideje, azután már sem lelkünk javára, sem kárára semmit sem tehetünk. A jelen életet tehát a halál tanít meg igazán becsülni, helyesen értékelni, jó irányban fölhasználni. Aki a középkorban súlyos beteg volt és az utolsó kenet szentségében is már részesült — ha felgyógyult — további életét egészen lelke üdvösségének szentelte, világi ügyekbe nem bonyolódott, családot nem alapított, hogy amit elmulasztott, azt most minden erejével pótolhassa. Ezért nagy bűn a keresztény katolikus szemlélet szerint az öngyilkosság, mert az élet Urának legsajátosabb fölségjogát bitorolja, mert önkényesen az érdemszerzésnek végét szakítja, sőt mert utolsó cselekedete már jóvá nem tehető súlyos bűn. Ez pedig azért nagy baj, mert halálunk órájától függ örökkévalóságunk.

A jó halált jó étellel lehet és kell biztosítani. Qualis vita, mors est ita: amerre a fa nő, arra dől, mikor levágják. Esztelenek lennének azok a favágók, akik arra számítanak, hogy majd a levágáskor éppen vihar lesz, a szél majd belekapaszkodik a recsegő-ropogó faóriásba és éppen az ellenkező oldalra dönti.

¹ Ján. 6, 27.

² Ján. 9, 4.

Éppígy esztelen, ki haszontalan, bűnökben eltöltött élet után jó halált vár abban bízva, hogy majd a Szentlélek támaszt egy égből áradó pünkösdi kegyelemvihart, mely roskadozó életünket az utolsó percben átdönti Krisztus baljáról jobbjára, a kárhozottak oldaláról az üdvözültek oldalára. Lehet, hogy megtörténik, de vakmerő bizakodás Istennek ily rendkívüli nagy kegyelmére számítani, melyet életünkben semmi sem tesz indokolttá. Szépen mondja Szent Ágoston a jobb latorra célozva: „Egy ember kapott kegyelmet az utolsó órában, hogy senki kétségbe ne essék, de csak egy, hogy senki vakmerően el ne bizakodjék.”

Mivel pedig amily bizonyos a halál ténye, éppoly bizonytalan az ideje, nem lehet más feladatunk, mint állandóan készen lenni. „Vigyázzatok, mert nem tudjátok sem a napot, sem az órát”¹ — int az Isten Fia. Itt van a halál gondolatának nagy hatása erkölcsi életünkre, bölcsen mondja a Szentírás: „Gondolj utolsó dolgaidra és mindörökre nem vétkezel.”²

Ha benézünk éjjel egy tűzoltókaszárnya ablakán, látjuk, hogy az emberek ruhástól, csizmástól alusznak, felszerelésük mind kezük ügyében, a lovak kantárban abrakolnak, minden úgy készen áll, hogy bármely pillanatban indulhassanak. Lehet, hogy elmúlik több hosszú év a nélkül, hogy tűzvész ütne ki, mégis készen kell mindig lenniök, mert ha kényelemben heverve találja őket egyszer a hír, hogy tűz van, mire felkészülnek, elkésnek és már nincs mit menteniök, mert megemésztette a pokol eleme: a tűz.

Igy van nálunk is. Nekünk is állandóan felöltözötten: a megszentelő kegyelem ruhájában kell járnunk, kelnünk, pihennünk, úgy útra készen kell lennünk, mint az Egyiptomból menekülőfélben lévő zsidóknak. Lehet, hogy hosszú évek elmúlnak, a nélkül, hogy tényleg mennünk kellene, akkor is csak nyertünk ezzel az óvatossággal, hiszen a legnagyobb karrier a tisztesség.

¹ Mt. 25, 13.

² Sirák 7, 40.

ges élet. Ha azonban hirtelen mennünk kell, nem szabad, hogy készületlenül találjon az Isten követője: a halál, mert akkor már nem lesz időnk kellőképpen szabadulni terheinktől, összegyűjteni érdemeinket és valamelyik gyóntatónál megváltani az örök élet belépő-jegyét.

Senki se áltassa magát azzal: igaz, hogy a halál ideje bizonytalan, de még emberi számítás szerint messze van. Lássuk csak ezt a messzeséget. Alighanem megvan már a fa, melyből koporsóm készül. Valószínűleg áll a templom, ahol értem a requiemet mondják, biztosan megvan a göröngy, mely koporsómra hullik, talán már megvan a harang, mellyel nekem csendítenek, a pap, ki engem eltemet. Talán már a könny is megvan azok szemében, akik megsiratnak engem.

Egy tengerész, ki egész életét hajón töltötte és e miatt templomba, szentmisére, szentségekhez csak nagyon ritkán juthatott — mégis állandó kegyelmi életet élt. Mikor egyik kikötő gyóntatója ezen csodálkozva a tengerésztől ennek okát tudakolta, a matróz így felelt: „Hogyne vigyáznék a lelkemre, hiszen állandó életveszélyben élek.” Pedig ágyban többen hálnak meg, mint tengeren és voltaképpen mi is állandó életveszélyben, halálközelségben élünk. Mindannyiunknak szól tehát az élet kikerülhetetlen és előre kiszámíthatatlan végének komoly intése: Legyetek készen!

Meg kell magamtól újra kérdeznem: melyik az a bűn, az a teremtmény, az a szenvedély, mely miatt a halál gondolata nekem rémület, félelem? És mit kellene fölládoznom, miről kellene lemondanom ahhoz, hogy nyugodtan szembenézhessek a halállal, mert abban lehet igazolt bizalmam, aki a halálnak is parancsol: Istenben.

Igy lesz a halál a bűnnek nemcsak szomorú következménye, de egyúttal üdvös ellenszere, orvossága is.

3. A halál után jön az ítélet.

Mindíg aggodalmat okoz, ha mérlegre kell állnunk, ha fölötteseink rólunk, munkásságunkról, ered-

ményeinkről ítéletet mondanak. Pedig ők az életnek csak egyik-másik külső vonatkozását látják és ellenőrzik; ami egyéniségünket, értékünket tulajdonképpen teszi: belső világunkat nem is ismerik. Micsoda pillanat lesz, midőn a szívek ismerője, a vesék vizsgálója, a mindentudó Isten, életem valódi tulajdonosa áll szembe velem és felszólít: most adj számot sáfarkodásodról! Számonkéri a talentumokat, keresi a kamatokat, a sok reám fordított kegyelemnek, üdvös környezetnek, jó példának, saját értem kiontott vérének eredményét. Az ítélet mérlege lesz a nagy végső, döntő szó meghatározója: üdvözültem, vagy elkárhoztam. Ez lesz az aratás utáni szétválasztása a búzának a konkolytól, az akolnak: az Egyháznak szerepe befejeztével a bakok különválasztása a juhoktól, az Egyház hajójának révbeérése után a jó halak elkülönítése a rosszaktól. Az ítélet képe ihleti Michelangelo, Rubens ecsetjét, a Dies irae szerzőjének: Celanói Tamásnak tollát, mikor így ír:

Mily irtózat fog az lenni,
Ha a bíró el fog jönni
Mindent híven számbavenni!

Mikor az Úr Jézus állt mint vádlott az emberi törvényszék előtt, ismételten hivatkozott a fordított szerepre, mikor majd ő jön el ítélni eleveneket és holtakat az ég felhőiben nagy hatalommal és fönséggel. Kínszenvedése és halála csodás képekben rajzolja eléink, milyen lesz az ítélet, melyen nekünk át kell esnünk.

Elsötétült a nap. A természet betöltötte Istentől neki szánt szerepét. Nekem is be kell burkolódnom a bánat borulatába, el kell vakulnia bennem az önszeretet szemének, hogy akkor majd rám ne szakadjon a kárhozat örök éjszakája.

A templomkárpit meghasadt. Ez annyit jelentett, hogy nyitva van a megváltás befejeztével a pokoltornác börtöne és a mennyország kapuja. Meg kell hasadnia számomra is annak a válaszfalnak, melyet

magam és Isten közé emeltem, nehogy az ítéletben, mint a balga szűzek, mindörökre kirekesztessem Isten országából.

Földrengés történt, sziklák megrepedtek. Oh üdvös félelem! Meg kell bennem is rendülnie az ön-hittség földjének, a közöny szikláinak, nehogy az ítéletben én is azt kiáltsam: „Hegyek, omoljatok reám! Völgyek, temessetek el engem!”¹

Sírok felnyíltak, halottak feltámadtak. Nekem is most lelkileg föl kell támadnom, a lelkemben rothadó, porladó hullát, rég meg nem gyónt bűnöket, ki kell vetnem magamból, különben én kerülök az örök halál birodalmába, melytől — mint sokszor énekeltem — ments meg engem, Uram!

Az Úr Jézus pedig függ a kereszten, két lator között, kik közül a jobboldali üdvözült, a baloldali elkárhozott. Ezen a képen a keresztt két ága kétfelé mutat: a múltba, melynek beteljesülése és a jövőbe, melynek elővételezése. Itt teljesül az előkép egyiptomi Józsefről, aki szintén ártatlanul volt két gonosz között a börtönben, kik közül az egyik visszajutott hivatalába, a másik akasztófára került. De nem kevésbé fontos, amit a Kálvária a jövőről előre mond, mikor keresztt helyett bírói trónusán ül Jézus és jobbán az üdvözültek, balján a kárhozottak gyűjtetnek egybe. Amazokon szent vére áldás, emezeken átok. Három nagy szó hangzik el jobbra is, balra is: Jöjjetek! — távozzatok! Ti áldottak! — ti átkozottak! az örök életre! — az örök tűzre!

Kiknek fog szólni ez a szó: jöjjetek? Kétségtelenül azoknak, akik követték Jézus hívó szavát itt a földön, valahányszor hívta őket harangszó, belső intés, lelkiismeret szava, kegyelmi érintés által és utána mentek. A Krisztus követésének pedig itt egy módja van: megtagadni magunkat, fölvenni keresztünket, követni hűen hivatásunkat, járni a keskeny utat, melyet az ő kereszttje húzott a porban, törekedni a szűk

¹ Oz. 10, 8.

kapu felé, állandóan a hit csillagára nézni. És hogy mit jelent Jézussal együtt lenni? Arról meg kell kérdezni a tanítványokat, kik mellette éltek, a jobb latort, ki közelében halt meg, Szent Pétert, ki a „jöjj” felhívásra a tengeren tudott járni, Bethániát, mely annyiszor élvezte jelenlétét, Betlehemet, mely istállóból szentéllé változott, mikor megszületett benne.

A „távozzatok” pedig azokat illeti, akik itt a földi életben a Jézussal való találkozást állandóan kerülték, halogatták, akik hívó szavát süketen soha nem hallották, akik szent tanítását, üdvös szentségeit nem igényelték. Hogy pedig mit jelent tőle távol lenni, arról tanúskodhatnak a démonok, kiket elűzött, a betegségek, melyeket elkergetett, a bűnbe, tévedésbe, babonába süllyedt Krisztus előtti, vagy Krisztus nélküli népek, országok, kultúrák.

Ti áldottak, Atyám áldottai. Mit jelent Jézustól áldottnak lenni? Meg kell kérdeznünk a Boldogságos Szent Szűzet — ki áldott az asszonyok között, a kenyeret, melyek áldására megsokasodtak, a vizet, mely borrá változott, a tengert, a szeleket, melyek lecsendesültek, az apostolokat, kik magukat féltő, gyáva emberekből vértanúságra kész hőökké lettek. És az Istentől megátkozottak? Kevesen vannak: Káin, aki homlokán az Isten bélyegével bujdosó lett a földön. A bábéli torony, mely befejezetlen maradt és összedőlt. A fügefafa, melyen az Úr nem talált gyümölcsöt és ezért azonnal elszáradt. Akik nem vallották meg Jézust soha az emberek előtt és akiket ő sem vall most meg mennyei Atyja előtt.

Ti az örök életre, mely nektek készítettett, ti az örök tűzre, mely készítettett nem is nektek, hanem az ördögnek és az ő angyalainak. Isten senkinek sem készít börtönt a kárhozatban, nem igaz a kálvinista előrerendelés a pokolra. De igenis a sok lakás közt helyet készít nekünk az égben, oda szánja összes lelkes teremtményeit, akikért megtestesült és meghalt a kereszten. Bizony nagyon sok gonoszság kell ahhoz,

hogy a jóságos, irgalmas Jézus örök kárhozatra taszítsa azokat, akiket örök életre és boldogságra szánt!

Melyik az a bűn, az a teremtmény, szenvedély, mely engem Jézus baljára állít? Mely átkozottá tesz, mely az örök kárhozatra taszít? És melyik volna az az erény, az az áldozat, az a hősi lemondás, az a bűnbánat, mely engem Jézus jobbára tesz át és Isten áldottjaként az örök életre segít?

4. A bűn utolsó következménye, végkifejlete a kárhozat.

Nagy kín cél nélkül élni, de még sokkal nagyobb cél nélkül szenvedni. Szennvedni a nélkül, hogy az áldozat volna valami célért, önzetlenség volna valamilyen eszme, vagy személy iránt, vagy legalább saját nevelésem, tisztulásom lenne, mint a tisztítóhelyen. Pedig ez történik velem a kárhozatban.

Dante nagyszerű képzelete helyett az evangélium igazsága vezessen végig minket a kárhozat egyre mélyülő gyűrűin, börtönein, tartományain.

Az Úr Jézus a kereszttől nyolcadik állomásán találkozik a rajta részvétre induló, könnyező jeruzsálemi asszonyokkal. Az Úr vállán a roppant kereszttel megáll előttük egy pillanatra és ezt az ünnepélyesen komoly figyelmeztetést intézi hozzájuk: „Jeruzsálem leányai, ne sírjatok rajtam, hanem magatokon és fiaitokon. Mert ha ez történik a zöld ággal, mi történik a száraz ággal?”¹ E súlyos szavak belevilágítanak a kárhozat torkába és azt hirdetik, hogy a pokol szenvedései rám nézve súlyosabbak lesznek, mint a Kálvária minden szenvedése volt Jézusnak. Mert ha ő, a zöld ág, ki annyira teljes a kegyelem életnedvével, ki a jócselekedetek termését oly dúsan hozza — ennyit szenved, mi lesz akkor velem, száraz ággal, aki rajta vagyok ugyan névleg mint keresztény Krisztuson, a törzsön, de akit összefurkált a bűn kukaca, akiből rég kiveszett a törzsszel fönnálló éltető összefüggés,

¹ Lk. 23, 31.

akin tanyát ütött a közöny, nemtörődömség redves mohája?

Itt a földön a lélek sokfelé keresi boldogságát, békéjét, nyugalmát, milyen kín neki, ha ebben vagy abban a reményben, életcélban csalódott, ha a várt sikert elszalasztotta. Kétszeresen nagy lesz ez a szenvedés a pokolban, ahol az élet boldogító célja felől többé nincs kétség, — ahol tudni fogjuk, hogy az egyetlen lehetséges boldogság Isten látása és bírása, — és mi épp ezt hibáztuk el, ezt nélkülözzük!

Hogy mekkorák a pokol szenvedései, megtudjuk, ha a földi szenvedésekkel összevetjük, egybe hasonlítjuk őket. A föld nagy szenvedései tulajdonképpen nem is szenvedések, csak küzdek. Mi a küzdő Anyaszentegyház tagjai vagyunk és minden csapás, ami minket itt látogat, nem a szenvedés, hanem csak a küzdés címén illet meg minket. És mégis mennyit panaszkodunk, jajgatunk, siránkozunk! Mi lesz, ha majd bennünket mint elkárhozottakat fölkeresnek az igazi szenvedések!

A kárhozatban tűz van és örökös szenvedés a lelkiismeret mardosó szavától. „Férgük meg nem hal és tüzük el nem alszik”¹ — mondja az Úr Jézus. A pokol az egyetlen állapot, ahol meg nem hallgatott imádságok, fohászok szakadnak ki a lélekből; az evangéliumban csak egyetlenegy visszautasított imádság van: az elkárhozott dúsgazdagé, aki hiába eped, kérlel, könyörög egy ujjhegyen hozható csepp vízért a pokolban. A tűz, mely éget, de nem világít, mely a lelket is éri, kínozza — a kisebb szenvedés. Bár a Szentírásból ezt kidisputálni nem lehet, oly világosan beszél róla az Úr, az Egyház pedig elítélte azt a felfogást, mely szerint a kárhozatbeli tűz csak belső láz, lelki égés, lángoló vágyódás lenne az elérhetetlen után. A nagyobb szenvedés az örökös önvád: ergo erravimus, a hozzánk láncolt múlt, melytől szabadulni nem tudunk. A görög mitológia is rátalált erre az igazságra: a Létke vize

¹ Mk. 9, 44.

a feledés vize, amelyből Charon, az agg révész, aki a megholtakat az alvilágba átfuvarozza, — nem engedi inni a gonoszokat. A kárhozatban Furiák és Erinnysek szerepelnek ördögök helyett, akiknek egyetlen föladata, mint nevük is mutatja, az emlékeztetés, hogy a kárhozottak multjukat el ne feledhessék és ennek tudatában folyton gyötrődjenek. Szent Péter kapott ízelítőt ebből a kínból, mikor Jézus meghalt, mielőtt neki megbocsátott volna. Amint állandóan maga előtt látta Veronika kendőjén a vádló Krisztus-arcot, úgy van a kárhozottak szeme előtt állandóan saját lelkiismeretük szörnyű vádja: csak magadnak köszönheted sorsodat, nincs többé ki fölloldozzon, megbocsásson!

Ami azonban a mennyei boldogságnak és a pokolbeli kínnak lényegét megvilágítja, az földi és örök életünknek alkotmánya, a hegyi beszéd preludiuma: a nyolc boldogság. A nyolc boldogság, mint nyolc nyitott ablak betekintést enged a mennyek országába, megvilágítja a mennyei boldogság elemeit és megjelöli azokat az erényeket, amelyeknek a mennyei boldogság a jutalma. A nyolc boldogság megfordítottja pedig: a nyolc boldogtalanság, nyolcszoros betekintést nyújt a kárhozatba, megvilágítja a kárhozat kínjait és megjelöli ama bűnöket, melyeknek büntetése a kárhozat tüze.

Boldogok a lelki szegények, mert övük a mennyek országa. És boldogtalanok a kevély gazdagok, mert ki vannak zárva a mennyek országából. A kárhozat kínjainak első lényeges eleme tehát az Isten országából való örök száműzetés, a bűn pedig, amelynek ez büntetése, minden bűn kezdete: a kevélység, mely magát gazdagnak tartja és javításra nem szorulónak hiszi. A lelki szegények, azaz az alázatosak joggal kapják kárpótlásul a mennyek országát, a kevély gazdagok viszont joggal záratnak ki abból, hiszen Krisztus szavai szerint elvették jutalmukat.

Boldogok, akik sírnak, mert ők megvigasztaltatnak. És boldogtalanok, akik Isten parancsait, tanításait, szentjeit lemosolyogják, mert örök vigasztalanságban lesz részük. A kárhozat a teljes elhagyatottságnak,

vigasztalanságnak és kétségbeesésnek állapota. Akik komoly igazságok fölött gúnyolódtak, mosolyogtak, mások szenvedéseinek láttán örültek, azoknak örökké tartó szenvedés, vigasztalanság a sorsuk.

Boldogok a szelídek, mert ők bírják a földet. Tehát boldogtalanok a durvák, a gorombák, mert az örök ígéretföldjéből, a mennyországból egy talp-alatnyival sem bírnak. Akik itt a földön, hogy jogok-hoz, vagyonokhoz juthassanak erőszakosak, durvák voltak másokhoz, azokat a túlvilágon, a kárhozatban gyötörni fogja mindenük elvesztésének, főként mennyor-szági polgárjoguk eljátszásának tudata.

Boldogok, akik éheznek és szomjúhozzák az igaz-ságot, mert ők megelégtettek. E csalthatatlan szent szavak szerint, a kárhozat boldogtalanságának nagy tényezője az örök kielégítetlenség, a szomjúság a bocsánat, a megigazulás után, a lelkiismeret feltjainak eltüntetése után, mely szomjúság azonban soha el nem csitul, el nem csendesül. Akik itt a földön lenézték azokat, akik az üdvösség vágyát komolyan ápolták magukban, akik magukat, mint tudósok igazsággal jólla-kottnak gondolták és Krisztus egyszerű keresztyét ostobaságnak minősítették, azok most a kárhozatban folyton és hiába éheznek a mult elfeledését, hiába szomjaz-zák Isten kegyelmét, Krisztus sebeinek csak egyetlen csepp véré, éppúgy nem lesz részük ebben, mint a dúsgazdagnak, aki Lázár ujjá hegyén hozott egyetlen csepp víz után is hiába sóvárgott.

Boldogok az irgalmasok, mert ők irgalmasságot nyernek. E szerint boldogtalanok az irgalmatlanok, mert ők sem részesülnek Isten irgalmában, csupán igazságosságának súlyát érzik. Akik tehát itt a földön másokhoz soha irgalommal nem voltak, akiknél e sajá-tosan keresztyén erény: a könyörületesség teljesen hiányzott, azok Isten irgalmára sem számíthatnak többé. Akik kegyetlen testvérek voltak a tékozló ifjakhoz, azokhoz nem kegyetlen, hanem csupán igazságos lesz a mennyei Atya. A kárhozat tehát Isten büntető igaz-ságának végkifejlete azokkal szemben, akik mint a

könyörületlen szolga itt e földön nem voltak könyörületesekek szolgatársaikhoz.

Boldogok a békességesek, mert ők Isten fiainak hivatnak. A kárhozottak viszont azért boldogtalanok, mert Istennek fiai lehettek volna, de Isten kitagadta őket. Minden béke és boldogság az istenfiúságból forrászik. Az ember és Isten viszonya nem baráti, nem jegyesi, nem házastársi, hanem atya-fiúi viszony. Isten malasztja révén természetfölötti vérrokonság áll be Isten és az ember között, innét van rendben lelkünk egész organizmusa és innét a béke. Amint pedig már itt a földön a bűn, az atya-fiúi viszonynak: az istenfiúság állapotának meglazulása, megbomlása nyugtalanság, éppúgy az Istentől kitagadottaknak, vagyis a kárhozottaknak sorsa örök békétlenség, boldogtalanság.

Boldogok a tiszta szívűek, mert ők meglátják az Istent. És boldogtalanok a tisztátalan szívűek, mert Isten látását örökre nélkülözniök kell. A mennyei boldogság lényege tehát Isten boldogító látása és bírása. A kárhozat kínjainak lényege viszont Isten boldogító látásának örök nélkülözése.

Boldogok, akik üldözést szenvednek az igazságért, mert övék a mennyek országa. Tehát boldogtalanok a kárhozottak, akik földi életükben soha az örök élet felé nem vágódottak, érte semmi áldozatot nem hoztak és minden igaz ügyért való szenvedést, világ előtti megszégyenülést elkerültek, mert ki vannak zárva Istennek házából. Hogy mekkora jó Isten országának bírása és mekkora rossz az abból való száműzetés, világos onnét, hogy Krisztus mint az egész emberiség egyetemes vágyát jelölte meg az örök életet, amikor a Miatyánkba ezt is beletette: jöjjön el a te országod! Akik tehát e világon az igazság ügye miatt talán földi országokból számkivetést szenvednek, azok Isten túlvilági országának teljes jogú polgárai lesznek. Akik viszont az igazság szolgálatában semmiféle keresztet nem hordtak, semmit sem verejtékeztek, semmit sem szenvedtek, azok a mennyországból vannak száműzettek.

A kárhozat kínjainak tényezői tehát a következők:

Isten országából való száműzetésnek, az örök vigasztalanságnak, az örök megelégtetlenségnek állapota, az isteniűságnak, Isten látásának örök nélkülözése és Isten büntető igazságosságának érvényesülése. A bűnök pedig, melyek a kárhozatba visznek, a kevélység, Isten ügyeinek lenézése, semmibevevése, irgalmatlanság, földiekbe temetkezés, békétlenség, tisztátalanság.

Utolsó kérdésem önmagamhoz: melyik az a bűn, amely miatt kárhozatba juthatok? És mit kell tennem a legnagyobb bűn ellen, hogy az egyedül szükségest: az örök életet, a mennyországi nyolc boldogság egyikét elérjem, biztosítsam?

Most fölmagaslik előttem a kereszt és rajta a megfeszített Jézus. Ez az új jó és gonosz tudás fája: ezen látom, mekkora gonoszság a bűn és mekkora jószág az Isten. És az ítélet mérlege mellett itt van a kereszt kétkarú mérlege, melyen megmérte Isten az ő szent Fiának, ártatlan Bárányának szeretetét és e világ bűneit. Amikor a haldokló Krisztus feje jobbra hajlott — az Isten irgalmának túlsúlya győzött a világ gonosz-sága fölött.¹

Az igaz bánat középut Aquinói Szent Tamás szerint a félelem és a remény között. Amily üdvös félelemmel töltenek el a bűn következményei: a szenvedés, a halál, az ítélet és a kárhozat — éppoly áldásos, melengető reménnyel hatja át kérges, fagyos lelkemet a szent kereszt és Isten bocsánatra hívó, kitárt karú, érettem életet adó végtelen szeretete.

Ezért mély megcségyenüléssel, alázattal, de egyúttal bizalommal elsuttogom magam elé a tékozló ifjú szavait: „Fölkelek és Atyámhoz megyek és megmondom neki: Atyám, vétkeztem az ég ellen és te ellened, nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezz, csak szolgálid közé fogadj vissza engem.”²

¹ Lásd Gálos: Szent az Úr. 303. old. skk.

² Lk. 15, 18.

VII.

Megtérés.

Láttuk a bűn Egyiptomát, előttünk van az erényes élet áldott ígéretföldje, nincs más számunkra hátra, mint a pirulás vörös-tengere — azaz a gyónás. A bűn mint árnyék kúszik utánam, bárhová meneküljek is, mindenüvé elkísér, csak akkor tűnik el mögülem, ha beborul az ég; ez a borulat most a bánat szomorusága, felhője. Olyan a lelkem, mint a nagyszombati sír: meg van bennem ölvé Krisztus, ég rajtam a szegény pecsétje, nyom a bűn kövének rettenetes terhe és őrt állnak e halott merevségen a félelem, az emberi tekintetek, földi, alacsony szempontok katonái.

Hol a temető, hová multamat, bűneimet, szegyenemet, egyszóval lelkem romjait temessem? „Tartsatok bűnbánatot, mert elközelgett a mennyek országa”¹ — mondja nekem is egyetlen megoldás gyanánt az Úr előhírnöke: Keresztelő Szent János.

Mikor az Úr Jézus egyszer egy egészen zsúfolt házban prédikált, egy inaszakadtat akartak bevinni hozzá, de a tömeg miatt nem tudták. Ezért felbontották a keleti ház lapos tetőzetét és onnét bocsátották le négy kötélén a magával tehetetlen embert az isteni Csodatevő elé, aki látva a beteg nagy hitét, megdícsérte és meggyógyította őt.

Bizony mi bűnösök ily tehetetlen szíveszakadtak vagyunk és Jézus elé jutnunk kissé bajos, fáradságos. De minket is négy kötél bocsát le Jézus elé és ezek a jó megtérés tulajdonságai, tényezői: az őszinteség, a bánat, az erősfogadás és a megbocsátásban remélő bizalom.

1. A szentgyónás elengedhetetlen kelléke az őszinteség, ez az őszinteség szentsége. Isten akarata, hogy attól, amit elkövettünk, annak őszinte bevallása

¹ Mt. 3, 2.

által szabaduljunk. Isten szava ez: Ádám, hol vagy? Káin, mit cselekedtél? Nem azért kérdezi, mintha nem tudná, hanem azért, hogy a bűnbevallás alkalmát jóságon felkínálja nekik. Jézus is utolsó mentőkísérletképen megkérdezi Júdást az Olajfák hegyén: Barátom, mi végre jöttél? Ő sem azért kérdezi, mintha nem tudná, hiszen kevéssel utána mondja is: Csókkal áru-lod el az Emberfiát? — hanem azért, hogy bűnének bevallását elősegítse, hogy a lélekből kiszakadó vallo-mást — mely egyedüli útja a javulásnak — megkön-nyítse. Az is nagy irgalma Jézus megbocsátani kész isteni Szívének, hogy a fölloldozást nem tartotta fenn egyedül magának, jöllehet ő a sértett, hanem általános amnesztiájának megadására feljogosított minden papot: „Akiknek megbocsátjátok bűneiket, meg vannak boc-sátva.”¹ Mikor Jézus meggyógyította a belpoklost, az hálával borult le előtte, de az Údvözítő azt mondta neki: még nem vagy készen; menj és mutasd meg magadat a papnak. Ma is Jézus akarja lelkünk meg-szabadulását a bűntől, nekünk is mondja, amit a bél-poklosnak mondott: akarom, tisztulj meg! De egyúttal e megtisztulás módját is közli, mikor megjelöli a ki-engesztelődés útját: menj és mutasd meg magadat a papnak! És ugyanez a fölszólítás szól a papoknak is: számukra sincs más, kivételes, vagy könnyebb út a bűnöktől való szabadulásra — mint az, amit az Údvö-zítő mindannyiunk számára megjelölt.

Persze ez az őszinte bevallás romlott emberi természetünknek nehéz. A szemérem, a szégyenérzet hallgatott bennünk, mikor a bűnt elkövettük, de most, mikor jóvá akarjuk tenni — tízszeres erővel lép föl és lebeszél, visszatart, rémületet kelt. Bizony nehéz régi magunkkal nyíltan, helytelenítő tekintettel szembe-nézni. A pusztai zsidókat bálványozásukért azzal bün-tette Mózes, hogy az aranyborjút porrá reszeltette és ezt a port vízbe szórva megítatta a bűnösökkel. Ez a karcos ital bizonynyal rosszabb volt, mint a bálvány

¹ Jn. 20, 23.

előtti pogány élvezet-kultusz. Nekünk is nehezünkre esik a bánatunktól széttört bálványok, bűnök porát torkunkban érezni. De a gonoszlélek műve ez az átváltozás: az igaz szégyen hallgatása a bűn elkövetésekor és az álszemérem felébredése a bűn bevallásakor. Mondja is a legenda, hogy a gyóntatószék mellett áll az ördög és mindenkinek valamit osztogat: visszaadja a szégyent, amit elvett, amikor a bűnt elkövették. De az Úr Jézus egyik leghatalmasabb csodája a néma ördög kiűzése az emberből.¹ Bűneink elhallgatása az ördög némasága, Jézus azonban kiűzi belőlünk e némaságot és isteni szóval illet bennünket: Effeta, azaz nyilatkozzál meg!

Istenem! ha a földi törvényszék is csak annyit kívánna, mint a gyóntatószék, ha az emberek is megbocsátanának a bűnét bevallónak — üresek lennének a börtönök! Hogy van mégis, hogy Isten börtöne: a pokol megtelik kárhozott lelkekkel? Hogy valaki földi törvényszék előtt elhallgat, eltagad bizonyos dolgokat — bár elítélem, de értem, mert ha bűnét nem lehet rábizonyítani — fölmentik. De hogyha a fölmentésnek éppen a beismerés volna a föltétele, aminthogy a gyóntatószékben így van — esztelen lenne, aki tagadna. Az Isten törvényszéke: a gyónás, a kegyelem, a megbocsátás, a kibékülés helye — valóban esztelen, ki ennyi jót oly olcsó árért megszerezhet és mégis elmulasztja.

Az út mentén egy kövön üldögélt a jerikói vak, mikor az út zajából megtudta, hogy Jézus arra megy. Elkezdett kiabálni: „Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam!” Az összes körülötte állók csitították: Ne hangoskodj, ne csinálj feltűnést, ne állítsd meg a Mestert, hiszen siet, mit szólnak majd az emberek stb. De az elhagyott, szegény vak koldus csak annál inkább kiáltott: Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam! Jézus odament és megkérdezte: Mit akarsz, hogy cselekedjem neked? Uram, hogy lássak, felelte ez. És az Úr, hogy meg-

¹ Lk. 11, 14.

jutalmazza a szegény vaknak nagy hitét, bizalmát — csodát művelt, visszaadta látását.¹

Most a lelkigyakorlatokban elmegy előttem a csodatevő Úr Jézus. Sokan csitítanak: rossz szokásaim, az álszégnyen, a gonoszlélek, rossz emberek — hogy hallgassak. Annál hangosabban, annál őszintébben kell megszólalnom a teljes hit és bizalom hangján: Jézus, Dávid Fia, könyörülj rajtam!

2. A második kötél, mely engem, szíveszakadtat lebecsát a csodatevő Jézus elé: a bánat.

Ez a megtérés lelke. Bánat nélkül nincs bocsánat. Ez az a söprő, mely lelkünk istállóját kitakarítja és Betlehemmé változtatja. Ez elítélése régi magunknak, nemcsak a sértésnek, de a sértő lelkületnek is visszavonása, sajnálkozás, sírás önmagunkon és fiainkon, azaz cselekedeteinken. Felpislogó bizalom és szeretet, üdvös szégyenkezés és készséges akarat mindent kijavítani, jóvátenni.

A gyónás többi kellékeiben segítségemre lehet a lelkiatya, a jó könyvek, imádságok — de a bánatot nekem kell magamban fölindítani, mert azt nem végzeheti el helyettem vagy nevemben senki.

Sajnos, időbe szorított létünk velejárója, hogy nincs kezünk a multba. Igazíthatjuk, formálhatjuk a jelent, előkészíthetjük, irányíthatjuk a jövőt, de a mult nincs hatalmunkban: ami megtörtént, megtörtént — ezen változtatni, ezt másmilyenné tenni most már nem lehet. Ezért emberek nem is bocsátanak meg soha, sokkal kegyetlenebbek és szigorúbbak ebben a pontban, mint az Isten. Aki egyszer megbotlott, azt el nem felejtik, aki börtönben volt, az nem kap többé állást, kenyeret; legjobban teszi, ha kivándorol, ha új országot keres, ahol senki nem ismeri. Éppen ezért Istennek végtelen kegyelme, hogy csak egyetlenegy ponton: vele való vonatkozásban ad nekünk kezét a multba: a bánat kezét, mely visszamegy tegnapi, öt héttel, tíz évvel, ötven évvel előbbre és meg nem

¹ Lk. 18, 35 skk.

történté teszi azt, ami egykor sajnos megtörtént. Tisztára törli a lelkiismeret tábláját és Isten adósainak könyvét. Ez az a csepp víz: a bűnbánat könnye, mely ha a dúsgazdag szempilláin itt a földi életben megcsillant volna legalább az utolsó percben, nem kellett volna neki Ábrahámot arra kérni, hogy küldje ki Lázárt az üdvözültek közül ujja hegyén egyetlen csepp vízzel.

Páduai Szent Antalt — e kedves szentet tüntette ki Isten azzal a mélyértelmű csodával, hogy egy bűneit nagyon bánó gyónója, ki bűneit listáról olvasta fel — a végén üres fehér papirost tartott a kezében. Mind-egyik bűn a megvallás után eltűnt a jegyzékből, mire az utolsót is elolvasta, a fehér lap megtisztult lelkének legszebb bizonyossága volt.

A bánat nem annyira érzelem, mint inkább helytelenítő ítélet cselekedeteinkről, magatartásunkról. Nagy kegyelem, ha érezzük is a fájdalmat, mely eltölti lelkünket azért, mert Istent — akit szeretnünk kellett volna, aki hozzánk annyira jó volt — megbántottuk. De e nélkül is lehet mély, igaz és hatásos bánatunk, mely őszinte megtérésünknek, átváltozásunknak lehet kiindulópontja.

A bánat fölindításának legjobb módja a szent keresztúti ájtatosság, mely bemutat csaknem minden bűnt, elénk állít csaknem minden elmulasztott erényt, és az Úr Jézus szenvedésének láttán igaz, mély megilletődésre, bánatra hangol.¹

3. A harmadik kötél, melyen a lelkibetegek a csodatevő, megbocsátó Úr Jézus elé juthatnak: az erősfogadás.

A bánatról azt mondtam, hogy Isten különös kegyelméből kéz a multba. Az erősfogadás kéz a jövőbe. Miután Isten megbocsátott a multért, miután bűneinket eltemette irgalmasságának feneketlen tengerébe, amire a mi erőnkől valóban nem tellett volna, most rajtunk a sor, hogy a jövőt, mely bizonyos tekintetben tőlünk függ és hatalmunkban van, másként

¹ Lásd Dr. Gálos L.: Vasárnapok—Ünnepnapok. 136—157. old.

igazítsuk, Isten hűséges szolgálatára lekössük. Ezért erősen fogadom, hogy többé nem vétkezem és a bűnre szolgáló alkalmakat is elkerülöm.

Elfordulásomnak a bűntől és annak udvarától tehát tökéletesnek, föltétlennek kell lennie. Aki a bűn országából megszabadult, annak nemcsak visszatérni, de visszanézni sem szabad. A Szodomából menekülő Lót és családja adja ennek a képét: aki hátravágyódik, visszasandít, visszanéz — azt utoléri a bűn, a kárhozát kénköves esője. Az Úr Jézus is mondja: „Aki kezét az eke szarvára tette és mégis hátranéz — nem alkalmas Isten országára.”¹ Az Istennel szemben is lehet valaki jellemtelen, hazug, hálátlan — ezért van, hogy a visszaeső bűnös állapota — mint az Úr Jézus mondotta — hétszeresen rosszabb, mint az első botlás utáni helyzete.

Mikor a hittérítő a félpogány indiánoknak a meg-szentelő kegyelemről beszélt, mint királyi ruháról, mint a lélek menyegzős köntöséről, mely nélkül nincs helyünk a mennyek országában — egy jólelkű benn-szülött felszólalt: „Atyám, ne ruha legyen ez rajtunk, az leszakad, beszennyeződik, elveszhet, le is dobhat-juk, legyen inkább ilyen tetoválás, melyet túvel éget-nek testünkbe, mely onnét soha le nem kopik, el nem változik.” Az erősfogadásnak valóban ilyen lelki teto-válásnak kell lenni, mely lemoshatatlan, örökös és föltétlen beleégetése lelkünkbe a bűn útlatának és az erények szeretetének.

A hazatérő tékozló ifjúról nem olvassuk, hogy újra elhagyta volna atyját, a megkerült garasról, hogy újra elgurult volna, a sebesült emberről, hogy gyógyulva ismét rablók kezei közé esett volna, Mátéről, Zakeusról, Magdolnáról, Péterről, Pálról, Tamásról, hogy újra visszatértek volna régi bűneikhez, életmód-jukhoz, mesterségükhöz. Nemcsak a megtérésben vol-tak nagyok, hanem a jóban való kitartásban is. Ami pedig döntő fontosságú, mert azt mondja a Szentírás:

¹ Lk. 9, 62.

„Légy hű mindhalálig és akkor neked adom az élet koronáját.”¹

4. Végül az utolsó eszköze az igazi megtérésnek a megbocsátó Jézusba vetett bizalom.

Mikor az Úr Jézus a bűnbocsánat szentségét alapítja, főnséges ígét ezzel kezdi: Pax vobis: békesség nektek! Ez ma is minden gyóntatószéknek felirata: nem a lelkek nyugtalanítása, fölzavarása a célja, hanem éppen ellenkezőleg: azok rendbehozatala, megnyugtatósa, kibékítése. A pusztába menekülő Illést négy látomás éri, mikor a pogány királyné bosszúja elől fut: „És íme, az Úr előtt igen nagy sebes szélvész, mely a hegyeket fölforgatja és a kősziklákat eltiporja, de a szélvészben nincs az Úr. A szélvész után földrengés, de a földrengésben nincs az Úr. És a földrengés után tűz, de a tűzben sincs az Úr. A tűz után pedig lágy szellő susogása . . . és íme . . . szózat lön hozzá: . . . Eredj és menj vissza utadon . . .”² Ebben a mostani, Istennel való találkozásban is így vagyunk: rémületben, félelemben, lélekrengésben, izgalom lázában nincs az Úr. Az Isten beszéde hozzánk megbocsátó, harmatot hozó lágy esti szellő, mellyel finoman megérint és azt mondja: menj vissza utadon a kereszt-ségi ártatlansághoz, az elsőáldozási oltárhoz, a primíciái, az esküvői fogadáshoz, az élet forrásaihoz. Ebben bíznom kell, Isten sohasem a bosszú, a megtorlás, hanem sokkal inkább a bocsánat, a gyógyítás útjait járja, mikor közeledünk hozzá.

Ha Mindenszentek ünnepén áttekintünk az örök üdvösség országába és elnézzük a szentek dicső galériáját, úgy látjuk, hogy ott vannak közöttük Isten kiváltságosai: az apostolok, a hős vértanúk, a bölcs hitvallók, a tiszta szűzek szép számban, de a többiekhez képest mégis kevesen. Mert legtöbben közöttük mégiscsak a bűnbánók vannak. A penitencia bizonyult annak az eszköznek, mellyel legtöbben üdvözülhetnek.

¹ Apoc. 2, 10.

² III Kir. 19, 11 s.kk.

Pedig közülük — Istenem — de sokan, de mélyen voltak a bűn rabságában! Ez tehát olyan eszköz, melyet mint égbevivő létrát meg kell ragadnom, nem lesz nehéz felmennem rajta: élém jönnek Isten angyalai: a bizalom, a remény, a szeretet, és segítenek.¹

Sokan úgy vannak a gyóntatószékkal, mint Jákob testvérével: Ézsauval. Valamikor nagyot vétett ellene, csalással elvette előle az atyai áldást, az elsőszülöttségi jogot és ezért idegenbe menekült bosszúja elől. De azóta évek múltak el, Jákob idegenben családot alapított, meggazdagodott és fölébredt benne a vágy: látni a szülőföldet, az otthont, az édesanyát. Ekkor összeszedte minden vagyonát és gyermekeivel, nyájai-val útra kelt hazafelé. Minél inkább közeledett, annál jobban félt, az apai ház kerítése mögött ott sejtette a bosszúálló Ézsaut, aki meg fogja őt ölni. És Ézsau valóban eléje jött, de a helyett, hogy megölte volna — megölelte.

Sokan a gyóntatószék rácsa mögött szigorú számonkérő bírót sejtnek, ezért félnek, reszketnek, mikor odatérdelnek. Pedig ott a szeretet lakik, mely végtelen, míg a bűnös gonoszsága is csak véges.

Adeamus ergo cum fiducia a thronum gratiae:² lépünk tehát bizalommal a kegyelem székéhez: nagyobb öröm van az égben egy megtérő bűnösön, mint kilencvenkilenc igazon.

Uram, ha akarod, megtisztíthatsz engem! Add hallanom üdvözítő igédet: Akarom, tisztulj meg!

¹ Lásd még Dr. Gálos: Vasárnapok—Ünnepnapok c. kötetben a Septuaginta vasárnaphoz írt fejezetet.

² Zsid. 4, 6.

VIII.

Erényeink.

Mikor Dante kilép az Infernoból és átmegy a Purgatorioba — így énekel:

Már boldogabb vizek hulláma vár rám
S készit lelkem kis hajóját fölszerelni,
Már túlvagyok a rémes tenger árján.
Most új országról kezdek énekelni,
Ahol az ember lelke rút bűnétől
Megtisztul és méltó lesz égbe kelni.

Ez lehet a mi hangulatunk is a lelkigyakorlatok második részében. Azt mondtuk az elején: ennek a lelkigyakorlatnak célja a bűn kiirtása és a szükséges erények elsajátítása. Bármennyire fontos az első, bármennyire jól sikerült is, csak félmunka, csak negatívum, csak kitisztítása a lélek templomának. A bebútorozás, fölékesítés még hátra van. Nem elég rosszat nem tenni, hanem bizony egyenesen jót kell tenni. Nem elég, hogy a fa nem száraz, nem korhadt, hanem lombokon kívül gyümölcsöket is kell teremnie. A lelkigyakorlat célja kettős tehát: megszabadulni a bűntől és lelkünkbe építeni az erényt.

A Szentírás elbeszéli, hogy Mózes holttestéért küzdelmet vívott egymással a sátán és Szent Mihály arkangyal. Hát még mekkora küzdelem folyik élő, halhatatlan lelkünkért! Hogy a gonoszlélek mit ront bennünk, azt láttuk, most az következik, amit Isten angyla épít.

Az erények a lélek állandó készségei a jóra. Amint a visszaeső bűnösben kifejlődik a hajlandóság, a fogékonyság a rossz iránt, éppúgy a jóra tudatosan törekvő lélekben készséggé, szokássá, megállapodott jellemtulajdonsággá lesz az erkölcsi eszmény követése. Erényes tehát az az ember, aki mindig kész jót cselekedni Isten, felebarát vagy önmaga iránti vonatkozás-

ban. Isteni erények a hit, remény, szeretet; erkölcsi erények az alázat, szelídség, szerénység, tisztaság, stb. Ezek között kiemelkednek a sarkalatos erények: okosság, igazságosság, mértékletesség és lelki erősség.

1. Az erényekről mindenekelőtt meg kell jegyeznünk, hogy nem virágok, hanem fegyverek. Bármennyire megszokott és esetleg kedves is a hasonlat az alázatosság ibolyájáról, a tisztaság lilimájáról — e hasonlatok csak nagyon kis részletmozzanatát mutatják az erénynek. Abban pedig egyenesen ellenkezik vele, hogy míg a virágok szezoncikk, addig az erények lelke állandóság, míg a virágok tehetetlenek, egyetlen időváltozás elfűjja őket, addig az erények éppen a szenvedések idején nyilvánulnak meg és érvényesülnek legjobban. Míg továbbá a virágok csak gyönyörködtetnek, addig az erények — melyek inkább a gyümölcsökhöz volnának hasonlíthatók — örök életre megmaradó kincsei, érdemei lelkünknek.

Az erényekről, mint védő és támadó fegyverekről megemlékezik Szent Pál apostol, mikor arra inti az efezusi öskeresztényeket, hogy a sötétség hatalma elleni harcban öltsek magukra az Isten fegyverzetét. Ez az „armatura Dei” pedig: az igazságosság páncélja, a hit pajzsa, az üdvösség sisakja, a lélek, az isteni íge kardja.¹ — Ezt a felfogást támogatja az az igazság is, hogy mi valamennyien a küzdő Egyház tagjai vagyunk, tehát fegyverek nélkül nem küzdhetünk, nem is védekezhetünk, annál kevésbé győzhetünk.

A fegyverek általában védő és támadó fegyverek. Így az erények is. De mégis tudnunk kell, hogy a keresztény katolikus erkölcsi élet mindig támadó jellegű, tehát nem fél és hátrál, hanem gyökerében, alkalmában és saját hajlandóságainkban támadja meg a bűnt. Minden félelem mögött gyengeség, gyengeségtudat lapang, márpedig a tiszta lelkület „mindenre képes az által, aki minket megerősít”.² Csak egyedül a nemi

¹ Efez. 6, 11 skk.

² Fil. 4, 13.

erkölcs terén védekező, defenzív jellegű ez a harc, mert itt mindegyikünkben annyi gyulékony ösztönösség van, hogy a kísértést fölkeresni egyenesen biztos bukást jelent. Hiába van nagy elhatározás, sok jóakarat: a tűz mellett, ha nem is akarom — kénytelen-kelletlen melegszen. Ezért itt „in fuga salus”: menekülésben van az üdvösség.

Az erények tehát sokkal inkább fegyverek, mint virágok. A név is az erő-re mutat. Ez az erő a szentségekből és a hősök, vértanúk példájából árad. Ezért csókolja meg többször a szentmise folyamán a pap az oltárkövet, ahol márványban vértanúk ereklyéi vannak — mindannyiszor erőt szív magába a bűn kísértő, kéjes puhaságainak, az ördög pompáinak lenézésére és legyőzésére. Mert erényes életünk nem más, mint a keresztségben tett nagy ellentmondásunk folytatása a sátán személye, cselekedetei és pompái ellen.

2. Az erények szöges ellentétei a bűnnek úgy önmagukban, mint következményeikben. Ha a hazugság megszokott hibám — tudatosan törekszem igazmondásra és mindjárt most az őszinteség szentségében kezdem. Ha a tisztátalanság bűne megszokott bajom — a megengedett dolgokban is önmegtagadást gyakorlok, megfeszítve testemet a vétkekkel és kívánságokkal együtt. Mert ami Mária Magdolnánál a bűnnek eszköze volt, ugyanaz lett megtérésének tényezője is. Megtérése előtt sok bűnnek, csábításnak lehettek forrásai Magdolna illatszerei, dús haja, pillantásai. De megtérésekor ugyanezek lettek a bűnbánat kifejezői és Krisztus engesztelői. Az illatszer csupán kiönteni való, a haj Krisztus lábainak megtörlésére alkalmas csupán, a csók Krisztus lábnyomait illeti alázatosan, szemei pedig könnyek hullatásával teszik jóvá, amit a múltban vétettek. A test tehát eszköze, alkalma lehet a bűnnek, de az erénynek, önmegtagadásnak éppen úgy.

Ez az ellentét a bűn és erény között folytatódik a hatások terén is. A bűnről láttuk, hogy butít, gyengít, megrontja a léleknek Istennel, élettel fennálló harmóniáját, rémületessé teszi a halált és megfoszt min-

den addig gyűjtött érdemeinktől. Az erény ellenkezőleg: okosít és erősít, újra békét teremt a lélek és Isten, az élet és halál között, végül maga időtől, enyészettől el nem pusztuló, örök életre is megmaradó kincs.

Okossá tesz, mert előre gondolkodtat, kiemel a pillanatból, nem enged első benyomások, ösztönök szerint igazodni, hanem állandóan célokat, elveket hangsúlyoz, becsületet sürget, saját örök értékünkre figyelmeztet. Erőssé tesz, mert az erényes élet nem a görög bizánci egyházművészet által ábrázolt tétlenség, hanem fegyverek forgatása, gyengeségünk kiismerése, ezer és ezer apró küzdelemben és győzelemben lelkünk folyamatos izmosodása. Ez az állandó erősödés jóleső önbizalommal tölt el, lelkileg egészségesnek érezzük magunkat, derűs optimizmussal nézzük a világot, a bennünk élő harmónia kisugárzik környezetünkre, nemes életbátorság vértetzi föl lelkünket, mely szembe mer nézni pokollal, szenvedéssel, halállal. Ennek a tiszta lovaglelkületnek minden tiszta, és mert sehol nem keresi a bűnt, nem is találja meg, vagy ha szembe kerül vele, nem oly veszélyes számára, mint annál, aki ezt keresve, már előre disponálta magát a rosszra. Míg tehát a halálos bűnben lévő lélek halott, a bocsánatos bűnökkel terhelt beteg, addig az erényes lélek a természetfölötti egészség állapotát éli.

3. Az Úr Jézus számtalanszor figyelmeztet az erényekre bennünket. Nyolc boldogsága nyolc erény jutalmának tünteti fel a mennyországot és ezek: az alázatosság, szelídség, bűnbánat, irgalmasság, béketűrés, tisztaszívűség és az igazlelkűség. Két erényt pedig különösen lelkünkre köt és saját szentséges Szívét ajánlja tankönyvül, mikor így szól: „Tanuljatok tőlem, mert szelíd vagyok és alázatos szívű.”¹ Egész élete, tanítása és szenvedése nem más, mint az összes erények hősies fokban nyilvánuló, példaadó gyakorlása.

Ha tehát a keresztény élet nem egyéb, mint Krisztus követése — akkor ez nem valósulhat csupán

¹ Mt. 11, 29.

a bűn kerülésében, hanem az erények tudatos és programszerű gyakorlásában, elsajátításában kell testet öltetnie. Az Úr Jézus iskolájának ezek a tantárgyai, ezek nélkül senki sem alkalmas Isten országára. Az erényes élet pedig olyan folyamat, mellyel soha készen nem leszünk, hiszen az ideál, melyet utánoznunk kell — a végtelenbe van kitolva, mikor Jézus azt mondja: „Legyetek tökéletesek, mint a ti mennyei Atyátok tökéletes.”¹ Senki sem mondhatja, hogy ezt már elérte, viszont ha még nem érte el, nem tökéletes, csak fél-munkát végzett. Amint a legkeresztényibb kornak; a középkornak stílusa: a gótika nem tudta befejezni alkotásait, mert a végtelenre épített — úgy a keresztény élet sem lehet itt a földön sohasem befejezett. De amint a legnagyobb alkotások a befejezetlen gót katedrálisok, — mint a chartresi, a strassburgi, a bécsi stb. — úgy a mennyei Atya tökéletességére törekvő emberi lélek is bár a célt itt sohasem éri el, a cél felé való törekvésében Isten legszebb alkotása lesz. Lehet tehát egész életünket betöltő életprogram az erényes élet.

Világosan mondja Szent Pál apostol: „Ez az Isten szándéka veletek: a ti megszentülésetek.”² Az élet-szentségre való törekvés pedig csak erénygyakorlatok által lehetséges. Így látunk tisztán célt, akadályokat, segédeszközöket, így ismerjük meg magunkat helyesen, így lesz önmagunk előtt is indokoltá úgy önértetünk, mint alázatunk.

4. A lelkiélet kiváló mestere: Szalézi Szent Ferenc írja sokszor leveleiben és munkáiban, hogy az erényes élet voltaképpen a hivatásbeli köteleességek mintaszerű és Isten dicsőségére végzett teljesítésében áll. Tehát nem rendkívüliségekre kell vállalkozni, nem kell vértanúhalált halni, pogányok közé hittérítőnek menni, csak állapotbeli köteleességeinket kell nagy lélekkel végezni: kegyelmi állapotban, Isten nagyobb

¹ Mt. 5, 48.

² I Thess. 4, 3.

dicsőségére. Semmi rendkívülit, csak a közönségest rendkívül jól, minden hétköznapi vasárnapi lelkülettel, az élet prózai kötelességeit ideális, hívő lendülettel végezni — ez az életszentség. Ott kell nekem is megtalálnom Jézust, ahol élethivatásom csillaga áll, álljon bár istálló, konyha, iroda, iskola vagy bármilyen más egyéb helyen. Ez a rendes, folytonos vértanúság, ez az állandó kereszthordozás, ez a magatartásban, cselekedetekben élő igehirdetés, ez a „győzése a világnak”¹ — ahogyan Szent János mondja — éppoly nagy dolog, mint talán azok a rendkívüli teljesítmények, melyek ritkaságuknál fogva keltik fel figyelmünket, érdeklődésünket.

5. Az erények gyakorlatában rendkívül fontos és sohasem nélkülözhető az okosság sarkalatos erénye. Ez nem a velünk született értelmi tehetség, hanem a mindenkitől elsajátítható erény. Ez a nélkülözhetetlen erény több irányban is áldásosan érezteti hatását, mikor a javulás útján minduntalan sok akadályra bukkan jóakaratusunk.

Az okosság első jó hatása az, hogy megóv minden hanyagságtól és sohasem engedi, hogy önszeretetünk a jó gyakorlásának látszata alatt megkerülje az erényt és titkosan szenvedélyeinek hódoljon. A lélek rejtekeiben éles szemmel látó Szent Ágoston oly szépen írja Vallomásaiban, hogy mennyi erényes látszattal szokta magát kendőzni a bűn.

„Így a gög a méltóság külső formájában szeret megjelenni.

A hatalmasok szigorúsága félelmet akar gerjeszteni.

A kíváncsiság a tudós érdeklődés köntösébe búvik. Maga a tudatlanság és ostobaság szívesen meghúzódik az egyszerűség és ártatlanság neve mögött.

A gyáva nyugalomkereséssel mentegődzik.

¹ I Ján. 5, 4.

A csillogó jómód szeretné, ha bőségben való
megállapodásnak neveznék.

A pazarlás a bőkezűség látszatát keresi.

A harag bosszulni akar.

A szomorúság annak vesztésén emésztődik, ami-
ben a kívánczóság gyönyörködött, sóhajtozik,
bár úgy ne lehetne semmit elragadni tőle,
mint tőled nem lehet.”¹

Tehát az okosság szemével kell látnunk és nem
az önszeretet vakoskodó, mindenben a maga előnyét
kereső, érdemeinket megcsonkító, hízalgő, észrevétlen
befolyására kell hallgatnunk. Ugyanezt mondja Kempis
Tamás is, mikor a természet és a kegyelem különböző
jellegéről oly bölcsen, világosan és vigasztalóan ír.
(III. könyv. 54. fej.)

Az okosság más irányú nemesítő hatása az, hogy
bölcs mérsékletre tanít bennünket és az erények gya-
korlásában megóv minden túlzástól is. A bölcs szerzet-
alapító: Szent Benedek — kinek alkotása: a bencés
rend — a legtöbb válságot kibírta, az élet és idő iga-
zolását megszerezte — ezt a mértéktartást discretio-nak
nevezte és nagyon szigorúan előírta úgy az „imádkoz-
zál” mint a „dolgozzál” területén. Hogy mennyire
bölcsen cselekedett — éppen Luther tragédiája mu-
tatja, aki mikor túlhajtott bőjtöléseibe, virrasztásaiba,
önmegtagadásaiba belefáradt — kimondta, hogy az
eredeti bűn folytán természetünk teljesen megromlott,
így nem képes semmi jócselekedetre. Ezek tehát fölös-
legesek, sőt károsak, elég a hit, mely egyedül üdvözít.

Ez a túlzásoktól és szélsőségektől mentes eré-
nyes élet sohasem lesz kevély, egyoldalú, különössé-
gekben magát kiélő és éppen ezért utánozhatatlan,
hanem ellenkezőleg, mint a helyesen ismert természetre
épített természetfelettség, tartós gyakorlás által egészen
jellemünké válik és kifelé Krisztus édes illatát lehellve
a tiszta életnek leghatásosabb propagandája lesz.

¹ Vall. könyve. II. 6.

Végül az okosság mindig meg fog óvni attól, hogy erényeinket rosszindulatú emberek a mi kárunkra és a maguk előnyére kisajátítsák. Mi nem azért vagyunk alázatosak, szelídek, türelmesek, hogy mások szemtelenek, gorombák és szeretetlenek legyenek. Mindenkinek erkölcsi kötelessége erényes életet élni, nekik is elő van tehát írva mindaz, amit mi megtartani igyekszünk, ők viszont kihasználni szeretnének. Mikor a zsidókat a Makkabeusok korában üldözték, a pogányok mindig szombaton támadtak rájuk, mert ez lévén számukra a pihenés napja, ekkor nem fogtak fegyvert és nem védekeztek. De a hős Matatiás bizony látta, hogy így teljesen kipusztul a nép és kiadta a parancsot, hogy ha megtámadják őket szombaton — igenis harcba fognak szállni és megverik az ellenséget.¹ Nekünk is így kell tennünk és nem szabad engednünk, hogy az erény állandóan mint megtört, kihasznált hamupipőke szenvedje a bűnösök terrorját, gonoszságát.

Két pont között legrövidebb út az egyenes — tanultuk a geometriában. A mi életünk számára is adva van két pont: a kereszteléskor fejünkre tett kereszt és a sírhalmon karjait fölénk kitaró szent kereszt. E két pont között az egyenes út az erényes élet. Ezen kell járnunk, mert ez az az út, melyet a szentek lábnyomai jártak ama vonal mentén, melyet Jézus keresztye húzott számunkra a porban.

IX.

Vallásosságunk hibái.

A megtérésnek görög neve: *μετάνοια*, ami annyit jelent, mint a gondolkodás megváltoztatása. Tehát új értékelés, új elvek szerinti igazodás, nemesebb, termé-

¹ I Makk. 2, 41 sk.

szetfözlötti szemlélet a régi földies, kísértések és szenvedélyek, szokások és emberi tekintetek által befolyásolt bűnös élettel szemben. Arra kell tehát törekednünk, hogy javulásunk teljes és alapos legyen: új életünkbe semmi sem szivárogon át a régi rosszból, mert akkor ennek értéke kevesbedik, boldogító hatása önmagunkra és toborzó hatása másokra egyre jobban elfakul. Azt mondja az Úr Jézus: „Én vagyok a szőlőtő, ti vagytok a szőlővesszők. Atyám a szőlőműves. Minden vesszőt — mely nem hoz gyümölcsöt, levág — ezek a bűnösök, kik erényeket, érdemeket nem teremnek — és minden általam termő vesszőt megtisztít, hogy még többet teremjen.”¹ Az erényes életet élő lelkek is tehát állandó gondozásra, tisztogatásra szorulnak, hogy a tövel: Krisztussal fennálló összeköttetésük zavartalan legyen és onnét az életnedv: a kegyelem az imádság, szentségek és szentelmények erezetén át akadálytalanul hatoljon el minden sejtbe, tehetségbe, cselekedetbe.

De a gonoszlélek nem hiába kígyó — átcsúszik a legkisebb résen és szomorú országából átcsempészi legalább az unalom penészét, mellyel rongálja lelki egészségünket. Ezért az Úr Jézus „vigilatel” őrködjetek! figyelmeztetését követve, gondosan szemügyre kell vennünk vallásosságunk hibáit.

1. Sokan szenvedjük a helytelen, rosszul ítélő és rosszul látó, eltolódott lelkiismeret betegségeit. Az általános megerőltetéstől húzódozó lusta lelkület okozza, hogy azok, akik egy esetleg áldozatokat kívánó területen helytállnak, más kisebb hibák elkövetésével kárpótolják magukat. A lelkiismeret ott kiélesedik, itt eltompul. Hány tisztalelkű ember lesz könnyörületlen, szívtelen, szeretetlen! Hányan vannak napi áldozók és napi kötelességeikben, hivatásbeli teendőikben hanyagok! Hányan látjuk úgy a vallásosságot, mint az élet egyik területét a többi mellett, mint a lélek egyik fiókját a többi között, mint egy vasárnapot a hétköz-

¹ Ján. 15, 1 sk.

napok között — holott a vallásosság egész életünket átszövi, aláfesti és minden cselekedetünkben, még az ajtónyitásban is benne kell hogy legyen. És ismét hányan vannak úgynevezett jó emberek, akik egyetlen parancs ellen sem vétkeznek, de egész életük egyetlen nagy mulasztás, egyetlen folyamatos bűn a törvény szelleme ellen.

Lelki „egész”-ségre és egészbenlátásra kell törekednünk az isteni kegyelem tiszta, befolyásolhatatlan fénye mellett. Nem szabad felednünk, hogy az evangélium főparancsa a szeretet, mely lényegénél fogva minden más parancsot és kötelességet magában foglal Isten, felebarát és önmagunk irányában. Ez alól soha sincs felmentés. „Aki szeret engem — megtartja parancsaimat”¹ — tehát valamennyit, mondja az Úr Jézus. Nem szabad kicsinyes emberi szatócskodásból Isten műveiből semmit sem lealkudni és az erényes életet ily helytelen egyoldalúságokkal diszkreditálni. A lelki ismeretvizsgálat feladata esténként a nyugodt szemlélet tárgyilagosságával tettünknek mögéje nézni, önmagunk iránti őszinteségre nevelni és gyengeségeinknek semmi-
ben sem engedni.

2. Másik gyakori bajunk: lelki önművelődésünk hiánya.

Nem lehet annak a lelkiélete hibátlan, korrekt, akinek vallási ismeretei fogyatékosak, márpedig e pontban a legtöbb ember hihetetlenül el van maradva; az iskolában tanultakat régen elfelejtette, újakkal pótolni pedig eszébe sem jutott. A legtöbb ember vallástalanságának is az egyik főoka: nem szereti a hitét, mert nem ismeri, sem saját kétélyeit nem tudja megválaszolni, sem a környezet támadásait nem tudja visszaverni. Azt, amit az iskolában tanult, annál is könnyebben levetkőzi, mert éppen egyetemi, főiskolai éveiben — amikor egyénisége kialakul, megállapodik, amikor a legtöbb kísértés éri, mikor szenvedélyei is a legkövetelőbbben lépnek fel, mikor minden téren fejlődik,

¹ Ján. 14, 23.

tanul, csak éppen vallási ismeretek dolgában marad ott, ahol volt. Ezeket nem méri hozzá fejlődő egyéniségéhez, és mint a felnőtt nem jól érzi magát a gyermekruhában, mert mindenütt szűk neki — így van régi gyermekkorban szerzett hittani ismereteivel is: egy napon nem találja magához illőnek és tudatosan, vagy öntudatlanul leveti. Mivel sajnos főiskolai hitoktatásunk nincs, mindenkinek magának kell e továbbképzésről gondoskodni. Mennyi könyvet olvasnak ma, hogy el ne maradjanak a kortól, vagy pusztán divatból, társaság kedvéért és mily kevés komoly könyvet, vallásunkat, világnézetünket igazoló, elmélyítő, védő munkát! Így történik, hogy nagy katolikus néprétegek helytelen, téves fogalmat alkotnak hittételekről, felülnek történelmi hazugságoknak, hogy katolikus bérmaszülők baptista könyvet vesznek bérmaajándéku, hogy homályos vagy egyenesen ferde nézetük van indexről, párbajról, vegyesházasságról stb. Az emberi élet vezére az ész, tehát helyes és megalapozott katolikus hittani ismeretek birtokában képzelhető el csak komoly erkölcsi, erényes élet. Különben a hanyagoknál hitetlenség, a buzgóbbaknál babona fogja átvenni a hit helyét.

Gondoskodnom kell tehát — ha áldozatok árán is — vallási ismereteim pótlásáról, kiegészítéséről, elmélyítéséről, az Úr Jézus ismert követelményének megfelelően: „Szeresd a te Uradat, Istenedet teljes elmédből!”¹

3. Vallásosságunk értékéből sokat levon a minde-nüvé betolakodó földi érdek, mely mindig valami egyéni hasznot, előnyt keres még a legszentebb eszmékkel kapcsolatban is. Olyan a mai ember, mint az a kislány, aki a templomban az Úrfelmutatás csengőjét hallva, állandóan a fagyaltos bácsi után érdeklődött édes-anyjánál. Mindenből valami kellemest keresni, valami jóhoz hozzájutni — ez az élet önzése, általános baja korunk vallásosságának is. Ezért meggy sok ember csak a szép zene, a kellemesen éneklő kórus kedvéért szent-

¹ Mt. 22, 37.

misére, ezért vannak divatos szónokok, sőt gyóntatók és kialakul egy egészen természetes érdekű sztárrendszer. Különösen észrevehető ez a haszonkereső vallássosság egyes szenteknek — pl. Páduai Szent Antalnak, Lisieuxi kis Szent Teréznek ferde és nem katolikus kultuszában.

Kétségtelen, hogy a hívők ma is teljes joggal állítanak fel nagy igényeket az egyházi szónoklás, az istentisztelet külsőségei stb. dolgában. A fenséges tartalomhoz ez úgyszólván sohasem lehet elég szép, elég magasztos. Hogy mások megtérítésének is eszközei lehetnek, arról nagy bizonyosság Szent Ágoston, akit megtérése útján Szent Ambrus milánói püspök beszédei hoztak Krisztushoz egyre közelebb. Mint maga írja: „Nagy figyelemmel hallgattam beszédeit. Szándékom nem volt igazi jószándék, inkább szónoki tehetségére voltam kíváncsi, hogy vajjon olyan-e, mint híre; hatalmasabb-e szavainak árja, vagy gyengébb, mint beszélték róla. Szavai teljesen lekötötték figyelmemet, a tartalommal azonban nem törődtem, sőt lenéztem. Élvezettel hallgattam kellemes előadását. Jóllehet magyarázatait nem iparkodtam megjegyezni, hanem csak előadási módjára figyeltem, — nem hittem, hogy van hozzád ösvényünk, s így csak a hiábavalósággal törődtem — a kifejezések, melyeket szerettem, bevezették lelkembe a tartalmat is, amellyel egyébként nem törődtem, de nem tudtam őket egymástól különrekeszteni. S míg készséges lélekkel azt iparkodtam felfogni, milyen választékosan beszél, ezzel együtt az is besurrant lelkembe, milyen igazat beszél.”¹

Tehát a szónoki ügyesség sok hatékonysággal tudja lelkünkbe vezetni az isteni igazságokat. De hogy valaki teljesen csak retorikai vagy zenei élvezetet keressen a templomban, egyéni udvariasságot a gyóntatószékben — ez az élet kevélysége, mely eleve kizárja azt a jószándékot, mely Isten ügyeinek szolgálatához és az eredményes javuláshoz kell.

¹ Vall. könyve V. 13.

E helyett az önző, mindenben magát kereső lelket helyett tehát alázatos, készséges, Isten asztaláról lehulló morzsákkal is megelégedő lelket akarom magamban kialakítani. „Nem vagyok méltó, hogy fiadnak nevezd, hogy hajlékomba jöjj” — csak szolgádnak tekintsd és csak egy szót szólj — meggyógyul az én lelkem.

4. Végül a lélek haladásának is vannak törvényszerűségei, melyeket nem lehet kihagyni, elkerülni, átsietni. Az önmagunk iránti türelmetlenség, korunk élnisietése valami gyökeres felületességet és sikervágyat ébreszt sokakban. A lelkiélet útjai bár átlátszóan egyszerűek, ezt az utat megjárni mégis egy teljes emberélet feladata; ezzel nem lehet máról-holnapra készen lenni. Amilyen végtelen türelemmel kezel bennünket, csetlő-botló bűnösöket a jóságos Isten, olyasféle türelemmel kell nekünk is önmagunk iránt viseltetnünk és nem szabad soha kedvünket veszíteni, vagy kétségbeesni. A lelkiélet ápolása olyan legyen, mint a názáreti műhely munkája: csendes, békés, szorgalmas és Istennel szövetségben történő. Örökkévaló életünk házáat építjük — nem lehetünk tehát felületesek, türelmetlenek; nagy munkához alaposság és lelkiismeretesség szükséges.

Tehát jót és jól — ez a helyes, egészséges lelkiéletnek is arany szabálya. Van és lehetséges vallásos életünknek még sok más hibája — ezt az egypárat azért említettük, hogy lássuk: még a jó után haladókat is mennyi gyarlóság környékezi, mely érdemeikből levon, mely erényeiket kisebbíti, nemes elhatározásaikat akadályozza. Ezért mindenestől el kell magunkat jegyezni Isten akaratával, magunknak semmit sem tartva fenn, szeretve Istent teljes szívünkkel, teljes lelkünkkel, teljes elménkkel és minden erőnkkel. Mert mint a Szalézi Szent Ferenc jubileumára 1922-ben kiadott pápai körlevél mondja: „Az életszentség nem egyes kivételes lelkeknek kiváltsága, hanem általános, mindenkinek szóló katolikus életfeladat.”

X.

A jóban való kitartás eszközei.

Az Úr Jézusnak egyik csodáját így írja le Szent Máté evangélista: „Akkor hozzája vittek egy ördögtől megszállott vak és néma embert; és meggyógyította őt, úgyhogy szólt és látott.”¹

Mi vagyunk ezek az ördög rabságából megszabadultak: a gyóntatószékben megoldódott némaságunk, a lelki gyakorlatokban pedig leesett a hályog szemeinkről és most tisztán látjuk feladatainkat, rendeltetésünket, a gonoszlélek kelepccéit és Isten jóságos terveit velünk. Most semmi sem lehet számunkra fontosabb, mint megmaradni ebben a gyógyult állapotban és újra vissza nem esni a gonoszlélek rabságába, a megszokott, minket újra kísértő halálos bűnbe. Mert az Úr Jézus éppen a föntleírt gyógyítással kapcsolatban igen szomorú képet fest a visszaeső bűnös állapotáról. Azt mondja ugyanis: „Mikor a tisztátalan lélek kimegy az emberből, száraz helyeken jár, nyugalmat keres és nem talál. Akkor így szól: Visszatérek házamba, ahonnet kijöttem! És eljövén üresen találja azt, kisöpörve és fölékesítve. Akkor elmegy és magával visz hét más lelket, magánál gonoszabbakat és bemenvén ott laknak. És amaz ember utóbbi állapota rosszabb az előbbinél.”²

A megtért ember lelke ez a kisépért és fölékesített ház: a bűnök szennye ki van seperve, erényekkel, jószándékkal föl van ékesítve, be van bútorozva. Vigyáznunk kell tehát, hogy ezt a rohammal bevett várat meg is tartsuk, hogy állandósuljon bennünk a most oly szépen kialakult Isten országa.

Ezt a jóban való állandó megmaradást, ezt az erősfogadást folytató hűséget, ezt a kegyelmi életet állandóan ébrentartó kitartást szolgálják és biztosítják

¹ Mt. 12, 22.

² Mt. 12, 43. sk.

azok az eszközök, melyek legalkalmasabbak a bűn távoltartására és az erény megszilárdítására.

Ezek elsősorban a legméltóságosabb Oltáriszentség és a Boldogságos Szűz Mária.

Mikor Szent Józsefet fölkeresi az égi híradás a békés, kedves, csendes Betlehemben: „Kelj föl és menj Egyiptomba” — bizonyára nehezebbre esett odahagyni a csodák e megszentelt helyét és idegenbe menni. De az égi üzenet még azt is mondja: „Ne menj egyedül, vidd magaddal a Gyermekeket és Anyját.”¹ Mikor most a lelkigyakorlatok kedves magányából, Betleheméből újra visszatérünk a munka műhelyébe, megszokott életkereteink közé — akkor nekünk is ez szól: vidd magaddal — biztosítékkal, zálogul, segítségül, fegyverül — a Gyermekeket és Anyját. Tehát az Eucharisztia mint útravaló és a Boldogságos Szűz mint útítárs kísérnek bennünket ismét haza, az élet sok ezer profán prózai gondja közé.

Az egyiptomi rabságból az ígéretföldje felé vándorló zsidók útját két dolog tette lehetővé: a manna, mely erőt adott és a tűzoszlop, mely irányt mutatott. Így a bűn rabságából menekülő lélek is csak az Oltáriszentség erőt adó mannája segítségével és a legtisztább embernek: a Boldogságos Szűznek a kegyelem tűz- és a titok felhőoszlopának vezetése mellett találja meg a tiszta élet béke-városát: Jeruzsálemét.

1. Az Oltáriszentség a jóban való kitartás legfőbb eszköze. Azt tanultuk róla, hogy vétele által megnyerjük bocsánatos bűneink bocsánatát és oltalmat nyerünk a halálos bűnök ellen. Az Úr Jézus maga is mint az állhatatosság biztosítékát alapította az Oltáriszentséget: „Aki eszi az én testemet énbennem marad és én őbenne.”² „Atyám és én hozzá megyünk és lakást veszünk nála”³ — mondja másutt az eucharisztikus lélekről. Az Úrnak állandó bennünk maradása, lakása

¹ Mt. 2, 20.

² Ján. 6, 57.

³ Ján. 14, 23.

szívünkben az erényes élet maradandóságának legjobb biztosítéka.

Az Oltáriszentség a legnagyobb ellentéte a bűnnek és a bűn következményeinek.

Láttuk, hogy minden bűnben benne van az ösbűn három eleme: engedetlenség, hitetlenség és kevélység. Az Eucharisztia csodálatosan gyógyítja mind a hármat.

Amíg ugyanis minden bűn engedetlenség, addig az Oltáriszentség az engedelmesség szentsége: a parancsolt étel alázatos vétele. A tiltott étel iránti engedetlenség volt a bűn, ezért a parancsolt étel iránti engedelmesség ennek legnagyobb ellentéte. Akkor ez volt Isten tilalma: „Ne egyetek, mert meghaltok” — most pedig így szól Isten parancsa: „Vegyétek és egyétek és örökre éltek.” Amit rontott tehát a tiltott étellel szemben megnyilvánuló emberi engedetlenség, azt jóváteheti a parancsolt étel iránti alázatos engedelmesség.

A bűn továbbá hitetlenség a fenyegető Istennel szemben és hit a kísértő hang hízeltető ígéretei iránt. Isten intő szavának: „Amely napon esztek, halálnak halálával haltok meg” — nem hisz az ember; az ördög szavának: „Dehogy haltok meg!” viszont igen. Itt is a legnagyobb orvosság az Eucharisztia, amely valóban az igaz hit titka, hitünk középpontja és éltető lelke, amelyben minden érzékünk — a hallást kivéve — csalódik, mert csak kenyeret és bort érez, tapint, ízlel és mégis annak a szónak hisz, amit Jézustól hall: ez az én testem, ez az én vérem. Ez nevel rá az Isten ígéibe való belekapaszkodásra, az igaz hitre, ennek elfogadására még akkor is, ha az egész világ mást hirdet is, ha az érzékek csalódnak is. Így egyre több hiteles az Oltáriszentség révén előttünk Isten szavának, mint a kísértő, a világ, a test hazug érveinek és ígéreteinek. Ezért mondja szépen Pázmány Péter, hogy az öreg vak Izsák nem csalódott volna, ha annak hisz, amit hall: — „A hang Jákob hangja!” De mivel tapintani is akart: megfogva az Ézsau ruháiba öltözött Jákobot — csalódott. Így nekünk is elég, ha az Úr szavaira

hagyatkozunk: „Ez az én testem“, aki ennél többet akar érzékelni, az nem megerősödik hitében, hanem elveszíti azt.

Végül a bűn, mint láttuk — kevélység, mert azért vétkezik összűleink óta minden ember, hogy „olyan lehessen, mint az Isten“. Ezt a nagy vágyat pedig úgy gyógyítja bennünk az Oltáriszentség, hogy megvalósítja. Nem a kevély függetlenségben, felelőtlen-ségben van az Istenhez való hasonlóság, nem erre visz az Isten megközelítésének útja, — hanem az Istennel egyesülni vágyó tiszta és mély szeretet emel bennünket önmagunk fölé, Istenhez közel. Isten viszont feleútra elénk jön: emberré, sőt kenyérré lesz, hogy ez az isteni eledel átistenítsen, valóban olyanná tegyen bennünket, mint az Isten. Az Eucharisztiaiban valósul meg az őszösvetség Emmanuel-vágya: hogy velünk legyen az Isten. Isten még ennél is többet tett: velünk volt megtestesülve mint közösséggel, de az Oltáriszentség által mindenegyeshhez is leereszkedik és mint álruhás király minden alattvalójának sátrába betér. Lehet a lelkem Betlehem, Názáret, Bethánia, fogadhatom mint édes kisdedet, mint orvost, tanítómestert, isteni vendéget, mint munkám műhelyébe égi segítséget. A bűn teher, az Eucharisztia enyhülés, a bűn eltávolít Istentől, az Oltáriszentség egyesít vele.

De gyógyítja az Eucharisztia a bűn forrásait és következményeit is.

A bűn egyik forrása a test, ez az ösztönös, föld-nek élő lusta érzéki társa, háza, börtöne lelkünknek. A test és vér bűnei ellen itt van a test és vér szent-sége, az Istennel kötött vérszerződés, mely által mi: testből és lélekből álló emberek az Isten Fiaának test-vérei lettünk. Minden áldozás isteni vérátömlesztés, nemesítő beoltás érzéki testünk és vérünk javítására. Ez a vértanúk kenyere és a szűzek ihlető bora.

Elizeus prófétát országút mellett temették el. Később egy gazdag keleti kalmár utazott arra az úton megrakott tevékkel és amint a próféta sírja közelébe ért, rablók támadták meg, meggyilkolták, szolgáit szét-

kergették és vagyonát egymás között felosztották. A holttesttel pedig nem tudva mit kezdeni, hogy eltüntessék, felnyitották a próféta sírját és bedobták. De amint a kereskedő holtteste érintette a próféta tetemét, föltámadt, sebeit befogva lábra állt, ami úgy megrémítette a rablókat, hogy minden rablott kincset elhagyva, eszeveszetten menekültek.¹ Ha a próféta holtteste ilyen csodás hatással volt a vele érintkező testre, mennyivel inkább Jézus élő teste, az égből szállott élő kenyér, mely e világnak életéért adatott nekünk — meg fogja nemesíteni, természetfeletti életre fogja támasztani a mi mulandó, nyomorult testünket. Mint a mágnes a vele érintkező vasat mágneses erővel ruházza fel, úgy az Eucharishtiából élő lélek is magába veszi a tisztaságos Jézus isteni erejét.

Ez ad erőt a szenvedésben, mert nem hiába alapította Jézus a vidámság borának színe alatt, ez világit bele a halál sötétjébe, hiszen Jézus halála előtt, alkonyatkor alapította és az emmauszi estén is, mikor már lehanyatlott a nap — erre figyelmeztetett.

Az Úr Jézus azoknak, akik három napon át őt a pusztába is követték — csodálatosan megszorította a kenyeret. „Nem akarom őket étlen hazabocsátani; hiszen közülük többen messziről jöttek”² — mondja. Most a lelkigyakorlatok magános pusztaságában, pár napig mi is állhatatosan hallgattuk Jézust. Minket sem bocsát el régi munkaterünkre a nélkül, hogy meg ne szaporítaná, ki ne osztaná nekünk az élet kenyerét, hiszen többen bizony messziről: a bűn országából jöttünk. Ennek birtokában, ettől megerősítve tudunk — mint a bálványos királyné elől menekülő Illés — átmenni az élet sziklás sivatagán, míg meg nem pihe-nünk igazi otthonunkban: az örök hazában.

2. Az útravaló mellett a jó úton való megmaradásban segíteni fog bennünket az áldott útitárs: a Boldogságos Szent Szűz.

¹ IV Kir. 13.

² Mt. 15, 33.

Mikor Jézus föltámasztotta halottaiból a naimi ifjút, azt mondja az evangélium: „És átadta őt anyjának.”¹ Minket is föltámasztott a lelki halálból az Úr Jézus csodatévő jósága és most az új életre átad bennünket is gondozásra, ápolásra, vezetésre az égi Anyának: a Boldogságos Szent Szűznek. Ő lesz a most megkötött új frigynek szent szekrénye, az ő felszólására ment végbe az első átváltozás a kánai menyegzőn, ez a bennünk végbement átváltozás sem történhet nélküle. Ő lesz erősségem tornya, áhítatom jeles edénye, kitartásom eszközlője.

A Boldogságos Szűz gyermeki, lovagi tisztelete, a kongreganista lelkület nagy segítségünk életünkben és halálunkban egyaránt.

Életünk, mint láttuk, ezentúl az erények iskolája kell hogy legyen. Hiszen a vallásos élet nem más, mint együttélés az Úr Krisztussal és ebben nem találhatunk jobb példaképet, mint a Szűzanyát. Ő foganta, méhében hordozta, e világra szülte, táplálta, ruházta az Úr Jézust, vele örült és vele szenvedett. Nekünk is be kell fogadnunk lelkünk hajlékába alázatos készséggel Jézust, az élet útjain mint élő úrmutatóknak, mindenüvé magunkkal kell vinnünk, hogy ne szomorú kereszttjáró körmenet, hanem virágos, gyertyás úrnapi körmenet legyen az életünk, melynek során illatos lombsátrakban, Jézus szent Szívén tartunk pihenőket. De nem elég magunkban hordozni Jézust, hanem e világra kell hozni: meg kell vallani, be kell mutatni az emberek előtt. A nyilvános kereszttetés, a kalap leemelése, keresztt, templom előtt, vagy harangszó hallatára mind ilyen világra-hozatala Jézusnak, az ő igéi szerint: „Aki hallgatja és megtartja igéimet — az nekem anyám.”²

Szent Cyprián szerint az Úr Jézus varratlan kötőse az Egyház, ezt akarják eltépni, feldarabolni az eretnekek és ebbe vagyunk kereszttelésünk óta mind-

¹ Lk. 7, 15.

² Mt. 12, 50.

annyian beleszöve: Jézus szent testének melege átjár és éltet minket. Aki tehát az Egyházat szereti, támogatja, aki jó papokért imádkozik — az a Boldogságos Szent Szűz mintájára ruházza Jézust. Aki bűnösöket térít, az mos rá, aki egyházi ruhákat készít, az mintegy ingecskéit varrja. Aki gyermekeket, szenvedőket gondoz, az mind a Szűzanya szerepét folytatja, hiszen úgy mondta az Úr Jézus: „Amit egynek a legkisebbek közül tesztek, azt nekem tettétek.”¹

A Boldogságos Szűz nagy segítségünk a halálban is. Eljön bizony az idő, mikor kedves imádságunkból: az Üdvözlégy Mária-ból kimarad az „és”; mikor majd így mondjuk: . . . imádkozzál érettünk most: halálunk óráján. A fájdalmas Anya, ki Jézus haláltusáit végignézte és végigszenvedte, ott fog állni mint a mi anyánk a mi halálos ágyunk mellett és mint mennyországnak ajtaja, segít átmenni az örökkévalóságba.

Mikor egy győztes király bevonult az elfoglalt városba, egy hazafias diák rálőtt házuknak padlásablakából. De egy díszesen öltözött tábornokot nézett a királynak és az egyszerű ruhás uralkodó így megmenekült. A diákok elfogták és halálra ítélték. A siralomházban felkereste édesanyja és azt mondta neki: „Fiam, én nem búcsúzom tőled, mert lehetetlen, hogy ilyen fiatalon meghalj. Én elmegyek a császárhoz és addig nem tágitok tőle, míg kegyelmet nem kapok számodra. De mivel arra már nem lesz időm, hogy visszatérjek és az eredményről értesítselek, holnap reggel ott leszek a kivégzés helyén az első sorban. Ha fehér ruhában látsz, az annyit jelent, hogy kegyelmet kaptál, akkor ne félj, hiába kísérnek fegyveresen, hiába kötik be szemedet, vagy céloznak rád — mindez csak a nép megijesztését célozza, az utolsó percben felolvassák a császár kegyelmét. Ha azonban gyászruhában látsz ott elől állni, készülj a halálra, mert kérésemet elutasították.”

A fiú kétségek között töltötte az éjét, állandóan

¹ Mt. 25, 40.

remény és kétségbeesés közt vergődött, hánykolódott és folyton az a kérdés gyötörte: hogyan fogja reggel viszontlátni édesanyját: fehér vagy fekete ruhában? Mikor eljött a kivégzés órája, sápadtan haladt a szuro-nyos gránátosok között, de a vesztőhelyre érve már messziről feltűnt neki a fekete tömeg első sorában az ő édesanyja fehér ruhában. Ekkor mosolyogva, bátran, tele életreménnyel lépett a kijelölt helyre, derűsen tűrt, hogy bekössék szemét, úgyszólván mindenkinél feltűnt, milyen könnyű lélekkel néz szembe a halállal. Elhangzott a vezénylő tiszt szava, a fegyverek vízszin-tesre emelkedtek és a következő vezényszóra eldördül-tek. Az ifjú meghalt. Édesanyja nem kapott kegyelmet. De hogy szegény fiának végperceit megédesítse, meg-könnyítse — fehér ruhába: az öröm színébe öltözött és e jámbor félrevezetéssel elvette az utolsó óra halál-verítékes lelki gyötrelmeit.

A mi halálos ágyunk mellett is ott fog állni édes-anyánk: a Boldogságos Szent Szűz — kit annyi Üdvöz-légben kértünk erre — bizonyos a remény, kegye-lem, szeretet, megbocsátás fehér ruhájában és ámbár a halált megakadályozni nincs hatalmában, — hisz ő is átment rajta — de a túlvilág boldogító sugarait, üdvösségünk hívó előízét éreztetni fogja velünk. Édes-anyai pártfogása mélyebb, hathatósabb és eredménye-sebb lesz, mint azé a földi édesanyáé és joggal hihet-jük, hogy égi Anyánk az égi Királynál el tudja érni azt, ami a földi édesanyának a földi uralkodónál nem sikerült.

A bűn elleni küzdelemben tehát nem tudunk megállni a Boldogságos Szent Szűz segítsége nélkül, aki a kígyó fejét összetörte. A változékony, állhatatlan lelkület nem nélkülözheti annak oltalmát, aki a változé-konyaság örök jelképe: a hold felett áll, és aki tisztán fogantatott, élt és emeltetett az égbe. Míg a sáttánnal lezuhant az égről a csillagok egyharmada, addig a Szent Szűz koronájában ismét felemelte őket.

3. E két istenadta segítséghez kell még adnom két jó tanácsot.

Mindíg hüen kövessük a lelkiismeret szavát. Ez a jó és gonosz tudás fája bennünk, ez biztosan vezet. Ez az élet iránytűje, Isten lángpallosú kerubja, ezt megsérteni annyi, mint bűnt elkövetni, mint Isten kegyelméből kiesni, mint földi és örök boldogtalanságunkat elősegíteni. Szeressük, ápoljuk; ez Isten szava bennünk.

Azután találunk sok örömet a lelkiéletben. Láttuk, hogy ez az igazi boldog élet, nem a bűn aljas gyönyörei. Hiába, boldogságra vagyunk teremtve, ez származásunknak: a paradicsomnak emléke és rendeltetésünknek: a mennyországnak gravitációja. Mikor az Úr Jézus evangéliumnak: örömhírnek nevezi tanítását, mikor nyolc boldogsággal kezd a hegyi beszédét, mikor dicsőség — békesség beköszöntő és búcsúszava, mikor alleluja, hozsanna lengi át útját — akkor világosan ezt mondja: boldogságodról nem kell lemondanod az erényes élet elnyeréséért, sőt itt találhatod meg egyedül az igaz földi és örök boldogságot. Keressünk tehát sok színt, sok örömet, vigaszt, kedélyt a mi drága szent hitünkben, a tiszta lelkiismeretben, Jézus szentséges Szívében. Neveljük rá magunkat ezekre a magasabbrendű igazi örömekre és tanuljunk meg ezekből élni.

Igy a jó úton való megmaradásunk biztosítva lesz.

Mikor az Úr Jézus legnagyobb beszédét: a hegyi beszédét befejezte, így szólt: „Mindaz, aki az én ígéimet hallja és azokat teljesíti, hasonló a bölcs emberhez, aki házát kősziklára építette. És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek fúttak és ama házra rohantak; de nem dőlt össze, mert kősziklára volt alapítva. És mindaz, aki ez ígéimet hallja, de azokat nem teljesíti, hasonló lesz a bolond emberhez, ki házát fűvényre építette. És szakadt az eső, jött az árvíz, a szelek fúttak és ama házra rohantak; és összedőlt az és nagy volt romlása.”¹

Tehát mindannyiunkat fognak látogatni szenvedések: a szélvész, árvíz, orkán egyformán rohannak a sziklára és a homokra épült házra. De míg a vallásos

¹ Mt. 7, 24 skk.

ember élete-háza kibírja az élet megpróbáltatásait, addig a vallástalan, hitetlen, erkölcstelen ember, ki talán a kísértőre, a világra vagy önmagára épített — kétségbeesik és elvész. Legyünk tehát mind bölcs emberek, a sziklaalap ez a lelkigyakorlat, erre biztosan építhetünk, ezen minden baj között biztonságban lakhatunk. Az Úr Jézus pedig velünk van mindennap a világ végezetéig.

Tartalomjegyzék.

I. A lelkigyakorlatok célja és eszközei . . .	3
II. Van halhatatlan lelkünk	11
III. Az élet értelme	19
IV. A bűn	31
V. A bűn forrásai	42
VI. A bűn következményei	50
VII. Megtérés	66
VIII. Erényeink	74
IX. Vallásosságunk hibái	81
X. A jóban való kitartás eszközei	87

E KÖNYV SZERZŐJÉTŐL JELENT MEG:

VASÁRNAPOK—ÜNNEPNAPOK

- címen egy hatalmas kötet, amely minden vasár- és ünnepnapra egy-egy olvasmányt ad, amelyben annak liturgikus szellemébe beleállítja a hitnek, erkölcsstannak és aszkétikának egyes tételeit. Érdekes és gyakorlati. E könyv egész esztendőre elegendő lelki olvasmányt ad.
-

Ára kartonkötésben P 6'50, vászonkötésben P 8'50.

LELKIGYAKORLATOS KÖNYVEK:

P. Tomka Ágoston S. J.:

Három nap a Manrézában

Inkább az észhez szól, de az érzelmeket is felhasználja. Logikus, világos a gondolatmenete. Főképp férfiaknak és a serdülő férfi-ifjúságnak alkalmas.

Ára füzve P 3'60, kötve P 4'80.

Czapik Gyula dr.:

Gyermelelkgyakorlatok

Két ciklus teljes lelkgyakorlat. Az első fiatalabb gyermekeknek (7—9 éveseknek), a második nagyobbaknak (9—14 éveseknek). Teljesen Szent Ignác módszerét követi és gyermekek számára szemléltető példákat fűz minden előadásához.

Ára füzve P 4'—.

Csávossy Elemér S. J.:

Ö r ö k i g a z s á g o k, A nagy Király nyomdokain, Kereszt és feltámadás

Három kötet, amelyek mindegyike teljes nyolcnapos lelkigyakorlatot tartalmaz. Az első kötet a lelkiélet alapkérdéseit tárgyalja le, a második kötet Krisztus követését és tanításának szépségét veszi meggyőző elmélkedéseinek alapjául. A harmadik kötet pedig a kinszenvedés lelket megfogó jeleneit tárja oda a megtérő bűnösnek.

Mindegyik kötet külön-külön is használható. Együtt-tesen pedig több évre is elegendő elmélkedési anyagot találhatunk benne.

Ára kötetenként P 6-50, vászonkötésben P 8-50.

Csávossy Elemér S. J.:

EGYÜTT A MESTERREL

Jézus Szíve-lelkigyakorlat. Három részben a teljes lelkigyakorlatos témákat dolgozza fel, azonban mindenütt a Jézus Szíve-tisztelet lelkületéből világítja meg elmélkedéseit. Nagyon értékes.

Ára kartonkötésben P 3—, vászonkötésben P 4-50.

Endrődy László S. J.:

Páter Petit Hajója

A könyv első része egy originális belga jezsuita atya élete, a második rész pedig ugyancsak egy originális lelkigyakorlat. Különösen nőknek tartandó lelkigyakorlat alap gondolatául nagyszerűen felhasználható. Az egész életet a hajóhoz hasonlítja és a lelkigyakorlat tételeit a hajó egyes részeiről állítja be.

Ára kartonkötésben P 2-40, kötve P 3-90.

NAGYSZABÁSÚ PRÉDIKÁCIÓS KÖNYV:

Dr. Magdics Ignác:

Krisztus világossága

I. KÖTET.

Ádvent első vasárnapjától húsvét utáni hatodik vasárnapig bezáróan egy alaposan kidolgozott szentbeszédet ad. Minden beszéd kidolgozása világos, témaválasztása gyakorlati, stílusa egyszerű, érthető, példákkal illusztrált. Mintaszerű prédikációk, amelyek ugyan nem követik a modernnek keresettségét és különleges beállításeit, hanem komoly, szolid, könnyen felhasználható anyagot adnak.

Ára kartonkötésben P 5-50, vászonkötésben P 7-50.

P. Bangha Béla S. J.:

EUCHARISZTIA

A világkongresszus évének reprezentáló munkája. A nagynevű jezsuita maga köré gyűjtötte a legkiválóbb magyar aszkétikus írókat, püspököket, tanárokat.

Az Oltáriszentségről különösen azokat a kérdéseket dolgozza fel, amelyek a szokásos hittani és erkölcsi, valamint liturgikus munkákban nincsenek meg. Különösen érdekes az Oltáriszentség és a mostani szociális élet közötti viszony feltárása. Valóságos külön tanulmányzámba megy az Oltáriszentségnek a művészettel és épületekkel való kapcsolata. A könyvet sok gyönyörű műmelléklet díszíti.

Ára kartonkötésben P 6-50, kötve P 8-50.

**MEGRENDELHETŐK: KORDA R. T. KÖNYVKERESKE-
DÉSÉBEN. BUDAPEST, VIII., MIKSZÁTH KÁLMÁN-TÉR 3.**

